

318.

79

318

79A

318-79

فصل نون تأكيد	٥٨	مدح علم صرف	٢
مضاعفته ادغام احكامى	٦٥	تعلم كيفية درس	٤
امر بى لام ادغامى	٦٤	اقسام سبعه	٩
مثال اوچون ٤ قاعده	٦٥	فصل متعدى ولازم	١٢
اجوف قاعده لرى	٦٩	فصل ابتدأ واجتماع ساكنين	١٣
معتل اللام لرده اولان قاعده لرى	٧٤	فصل اعلال	١٤
باب ثانى	٨١	فصل اشتقاق	١٥
باب ثالث	٨٤	مباحث اسماء	١٥
باب رابع	٨٦	ثلاثى مجرد مصدر لرى ينك اوزانى	١٦
باب رابع دن ناقص واوى	٨٩	مصدر ميمى ، نوعى ، عددى	١٨
حين ده ادغام وفك ادغام	٩١	ثلاثى مزيد مصدر لرى ينك اوزانى	١٩
عم صباحا بيانى	٩٣	فصل فى اسم الفاعل	٢٢
باب سادس	٨٤	فصل فى اسم المفعول	٢٥
مهموز لرى احوالى	٩٦	فصل فى الصفة المشبهة	٢٦
المرتبة الثانية فى الثلاثى المزيد فيه	٩٧	فصل فى صيغ المبالغة	٢٨
افعال بابى معنالىرى	٩٩	فصل فى اسم الزمان والمكان	٢٨
باب تفعيل	١٥٧	فصل فى اسم التفضيل	٣١
باب مفاعله	١١٥	فصل فى المصغر	٣٢
باب افتعال	١١٣	فصل فى المنسوب	٣٣
افتعالده اولان انواع ادغام	١١٥	فصل فى المذكر والمؤنث	٣٥
باب انفعال	١١٩	فصل فى الثنى والمجموع	٣٧
باب تفعل	١٢٢	اوزان جموع	٤١
باب استفعال	١٢٦	جزء ثانى فى مباحث الافعال	٤٦
باب افعوال	١٢٨	المرتبة الاولى فى الثلاثى المجرد	٤٨
المرتبة الثالثة فى الرباعى المجرد	١٢٩	حروف مضارعت نك كسره لرى	٥١
المرتبة الرابعة فى الرباعى المزيد	١٣١	بولماق	
تاريخ انمام	١٣٣	بيان نواصب مضارع	٥٣
تخاذا		امر قاعده سى	٥٥

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

علوم عربیه = فنون ادبیه = معارف لسانیه، اسملری ایله
 تعبیر ایدلکان اون دن زیاده علوم شریفه ننگ مبدأ ومدخلی
 بلکه اکثرندن اولی و افضلی علم صرف ایله علم نحو در
 شیخ احمد بن علی بن مسعود مراح الارواح ده (الصرف ام
 العلوم والنحو ابوها و یقوی فی الدرایات داروها و یطغی
 فی الروایات، عاروها) دیوب صرف و نحو ننگ ما لابد منه
 اولماقینی، و صرف ننگ نحو دن تقد مینی، و آنی بلمک عقل
 او چون قوت کا، و آندن غفلت اداء غرض ده زلت کا، سبب
 بولماقینی افاده ایتمشدر * شیخ ابوالقاسم محمد بن عمر
 الزمخشری مفصل ده (لا یجدون علماً من العلوم الاسلامیه
 فقہها و کلامها و علمی تفسیرها و اخبارها الا و افتقارها الی العربیه
 بین لا یدفع و مکشوف لا یتقنع) دیوب عامه علوم عربیه فی
 کافه علوم شرعیه او چون موقوف علیه قیلماقنده علوم
 مذکوره ننگ علی الخصوص صرف و نحو ننگ لزوم و وجوبینی
 بیان، و شرافت لرینی اعلان اولدقی کیمی بونلرننگ فن
 شریف و علم واجب ایدوکنی انکار ایدن بدیهی بین گا منکر
 کیمی معاند سفیه بولماقینه اشاره بی گمان واردر *
 لهذا علما اسلام جزاهم الله عنا خیر امنک سنه ظرفند عربی
 و فارسی بیک کوب کتب صرف و نحو تصنیف ایتمشدر و روح لری

اوچون صدقه جاریه قالدر مشلر ولکن کتاب عربی و فارسی دن
 تعلم اولاد ترکیه اوچون دفعهء واحده ده فن مطلوب قه لغه
 تحصیلنی ضم اولدقندن صعوبتلی بلکه دفعاتله تعلم واستماع
 اولماغانده باعث هرماندر . تعلیم ده تجربه سی اولغان عالم کا
 ظاهر در که صرف فارسی لرده متعلم ترکی اوچون نفس ترجمه
 عبارة فارسیه بر درس مشکل در فهم مضمون تحصیل ملکه
 امری بتون مقطوع النظر قالمق یاخود صبی متعلم نی زیاده
 تکلیف و قسر ایله جنس تعلم دن تنقیر یا که فوق الطاقه
 تحمیل ایله استعداد و حسن حالینه اضرار لازم کلور وبالجمله
 هر لسان قومینه علوم آلیه نی لسان مألوف لری ایله تعلیم
 مناسب تعلیمدن اولدغی کیی لسان غیر مألوف ایله بیان
 علی الخصوص صبیان حقنده سرعت اخذ و سهولت فهم کا
 منافی اولماقی ارباب وجدان کا عیان اولان احوال دن در .
 بنا برین ابناء و طنمز اولان اولاد ترکیه اوچون ضیق لسان
 و قصر وقت و زمان لرینه مناسب اوشبو (حسن المشرب
 فی صرف لسان العرب) ایله موسوم اولان اثر عاجزانه مزی
 بعون الله و کرمه وقوعا کتورلدی . مذکور مؤنث مشنی
 مجموع مصغر و منسوب بحت لری کتب صرف متداوله ده
 ذکر ایدلماسه لرده مباحث صرف کا انساب اولدقلر نندن
 ابن حاجب ننگ شافیه ده ذکر ایتدی کیی اجمالا کتاب مره
 درج ایدلدی . مباحث افعالده شرح مغزی ترتیبی
 بلاد مزده مألوف ارباب تعلیم اولدقندن کویا دستور اتخاذ

ایدلدی . و شرح مذکور ننگ فوائد مندرجه سنی منقول
 عنہاسی اولان کتب ثقات کا رجوع و تطبیق بعدندہ درج
 ایدلدی . کتابزده بشر یتمز سببندن اولان زلائمزوار
 ایسہ منصفانہ تحقیق و تفتیش بعدندہ اصلاح یا کہ کندمزہ تنبیہ
 بیورسالر ممنونیتیزی اعلام ایدامز واللہ هو الموفق .
 ارباب بصیرت اولان معلم لردن التماس دوستانہ مزدرکہ
 تعلیم صیماندہ اوشبو ذکر ایدلاچک اصولی اعتبار اینتکایلر
 اولاً متعلمننگ تکلیف ویرکان درسنی آچوق تقریرلہ مع
 الملایمہ تفہیم ایدالر . صونکرہ حفظونکرار ایندرکایلر . قواعدنی
 اجرلہ ملکہ حاصل ایتک اوچون ما فی الکتاب دن ماعدا
 امثلہ ایراد اینتکایلرولکن مناسب فن اولماغان قاعدہ یا کہ
 بحث و جواب القاسندن احتراز بیورغایلر بادی نظرده مفید
 کبی کورولسہدہ اکثر مادہدہ سبب صعوبت و باعث نفرت
 اولور . تعریف کا محتاج اولان اصطلاح لردہ کلمہ ، لفظ ، اسم
 فعل ، کبی نرسہ لردہ تعریف عربی فی غیر لازم بلکہ اصول تعلیم کا
 مخالف بلکایلر . و ہر درس قبیلندہ درس اول امتحانینی
 البتہ امرمہم کورکایلر . متعلم ننگ فہمی و حفظی تمام اولدقہ
 وقت درسنی تأخیر آفہ عظیمہ ایدکندن آگاہ اولغایلر*
 افادات سابقہ مزدن اکثر ناس متنبہ ایسہ لردہ بعض لر
 اوچون فائدہ دن خالی اولماس ظنیلہ تحریر ایدلدی* بوندن
 صونکرہ لسان و طنمزچہ نحو قسمنی دہ انشاء اللہ ترتیب نیتندہ
 مز واللہ تعالیٰ هو المستعان وعلیہ التکلان وهو الذی یتولی
 صرف قلوب العباد الی نحو السعادة والرشاد .
 کتبہ عالم جان بن محمد جان البارودی
 صرفہما اللہ تعالیٰ الی نحو الخیر الابدی

الشيخ العلامة ميرزا عبد النبي داور

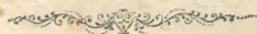
حسن المشرب في صرف لسان العرب

قد تم طبعه عم نفعه بعونه سبحانه وكل يرجو غفرانه لسبع
مضين من ربيع الاول ١٣٠٩ سنة تسع وثلثمائة والى

من جيب مرتبه خادم العلم ببلدة قزان

عالمجان بن محمد جان

كان الله لهما وبلغهما آما لهما

وذلك بامضاء ناظر المطابع ببلدة بيطرسبرج لاحدى وثلثين

من ايول من الـ ١٨٩١ سنة الميلادية

بمطبع الخزانة ببلدة قزان

(ي) ده ج

مكر فاء برا برنك واو

رمشك يوجلك بيچل كبي ٥

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله وسلام على عباده الذين اصطفى * اما بعد * بس
 علم تصريف فن لازم و علم واجب در چونکه علم قرآن و حدیث
 او چون موقوف علیه بلکه مطلقاً هر علم او چون محتاج الیه در .
 (صرف = تصريف) توری معنی لر او چون بولغان بنا
 و صیغه لر نی معرفت در مثلاً ضرب زمان ماضی ده بر ایرننگ
 سو قماقتی بیان او چون لم یضرب زمان ماضی ده بر ایرننگ
 سو قماونی . یضرب زمان حاضرده یا استقبالده بر ایرننگ
 سو قماقتی . لا یضرب زمان استقبالده بر ایرننگ سو قماونی
 بیان او چون دیو بلمک *

بنا و صیغه کلمه ننگ هیئت و روشی در *
 کلمه معناسی اولان بر سوزدر *

کلمه نی باشقه غه قوشما اینچه اوزندن معناسی فهم لانونب
 زمان فهم لانماسه اسم - اولور (زید، عمرو، حیوان، مسجد،

* ۵۰ -
 عمر و اسمنگ آخرننگ
 (و) یازلور عمر
 اسمندن امتیاز
 او چون منصوب
 بولغانده تنوین
 صورتی بولغان التی
 عمروده بولور

ضرب، خروج) کبی مثلا زید دیکاچ برکشی فهم لنه و لکن
 زمان فهم لنمای . اگر اوزندن معناسی فهم لنکنده زمان
 دخی فهم لانسہ - فعل - اولور ضرب = سوقتی ایر، قتل =
 اولتوردی ایر، یقول = ایتور ایر، لم ینصر = یاردم
 ویرمادی ایر، لا یقتل = اولتور مس ایر، مثال لری کبی
 هر قایولرنده معناری برله زمان فهم لنکان . کلمه ننگ
 معناسی اوزندان فهم لانسہ ایکنچی کلمه کا قوشو برله کنه
 فهم لانسہ حرف بولور دخی ادات دیرلر من، عن، الی
 ان، لو، لا، کبی . خرج زید من قزان فذهب الی کرمان =
 چقدی زید قزان شورندن بس کندی کرمان شهرینه
 مثالند زید قزان کرمان، اسم لردر خرج ذهب فعل لردر
 من، ف، الی حرف لردر کلمه ننگ جز لرنه دخی حرف
 دیرلر و کاه حرف مبنی دیرلر کلمه دن قسم بولغانینه حرف
 معنی دیورلر (میزان) کلمه ننگ حروفنی (ف-ع-ل)
 حرف لری ایله اولچانور بو حرف لرکا وزن میزان دیرلر
 کلمه نی اولچاوده اوشو حروف وزن دن باشقه تورلی حرف
 بولماسه کلمه مجرد اسملی بولور حرف لری اصلی اسملی
 بولور باشقه حرف بولسه مزید فیه اسملی بولور . باشقه
 آرتق حرفی حرف زائد اسملی بولور *

اسم حرفلری اعتباری ایله اوچ قسم بولور ثلاثی -
 رباعی - خماسی ثلاثی اوچ حرفلی رباعی دورت حرفلی
 وزننده ایکی لام اولور . خماسی بش حرف لی بولور

(ی) ده جا
 مکرفاء بر ابرنگ و او
 رمشدر یوجلاک بیجیل کبی

(فلس) فعل وزنك جيز و باقر آقچه معنا سنك (فرس) فعل وزنك آت معنا سنك
 (كنف) فعل وزنك اينك باشي (عضد) فعل وزنك يوقاري بلاك (حبر) فعل وزنك
 يازوقاره سي وعالم (عنب) فعل وزنك اوزوم (ابل) فعل وزنك توه (قفل) فعل وزنك يوزاق
 (سرد) فعل وزنك چيچق آولاچي بر قوش (عنق) فعل وزنك موين (ضارب) فاعل وزنك صوغوچي

معنا سنك (مضرب) مفعل

وزننده اوچ لام اولور اوشبو اوچ قسم هر قايسوسي
 مجرد يو اوريا كه مزيد فيه بولور مجرد - اصل حرفندن باشقه
 حرف بولماس . مزيد فيه اصل حرفندن آرتق حرف
 بولور بس اسم نك آلتی قسمی بولور (ثلاثی مجرد) یعنی
 اصل اوچ حرفندن آرتق حرفی بولماغانی اون وزن ده بولور
 فلس ، فرس ، كنف ، عضد ، حبر ، عنب ، ابل ، قفل ، سرد ،
 عنق ، (ثلاثی مزید فيه) یعنی اصل اوچ حرفندن زیاده
 حرف بولغانی كوب وزننده كلور كاها بر حرف كاها ايكي
 حرف كاها اوچ حرف كاها دورت حرف آرتق بولور
 ضارب مضرب مساجد جاسوس عنقوان سلاطين احميرار
 كبی (رباعی مجرد) اوچون بش وزن در جعفر درهم زبرج
 برثن قمبر کبی (رباعی مزید فيه) اوچون عصفور قرطاس

وزنك صوغورمانی
 ديمك (مساجد)
 مفاعل وزنك مسجد
 لر ديمك (جاسوس)
 فاعول وزنك
 ياشرون خبر آوچي
 ديمك (عنقوان)
 فعلوان وزنك
 ياشلك اول لری
 ديمك (سلاطين)
 فعالين وزنك
 پادشاه لر ديمك
 (احميرار) افعال
 وزنك بيك قزار مق
 ديمك
 * (جعفر) فعل وزنك
 كشی اسمی (درهم)
 فعل وزنك بر مثقال
 غه قريب آغر لقه
 كوش آقچه

فعل

(زبرج) فعل وزنك زينت (برثن) فعل وزنك آرسلان بارماغي (قمبر)
 فعل وزنك
 وزننده چيچق (قرطاس) قاف نك كسريله و ضميله ده فعال
 ك

* (تدحرج) تفعّل
وزنناك آونامق

ديمك ۵

(سفرجل) فعلّل
وزنناك بهی در

(قذعمل) فعلّل

وزنناك قوتلی توه

(جممرش) فعلّل

وزنناك قارچق

(قرطعب) فعلّل

وزنناك آن نرسه

ديمك (عصر فوط)

فعللوزنناك برجانور

(قبعشری) فعلللی

وزننده الوغ توه

(قطربوس) فعللوز

وزننده یروشلی توه

(خزعبیل) فعللیل

وزننده باطل معناسنه

(خندریس) فعللیل

وزنناك ایسکسی

اچمليك ۵

* تدحرج کبی وزن لر کلور (خماسی مجرد) دورت صیغه ده
کلور سفرجل قذعمل جممرش قرطعب کبی (خماسی مزید)
فيه بيك آن کلور بش وزنده عصر فوط قبعشری قطربوس
خزعبیل خندریس کبی

بو آلتی قسم کا بولنکان اسم معربد اما اسم مبنی ثنائی =
ایکی حرفلی ده بولور ما من کم کبی *

کاها اسم معرب ظاهرده ثنائی اولور و لکن اصلده ثلاثی
بولور امثله - يد دم آب کبی اصلک یدی دمو ابو در *
❁ فعل ثلاثی ورباعی اولور وهر قایوسی مجرد و مزید فيه
بولور مجموع اقسام فعل دورت بولور *

(ثلاثی مجرد) اوچون ماضی اوچ وزنده اولور ضرب علم
شرف *

(ثلاثی مزید فيه) اوزانی کلاچک ده بیان ایدلور انشاء الله
رباعی مجرد اوچون ماضی فعلل وزننده دحرج کبی *
رباعی مزید فيه اوچون تفعّل وزنناك تدحرج کبی و باشقه
وزنده ده کلور آزلق اوزره *

❁ فصل ❁

اسم و فعل آراسنک مشترک یدی قسم واردر صحیح ۵۰۰۰۰
مضاعف مثال اجوف ناقص لقیف * ملئوی
(صحیح) حروف اصلیه سنده همزه و حرف علت و تضعیف

اولماغان کلمه در ضرب ضرب کبی *

(ی) ده جاسر
مکرفاء بر ابرناك و او
ر مشلر بوجلاک بیچل کبی ۵

(حرف علت) اوج حرف در (واو - یای - الف) در

ساکن لی اولسونلر کرک حرکت لی اولسونلر وثب یسر رباع

کبی اوشبو اوج حرف ساکن لی اولوب ما قبل لر ییننک حرکت

لری بونلر جنسندن اولسه حرف مد ایملی

اولور واو جنسی ضمه الف جنسی فتحه یای جنسی کسره در

یقول قال یببع کبی اکر ما قبل لر ییننک حرکت لری

بونلر جنسندن بولماسه حرف لین اسمنک اولور ولکن حرف

مد اولماسلر الف هر وقت حرف مد اولور و - ی کاهما

حرف مد اولماسلر فقط حرف لین او اولور اوجب ایسر کبی

(مهموز) حروف اصلیه سنندن (ف) برابرنده یا که (ع)

برابرنده یا که (ل) برابرنده همزه اولان کلمه در (امر سأل

قرأ) کبی *

فأ برابرنده همزه اولسه مهموز الغاء اسمنده اولور (امر

أمر) کبی *

عین برابرنده همزه اولسه مهموز العین اولور (سأل

سؤال) کبی *

لام برابرندک همزه اولسه مهموز اللام اولور (قرأ قرأنا) کبی *

(مضاعف - یا که - اصم) ثلاثی بولسه عین و لام برابرندک

اولان حرف لر بر جنس دن اولور (عدد - اعداد)

کبی . رباعی بولسه فاو لام اولی برابرندک و عین و لام ثانیه

برابرندک اولان حرف لر بر جنس دن بولور صر صر صر صر صر

❁ فصل ❁

کبی *

نیم مضاعف ثلاثی کا ادغام عارض اولور یعنی جنس داش ایکی

مضاعف ده جنس

داش حرف ایکی

الوش بولغاندن

مضاعف آنالمشدر

وشالی بولغاندن

اصم دیولمشدر اصم

لغتک شدیدوقاتی

نرسه کا ایتولور

(ادغام) کوفه علماسی

تلتک افعال وزننک

سویلتور بصره

علماسی تلتک ادغام

دیو افتعال وزننک

سویلتور لغتک

کروتمک معناسنه در

ادخال کبی صرف

علماسی اصطلاحنک

ایکی جنس داش

صحیح ماضی سنه
اوخشاغان اوچون
هر قایو صیغه لر نه
اجوف ده اورتاسی
حرف علت بولغاندن
اجوف دیولمشدر
ومنکلم واحد صیغه
سی اوچ حرفلی
بولغاند ذوالثلثة
دیولمشدر بعث
دمت کبی ۵
(ناقص نی) جزم
حالتک لایمی حذف
ایدلکان اوچون
ناقص تسمیه
ایدلشدر و ماضی ده
منکلم واحد صیغه سی
دورت حرفلی بولغان
اوچون ذوالاربعة
دیزلر ۵
* (معتل العین واللام)
نی ایکی حرف
علت جیبولغان
اوچون لقیف دیمشدر
و ایکی حرف علت
یناشه بولغان اوچون
مقرون دیزلر
(الفاء واللام)
حرف علت

حرف ننگ اولی نی ساکن لی قیلوب آخریکا قوشوب ایتولور
اولکی حرفنی مدغم ایکنچی سنی مدغم^{۰۰} فیه دیزلر چنانچه
عد اصلده عدد دال اولی نی ساکن لی قیلنغان عدد بر
دالنی آخرکا قوشقاچ عد بولغان *

* (مثال - یا که - معتل الفاء) فاسی برابرنده حرف علت
اولان کلمه در وعد وعدا کبی *

(اجوف = ذوالثلثة = معتل العین) عین برابرندک حرف علت
اولان کلمه در قال - قولاً - باع - بیعا کبی *

(ناقص = ذوالاربعة = معتل اللام) لام برابرنده حرف علت
اولان کلمه در رمی - رمیاً - دعا - دعوة کبی *

(لقیف) ایکی حرف علت جیبولغان کلمه در اکر عین ولام
برابرندک اولسه لر (لقیف مقرون = معتل العین واللام) اسمندک
اولور قوی - قوه - حی - حیوة کبی •

اکر فاء ولام برابرنده اولسه (لقیف مقروق = ملتوی =
معتل الفاء واللام) اولور وشى وشياً کبی •

(اسم ننگ) کاها فاء وعینی حرف علت اولور بین، ویل،
یوم، کبی کاها هر اوچ حرفی حرف علت اولور واو یای
کبی لکن بو ایکی نوعدن فعل اشتقاق ایدلس اسم ده ده
نادر در *

(ی) ده جا کبی
مکر فاء برابرندک واو
یوجلاک بیجمل کبی ۵
بولغاندن لقیف دیزلر ایکی حرف علت کلمه ننگ ایکی جانبندک
کاها بو قسم کا ملتوی دیزلر کلمه ننگ ایکی طرفندن حرف
* (بین) بر مکان اسمیدر (ویل) جهنمه چقور در وعد

❁ فصل فی المتعدی واللازم ❁

فعل = حدث = اش = فاعل = محدث = قلوچی = مفعول =

محدث = قیلنمش . هر فعل اوچون فاعل كرك بولور ولكن

مفعول واجب بولماس بعض حدث لرده كنه بولور

ضرب - نصر كبی سوقماق - یاردم ویرمك - اولغانده

سوغوچی یاردم ویروچی اولور بونلر فاعل لر ودخی

سوغولمش یاردم ویرلمش اولور بونلر مفعول لر اوشبونوع

فعل لرکا متعدی = واقع = مجاوز دیولور ضرب زید عمرا

زید عمرونی صوقدی دیمك نصر بكر خالدًا بكر خالدكا

یاردم ویردی دیمك *

وبعض حدث لرده مفعول اولمس فاعل ایله تمام اولور خرج

ذهب كبی چقدی كندی دیمك چقماق اولسه چقوچی

اولور ولكن چقولمش دیکان شی اولمس اوشانداق

كتمك اولسه كیتوچی اولور ولكن كیتولمش اولمس

بو نوع فعل لرکا غیر متعدی = لازم = غیر متجاوز

دیرلر خرج زید ذهب عمرو حسن بكر كبی * فعل لازمی

اوچ ش نك برسی برله متعدی قیلنور (تضعیف عین)

عیننی شلی قلمق برله فرح زید عمرا کبی شادلاندردی

زید عمرونی دیمکدر اصلده فرح شادلانندی دیمکدر لازمدر

رانی تضعیف ایتمکله متعدی اولمشدر (همزه) کروتیمک برله

کبی متعدی اولور آجلست زیدًا کبی اولتورندوم زیدنی

نضعیفکدر اصلده جلست اولتوردیم دیمکدر لازمدر *

* (متعدی) (واقع)

(متجاوز) فاعل دن

مفعول کا اوتگان

فعل لر نك اسم لر

یدر (غیر متعدی)

(لازم) (غیر متجاوز)

مفعول کا اوتگان

فعل لر نك نام لر

در ۵

* (خرج زید) (زید)

چقدی (ذهب عمرو)

عمرو کندی (حسن

بکر) کور کام بولدی

بکر ۵

و دخی فعل کا متعلق اولان اسم کا (ب) کرتیک برله متعدی
 اولور ذهبت بزید کی بار در دم زیدنی اصل ده ذهبت در لازم در
 بار دم ذیمک انطلقت به دخی او شانداق زیدنی یبار دم
 بار در دم ذیمک اصل ده باسز انطلقت لازم در بار دم ذیمک

❖ فصل فی الابتداء واجتماع الساکنین ❖

کلمه‌نی باشلاو (بدأ = ابتدا) اسملی کلمه‌نی ایتوب توقتاو
 (وقف) اسملی کلمه‌نی کلمه‌کا تونا شدروب ایتیمک (وصل) اسملی

کلمه‌نی کلمه‌دن ازوب ایتیمک (قطع) اسملی در *

ابتدا حرکت لی حرف ایله اولور ساکن ایله ابتدا ^مهجور
 و متروک در ابتداسی ساکن اولان کلمه‌نی اولکی کلمه‌کا

وصل ایدولماشه اولینه همزه کتروب ایتولور و بو همزه به
 همزه وصل دیر لر ابن ابنه اثنان اثنان احتسب ^احمر

استسخ کی اکر بو کلمه لر اولده اولان کلمه‌کا یا حرف کا
 وصل ایدولسه همزه کتابتده اولوب تلفظه متروک اولور

زید ابن ابی بکر فاطمه ابته عمر و احتسب اثنان الرجل
^احمر کی * وقف حالنده کلمه‌نیک اخیری ساکن اولور

حرکت برله وقف جائز بولماس جانی احمد کی *

ابتدا کلمه‌ده ساکن ^مهجور اولدقی کی بر کلمه‌ده یا که
 یناشه ایکی کلمه‌ده ایکی ساکن جیولوق دخی جائز توکل در

مکر جائز اولور ساکن اول حرف مد آخری مدغم اولسه
 خاصه دابة کی الف و صاد اولی الف و باء اولی ساکن لر در

(ی) ده جائز
 مکر فاء بر ابرناک و او
 بر لوره مشلر یوجلهک بیجمل کی ۵

یا که اَوَّلی حرف لیم و آخری مدغم اولسه خاصه تصغیرنه
 خویسه ذابّه تصغیرنده دویبه کبی بونلرغه اجتماع ساکنین
 علی حده دیورلر و دخی اجتماع ساکنین جائز اولور و وقف
 حالنه زید عمر و یعملون یعملون کبی وهم الفی و لام نعر یفلی
 کلمه کا همزه استفهام دخولنده جائز اولور الحسن عندک
 کبی حسن سنک قاشنکده می دیمکدر آلان کبی بو وقتده
 می دیمکدر اوشبو مثال لرده همزه دن صونک اولان الف
 دخی لام ساکن اولشلر . جائز بولغان اجتماع ساکنین کا
 علی غیر حده دیورلر اورن لری مذکور دورت نوع دن
 باشقه لدر *

❁ فصل فی الاعلال ❁

اعلال حرف علتی ازاله ایتمک یا که تغییر ایتمک در
 امثله قال اصله قول و اونی الف کا تبدیل ایدلکان در باع
 اصله بیع یایی الف کا تبدیل ایدلکان در بقول اصلده
 یقول و اوننک ضمه سنی ما قبلینه و یروب و اونی ضمه دن
 سکون کا تغییر ایدلکان بیع اصله بیع یایی ننگ کسره سنی
 ما قبلینه و یروب یایی سکون کا تغییر ایدلکان لم یدع اصله
 لم یدعو و او ازاله و حذف ایدلکان لم یرم اصله لم یرمی
 رانی یایی حذف و اسقاط ایدلکان لم یخش اصله لم یخشی
 کبی نهدی دن صونک اولان الفی حذف ایدلکان *

* یعنی (لم) دخولندن
 مقدم

نضاغصک در اد

❖ فصل فی الاشتقاق ❖

اشتقاق لغتاً بر شئی آخر دن یارب چقارمق در . اصطلاح
 صرفیین ده اشتقاق باعتبار العلم دیوب ایکی لفظ آراسنده
 حروف اصلیه ومعنی جهتندن بولغان مناسبتنی بلمک کا
 اینولور . اشتقاق باعتبار العمل دیوب بر لفظندن حروفک
 ومعنی ده مناسب بولغان لفظ آخرنی چقارمق غه اینور لر *
 اشتقاق باعتبار العلم صغیر وکبیر واکبر اسملی اوج قسم کا
 بولنور . اشتقاق صغیر مشتق ومشتق منه آراسندک حروف
 اصلیه ده وهم حروف ننگ ترتیبندک مناسبت بولور
 ضرب ننگ ضرب دن اشتقاقی کبی *

اشتقاق کبیر حروف ده مناسبت بولور ترتیب ده بولماس
 جبد ننگ سوزمق وتارمق معناسنه اولان جذب دن اشتقاقی کبی *
 اشتقاق اکبر تمام حروف ده مناسبت بولماس ولکن حروف
 آراسنده قرب مخرج مناسبتی بولور نفق ننگ نهق دن
 اشتقاقی کبی نفق فارغه چقردی دیمک نهق ایشک باقرماتی
 معنالرده مناسبت بار ودخی غین برله ها آراسنده قرب
 مخرج مناسبتی بار هر ایکاوی بوغاز حرفلری در * علماء
 صرفیین فاشنده معتبر بولغان اشتقاق اشتقاق صغیر در *

❖ فصل فی مباحث الاسماء ❖ اسم معنی اعتباری ایله

ایکی کا بولنور جامد مصدر اگر اسم دن باشقه کلمه لرنی
 اشتقاق ایدلسه یعنی اسم کا اصل حرف لرنده ومعنی ده

مناسبتی بولغان کلمه لرنی اخذ ایدلسه مصدر بولور

(ی) ده جائز
 مکر فاء برابرنگ و او
 در تورمه شلر یوجلمک بیجلمک کبی ۵

یایسه فارسجه ترجمه سینک آخرنده دال برله نون یا که تا
 برله نور بولسه ترکیجه ترجمه سنک آخرنده مک یا که مق
 لفظی بولسه مصدر بولور ضرب کبی حر وفده و معناده مونگا
 مناسبلی بولغان ضرب یضرب ضارب کبی کلمه لرنی آندن
 اخن ایدلکان و هم فارس ترجمه سی زدن در آخرنده دال و نون
 ترکی ترجمه سی سوقمق آخرنده مق در او شانداق قتل
 ترجمه، فارسیه سی کشتن تا و نون برله ترکیه سی اوتورمک در
 اکر اسم دن هیچ کلمه نی اخن ایدلماسه جامد بولور رجل
 فرس جوهر حجر کبی

کاها جامد دن مصدر اخن ایدلوب اول مصدر دن کلمه لرنی
 اشتقاق ایدلور جوهر دن تجوهر حجر دن تحجر اخن ایدلنوب
 تجوهر یجوهر متجوهر حجر یتحجر متحجر کبی صفت لرنی
 اخن ایدلنور بونلر نادر اولدق دن علم صرفده بحث ایدلماسه
 (اسم مصدر دن) یدی توری اسم اخن اولنور - اسم
 فاعل، اسم مفعول، صفة مشبهة، اسم زمان، اسم مکان،
 اسم آلت، اسم تفضیل.

ویدی نوع فعل اخن ایدلور ماض، مضارع = مستقبل، جمد،
 نفی، نهی، امر بی لام، امر بالام.

بس مباحث سمنی توری فصل ایله بیان ایدلور

(فصل) مصدر ثلاثی مجرد دن قاعده ایله معلوم بولماس
 مجرد عرب لرنی سماع ایله معلوم بولور ثلاثی مجرد دن اکثرده
 نفع ضاعصک در اص
 کبی معنی یکن
 وزنه قدر مسوع اولشدر قتل فسق شغل رحمة

مواجهه = قارشو اوتور شمیق . مجاوبه = جوابل شمیق

کاهه فعال و زننده کلور . قنال = اوتور شمیق . خطاب =

قارشو سوز ایتوشمیق . سوام = ساتولاشمیق

باب رابع دن (افعال) و زننده کلور . اجتهاد = طروشمیق

اختراف = یانمق . احتجاج = دلیل کتورمک . اهندا =

طوغری بولغه کونلمک

باب خامس دن (انفعال) و زننده کلور انشراح = کونکل

آچلمق افتتاح = ایشوک آچولمق اخنئا = بوکولمک انکسار =

صنمق

باب سادس دن (افعال) و زننده کلور - احرار = قزارمق

اوجاج = قیوقلانمق اخضار = یاشلنمک

باب سابع دن (افعال) و زننده کلور - احرار = اخضیرار

بیک قزارمق ، بیک یاشلنمک معنارنده

باب ثامن دن (تفاعل) و زننده کلور - تکبر = اولوغلانمق

تحمل = بوکولمک قزین = زینت لنمک

باب ناسع دن (تفاعل) و زننده کلور - تجاذب = تارتوشمیق

تقاسم = بولوشمک تواعد = وعده لشمک

باب عاشر دن (استفعال) و زننده کلور - استغفار = یارلقایو

استمک استیهاب = هبه استمک استجواب = جواب استمک

عشر دن (افعال) و زننده کلور - اهد یداب =

بيك بوكرى بولغى اعربراء = بالانفاج آتقه منمك

اخليلاء دائم سوت اچوچى بولغى

باب ثانی عشردن (افعوال) وزننك كلور - اعلواذ = حیوان

دائم آشغوب یورمك . اعلواط = توهننك موینینه اصلنوب

منمك ثلاثى مزید فیه اوشبواون ایكى بابده تمام در هر قایو

باب فی مصدر لری اسمی ایله تعبیر ایدلور افعال ، تفعیل

، مفاعله ، باب لاری دیمك كبی (مصدر) رباعی مجرددن

فعللة فعلال وزنلرنده كلور وزن اول غالب وشاء یغ ثانی قلیل در

درجه ، دحراج = ایلندر مك ترجمه ، ترجم = سوزی

بر نلدن ایکنچی تلکا كوچورمك جوریه ، جیراب =

ایوق کیمك وسوسه ، وسواس = یمان فکر سالتق

رباعی مزید فیه دن باب اول دن تفعیل وزننك كلور تسریل =

اچكى كولمك كیمك تسرول = اشنان کیمك تقلسی = بورك

کیمك تسلقى = آرقه سینه یقولغ

باب ثانی دن افعلال وزننده كلور

ابرنشاقت = شادلنمق ادرنفاقت = آشوقمق

احبنتاقت = اچ کوپمك اجرنماقت = پوچماقت غه جیولماقت

باب ثالث افعلال وزننده كلور

ازبارار = صوغشقه حاضر اولغ اطمنان = کو

(ی) ده جاشر ایمس

مکر فاء برابر نك او

وزن کور مشلر یوجلمک بیجلم کبی

بولمق استقرار = قرارلنمق

ثلاثی مزیدرباعی مجرد رباعی مزیدلردن مصدرمیمی اسم
مفعول ایله بر وزن اولور اسم مفعول مجتئده انشاء الله
بیان اولنور

❁ فصل فی اسم الفاعل ❁

برحدث برذات دن صادر اولوب آننک ایله قائم اولسه اول
ذات فاعل اولور ترکیه قیلوچی بولور اول ذات قه دلالت
ایتوچی لفظ اسم فاعل اولور زید عمروکا یاردم ایتسه
نصر یاردم حدثی زید دن صادر و آننک ایله قائم بر صفت در
بس زید فاعل نصر بولور اسمی ناصر در ترکیه یاردم

قیلوچی یا که یاردم پیروچی (فائده) فاعل و زننده گاه
اسم جامد کلور جانب = جهة شارب میوق ساحل = دکر
چینی شاطی = ایرمق چینی ساعد = بنگ حاجب =

قاش وادی = اویصویر نادی = مجلس * وبعض

اوقانده فاعل وزنی بر نرسه فی بر شخص کانسبت اوچون بولور
مذکور نرسه اول شخص ایله قائم بولماس لابن = سونچی

دیگ سوت فی شخص کانسبت ایدلادر سوت شخص ایله

قائم نوکل و آندان صادر دکلدر اوشانداق خابز اکمکچی

تامر خورماچی لاهم ایتچی فارس آتلی رامح سنکولی

اعل باشاقلی حاض حیضلی خاتون طالق طلاقلی خاتون

کلی خاتون آخرغی اوچ ماده رجالده متصور

این خاتونلرده ناسز استعمال ایدلور تا حاجت

بولاس مذکور صیغه لر هر قایوسی نسبت صیغه لر یدر *
 اسم فاعل ثلاثی مجرد دن اولغانده هر قایو بابدن بولسه ده بر نورلی
 فاعل و زننده کلور ضارب ناصر راد داعی مانع حامد کی
 ثلاثی مزید دن رباعی مجرد دن رباعی مزید دن هر باب ننگ
 مضارعینه قارار مضارعه اولان حرف مضارعت اور نینه
 میم مضمومه کلنوروب ماقبل اخیری کسرلی اولغاچ اسم
 فاعل اولور *

﴿ باب افعال ﴾ دن مفعّل و زننده کلور مضارع سی یفعل
 و زننده در مکرم = حرمت ایتوچی محب = محبت ایتوچی

موقظ = او باند رغوچی موصی = وصیت ایتوچی

(تفعیل) دن مفعّل و زننده کلور مضارع یفعل در مفرح =

شادلاندر رغوچی موحّد = بر لا گوچی مغوی = قوتلندر کوچی

(مفاعله) دن مفاعل و زننده کلور مضارعی یفاعل در مسافر =

سفر ایدوچی مجاب = جوابلا شوچی مساوی برابر بولوچی

(افتعال) دن مفعّل و زننده کلور مضارع یفتعل و زننده در

محترق = یانغوچی تمتد = سوزلغوچی محتاج = حاجتلی

بولغوچی مشتری = ساتوب آلفوچی

(انفعال) دن منفعّل و زننده کلور مضارع ینفعّل در منشرح =

کونکلی آچلغوچی منطقی = سونگوچی منصب =

منقاد = بوی سونغوچی

متنصر
 (ی) ده جائز ایمس
 مکر فاء برابر ننگ واو
 ز کور مشلر بوجلهک بیچل کی ۵

(افعال) دن مفعول ورننده کلور مضارع یفعل در محمر =

قزارغوچی محضر = یاشل لنگوچی مبيض = آغارغوچی

مرعوی = نادانلقدن قایتغوچی

(افعیال) دن مفعول ورننده کلور مضارع یفعال در مسواد =

بیك قرالغوچی مصفار = بیك صارغایغوچی

(تفعل) دن متفعل ورننده کلور مضارع یفتعل در متصور =

صورت لنگوچی متوصی = طهارت آلوچی طهارتلی بولغوچی

متزی = زینت لنگوچی متوفی = وفات قلوچی

(تفاعل) دن متفاعل ورننده کلور مضارع یتفاعل در

متهالك = هلاك بولشغوچی متانس = الفت ایدشکوچی

متحاب = دوست توتشغوچی متداوی = اوزینه دوا

ایتکوچی *

(استفعال) دن مستفعل ورننده کلور مضارع یستفعل در

مستغفر = یارلقایو استاگوچی مستوهب = هبه استاگوچی

مستقتی = فتوی استاگوچی مستوصی = وصیت استاگوچی

(افعیال) دن مفعول ورننده کلور مضارع یفعول در

محدوب = آرقه سی بیك چقغوچی کشی معرووی = آت قه

ممنوعی *

(مفعول) دن مفعول ورننده کلور مضارع یفعول در

مچلود = دائم آشغوب پروچی حیوان معلوط = توهننک

مویینه اصلنوب منوچی * رباعیلر

(فعلله) دن مفعیل وزنده کلور مضارع یفعلل در مترجم =

سوزنی بر لغتدن لغت آخره کوچر کوچی موسوس = وسوسه

و پروچی *

(تفعیل) دن متفعیل وزنده کلور مضارع یتفعیل در

متدحرج ایلانگوچی متجورب = ایوق کیگوچی *

(افعلال) دن مفعنل وزنده کلور مضارع یفعنل در

میرنشق = شادلانغوچی محرجم = جیواشغوچی محرطم =

کبرلانوب بورنون یوغاری کوناروچی *

(افعلال) دن مفعیل وزنده کلور مضارع یفعلل در مطمئن =

کونکلی طایع لاغوچی مقشعر = جونی قابارغوچی *

﴿ فصل فی اسم المفعول ﴾

حدث آنتک اوزرینه واقع اولان ذات مفعول بولور ترکیه

قیلنمش مفعول کادالات اینوچی کلمه اسم مفعول در زید

عرونی ضرب ایتسه ضرب حدثی عمروکا واقع اولمش اولور

بس عمرو مفعول اولور ضرب قیلنمش یا که صوغولمش

اسم مفعول متعدی اولان مصدر دن مشتق اولور لازم دن

اسم مفعول اولمش مکرر بر صله ایله اولور مدخول

مزید علیه کبی *

ثلاثی مجرددن مفعول وزنده کلور قایو بابد

* (اوشبو) صیغنی

مترجم دیوتفعیل دن

استعمال ایتمک

خطادر مترجم تاش

برله آتولغوچی

معناسنه بولوب

ناسی زائد در ترجمه

لفظنک کی تا اصلیدر

صباح وقاموس قه

رجوع ایله ۵

نصر نستنصر

ده جائز ایمس

متر فاء بر ابرنک واو

جائز کور مشار یوجلاک بیجیل کبی ۵

مضروب منصور محمود کبی مرعی مدوم مرعی مولی کبی

اصلده هر قابوسی مفعول وزنده در *

ثلاثی مجرددن باشقه دن مضارع مجهول ننگ حرف مضارعتی

بدلنه میم مضمومه کنور ولسه اسم مفعول وزنی اولور *

یا که اسم فاعل صیغه سنده ماقبل اخبر فتحلی ایدلسه

اسم مفعول وزنی اولور *

(افعال) مکرم = حرمت ایدلمش محب = دوست توتولمش

• موقظ = اویاندرلمش *

(تفعیل) مفرح = شاداندرلمش مربی = تربیه ایدلمش *

(مفاعله) مواظب = دوام ایدلمش • مداوی = دوا قلنمش *

(افتنعال) محتسب = احتساب ایدلمش • مختار = اختیار

ایدلمش *

(تفعل) متوفی = وفات قلنمش *

(استنفعال) مستحب دوست توتولمش • مستوفی = کامل قلنمش

(فعله) مترجم = ترجمه اولنمش • مدرج = ایلاندرلمش *

﴿ فصل فی الصفة المشبهة ﴾

صفة مشبهة مصدر ایله متصرف اولان ذات ننگ اسمینه اطلاق

اولنور اسم فاعلده فاعل دن مصدر ننگ صادر وحادث

اولماقی اعتبار ایدلور ضارب ضرب آندن صادر وحادث

ذات قاتل قتل آندن حادث اولان ذات در صفة

مجرد مصدر ننگ ثبوتی اعتبار ایدلور حسن - حسن

ذات در حسن آندن صادر یا که حادث اولان

* (صوغولش (یاردم)
ایدلمش (ماقتالمش)
(آتولش (دوام)
ایدلمش (رعایه)
قلنمش (ولی)
قلنمش ۵

ذات دیولاس - احمر - اسود - حمرت - سواد - ثابت

(و بالجمله) صفة مشبهه
معناسنه قیلوچی لقی
معناسی اولماس بلکه
کورکام قاره آق
باشل دیکن معنالر
صفة مشبهه
معنالی در ۵

اولان ذات لرد صفة مشبهه صیغه لری اکثری قیاسی دکلدر
عرب لردن سماع ایله بلونیشدر ثلاثی مجردکا مخصوص در
ودخی لازم مصدر دن بنا ایدلور متعدیدن کلماس *
صفة مشبهه ننگ اوزان مسموعه سی

فعل فعل فعل فعل فعل فعل فعل فعل فعل فعل فعل
فیعال فیعال فیعال فیعال فیعال فیعال فیعال فیعال فیعال فیعال

صعب = چیتون ، رخو = یومشاق ، صلب = قاتی ، حسن =

*
عرفمزده استالچی
دیرلر ۵

کورکام ، فطن = زبرک ، جنب = غسل سز ، قبیح = کورکسز ،
جبان = قورقاق ، میت = اولوک ، صیرف = ثمن صانوچی ،
بیطار = حیوانلر طبیبی ، فهفاه = حیوان لرنی یخشی تریبه

قیلوچی ، عربان = بالانفاج ، حبلی = یوکل خانون ، وحمی =

*
(الوان) نوس
معناسنه اولان لون
جمعیدر عیوب
عیب جمعیدر ۵

طعام استکان حامل ، عنذرا = بکر قز ، ملان = طولو *
صفة مشبهه الوان و عیوب دن مذکر اوچون افعال مؤنث اوچون
فغلا و زننده قیاس اوزره کلور

الوان اییض بیضا احمر حمرا اخضر خضرا اسود
سودا اصفر صفرا

(اشکال و عیوب) اشیب = آق صفال آق ساچلی ، اگج
سورمهلی کوزلی ، اهدب = کوب کرپکلی ، اشهلرن ،
کوزلی ، ابلیج = آچق قاشلی ، افنج = سبک مؤنث ننگ

استنصر نستنصر
(ی) ده جائز ایمس
مکر فاء ابرنگ او
یوجلمک بیچل کبی ۵

جائز کور مشلر

تش سز ، اَعشى = ضعيف كوزلى *

فصل

اسم فاعل معناسته مبالغه اوچون اشتقاق ايدلان صيغه لر

واردر آنلره صيغ مبالغه = اَبْنِيَه مبالغه ديرلر وكاها اسم

فاعل مبالغه سي ديرلر اون برون اوزره مسموع اولمشور *

فَعَالٌ فَعَالَةٌ مَفْعَالٌ مَفْعِلٌ مَفْعِيلٌ فَعِيلٌ فَعِيلٌ فَعُولٌ فَعُولٌ

فَاعُولٌ تَفَعَالٌ فَعَلَةٌ *

ضَحَّاكٌ = بِيك كلوچي ، عَلَامَةٌ = كوب بلوچي ، مَنَعَامٌ =

كوب انعام قلوچي ، مَسْكِينٌ = بِيك فقير ، صَدِيقٌ = كثير

الصدق ، رَحِيمٌ = كوب رحمتلي ، شُجَاعٌ = بِيك بهادر ،

غَيُورٌ = بِيك غيرتلي ، فَارُوقٌ = بِيك فرق ايتوچي ، تِكَلَامٌ =

كوب سويلوچي ، نَوْمَةٌ = كوب يوقلوچي *

فَعَالٌ مَفْعَالٌ فَعَلَةٌ وَزَنْلَرِي تِيَّاسِي هَر مَادِهْدِن بِنَالَرِي

جائزدر باشقه صيغه لر ي سيعغه مخصوص در *

وكاها اسم فاعل اخبرينه تا زائده الحاق ايله مبالغه اوچون

استعمال ايدلور ، رَاوِيَةٌ = كثير الرواية ، خَائِنَةٌ = كثير

الحيانة ، حَامِيَةٌ = كثير الحماية مثال لري كسي *

فصل في اسم الزمان واسم المكان

محرر وقت زمانينه دلالت ايدن اسم مشتقني اسم زمان

محرر ذات صه دلالت ايدن اسم مشتقني اسم مكان

دیرلر اسم زمان ایله اسم مکان برصیعه ده مشترک اولورلر
مثلاً مضرب = صومق زمانی یا که صومق مکانی ، مقتل =

اولنورمک زمانی یا که اورنی *
اسم زمان واسم مکان دورت وزنده کلورلر مفعل مفعل

مفعلة مفعلة اولکی ایکی وزن قاعده و قیاس ایله استخراج
ایدلور اخیرگی و زلری سمع برله در *

قاعده، استخراج مثال واری دن بولسه هر وقت مفعل
وزنده بولور موعده موثب کبی مثال یائی صحیح حکمنه در

معدل اللام بولسه ناقص لقیف کبی مفعل وزنده بولور
مخشی مرمی موقی مقوی *

صحیح، مضاعف، مثال یائی، اجوف ده عین مضارع کا اعتبار
ایدلور عین مضارع کسره لی اولسه اسم زمان واسم مکان

عینی ده کسره لی بولور مفعل وزنده بولور مضرب مفر کبی
اصلده مفرر میسر مبیع کبی اصلده مبیع *

اگر عین مضارع فتحه یاضمه لی اولسه فتحه ایله مفعل
وزنده بولور منصر مرد میقظ میئس مدام کبی *

مفعلة وزنی نادر کوز منزلة مظنة مسیره کبی

محل نزول محل ظن شی محل سیر معنالنزده اسم مکان
مفعلة وزنی دخی نادر در مطبعة مدرسه محل یضربون،

طبع مکان درس مکان مباح معنالنزده موات ننگ
چون جائز کور مشلر بوجله بیچل کبی

بیت
*
ظرفت ز مثال مطلق
و یفعل آید مفعل
واز ناقص مطلق
و غیر یفعل آید
مفعل ۵

استنصر نستنصر
(ی) ده جائز ایس
مکر فاء بر ابرنک و او
چون جائز کور مشلر بوجله بیچل کبی

ان ، مقبرة = قبرستان ، مشرقه = قباشلیق ،

سال لری کبی لر مفعلة ودخی ضمن

مفعلة وزننده کلمشدر و دخی مفعلة

وزی اسم جامد دان اخذ ایدلوب مبالغه اوچون اسم مکان

استعمال ایداور امثله

ارض مسبعة سبع لیک اورن ، مأسده = آرسلانلق ، مذآبه =

بورى لك ، مدبه = آبولق ، مبطخه = قانونلق یر دیمك در

ودخی عین مضارعی کسره لی بولماغان ماده لردن کسره ایله

مفعل وزننده کلمشدر خلاف قیاس ونادر در امثله

منسك = مکان عبادت ، مطلع = مکان طلوع ، مشرق = مکان

شرق ، مغرب = مکان غروب ، مسقط = محل سقوط ، مسکن

محل سکون ، مسجد = محل سجود هر قایوسی یفعل بابندن در

بونلرده قیاس اوزره فتحه ایله مفعل وزننده او قومق هم جائز در

اسم زمان اسم مکان ثلاثی مجردن باشقه دن اسم مفعول ایله

برورنده کلور مصدر کبی

مکرم محاسب مدخرج سوس متدخرج ، اکرام زمانی ،

یامانی = امانتی ، یامکانی = ایلندر مک زمانی ، یامکانی =

دوسه زمانی ، یامکانی = ایلنمک زمانی ، یامکانی .

فص اسم آلت

فصل فی آس

اعانتی اولان قورال ننگ اسمی در اوج
مفعال مفعلة اسم مفعول کبی بوده
مجرد زمانینه دلالت ایش
ذات صره دلالت اید

(الف ممدوده) اخير كلمه كا اخيرنده همزه اولان الف تأنيث
 لحوق ايتسه الف تأنيث ممدوده اولور (أ) صورتنده
 يازلور حمراء بيضاء كبي

اسم تفضيل اولان افعَلَنَنِكَ مؤنثي الف مقصوره ايلان
 فعلى وزننده اولور اَكْبَرُ كُبْرَى اصغر صُفْرَى اولوغراق
 كوچك راق ديمك صفة مشبهه اولان افعَلَنَنِكَ مؤنثي الف
 ممدوده ايله فعَلَاءُ وزننده كلور اَعْمَى عَمِيَاءُ اَحْمَقُ حَمَقَاءُ
 اخضر خضراء كبي

فَعْلَانُ وزننده صفة مشبهه نَنِكَ مؤنثي الف مقصوره ايله فعَلَى
 وزننده كلور غالباً عَطْشَانُ عَطَشَى سَكْرَانُ سَكْرَى كبي
 (مؤنث معنوی) لفظنده علامه تائنيث اولماغان نساء اسملری

مؤنث معنوی بولور مَرِيْمُ زَيْنَبُ سَعَادُ كبي *

ودخی اسماء بلاد و قبائل مصر شام قزان مضر قریش كبي
 مؤنث معنوی لردر *

وهر قايو جمع - كُتِبَ - رَسَائِلُ - رِجَالُ كبي مؤنث
 معنوی لردر *

مؤنث سماعی لر دخی مؤنث معنوی لردر - شَمْسُ - اَرْضُ -
 سَمَاءُ - عَيْنُ - اُذُنُ - يَدُ - نَارُ - نَفْسُ كبي *

فصل في المثني والمجموع

واحدكا دلالت ايدن كلمه كرك مذكر كرك مؤنث غائب
 نامنده بولور مفرد صيغه سينه ايكي كا دلالت بضر بون،
 ونون ياكه يا ونون آرتدر لسه مثني تشبيه ناس مؤنث نَنِكَ

* (بلاد) شهر معناسنه
 اولان بلده نَنِكَ
 جمعيدر قبائل اروغ
 معناسنه اولان قبيله
 نَنِكَ جمعيدر مضر
 عرب نَنِكَ بيك الوغ
 اروغيدر (قریش)
 مضر اروغ لردن
 شرافتلی اروغ در
 * (کتب) جمع کتاب
 (رسائل) جمع رساله
 (رجال) جمع رجل
 * (مؤنث) سماعی
 لفظنك و معناسنه
 حقیقه مؤنث ليك
 بولماينجه عرب لر
 مؤنث حکم نَنِكَ
 استعمال ايتكان
 لفظ لر در و السَّمَاءُ
 كور مشلر يستنصر
 استنصر نستنصر
 (ی) ده جائز ايمس
 مكر فاء برابر نك واو
 چون جائز كور مشلر بوجلک بيجل كبي ۵

(ماحققات) عشرون ثلثون اربعون تسعون کا قدر جمع مذکر

سالم کا ماحقق لردر *

جمع سالم الف و تاء اوزرہ جمع ایدلسہ مؤنث اوچون بولور

ضاربتہ - ضاربات ، مستورۃ - مستورات کبی *

جمع مؤنث سالم تالی مصدر لردہ تأسز مؤنث علم لرنده

وتالی مذکر علم لرنده وتالی اسم لردہ الف تأنیث لی صیغہ لردہ

خماسیلر دہ جاریدر کرامتہ - کرامات ، صداقتہ - صداقات

زینب - زینبات ، هند - ہندیات ، طلحتہ - طلحات ،

معاویۃ - معاویات ، آیۃ - آیات ، ذات - ذوات ، حبلی -

حبلیات ، نفساء - نفساوات ، سفرجل - سفرجلات ، اصطبیل -

اصطبالات *

* (نفساء) نفاس لی
خاتون دیک اصطبیل
(آخور) یعنی آبخار

﴿ بعض قواعد ﴾

فَعَلَّةٌ وزننده اولان اسم اجوف اولسہ سکون عین لہ فَعَلَات

اجوف اولماسہ فتحلہ فَعَلَات کا جمع ایدلور *

عورة - عورات ، جبهة - جبهات ، وحدة - وحدات *

(فعلہ) وزنی جمعسندہ وسطندہ سکون ، فتح ، ضم جائز بولور

ظلمة ، ظلمات ، ظلمات ، ظلمات مکر اجوف دہ ضم جائز

اولماس صورۃ ، صورتات ، صورتات *

فصل فی اشیاء جمعندک وسطندک سکون فتح کسر جائزدر خدمۃ -

خدمت - خدمت - خدمت - خدمت - خدمت - خدمت - خدمت - خدمت - خدمت - خدمت

ذات صہ دلالت لیس اولماس بیعۃ - بیعات - بیعات *

(جمع مکسر) اوچ دن اون غه قدر اطلاق ایدلسه (جمع قله)
 اون دن آرتق غه اطلاق ایدلسه (جمع کثرة) اسم لرنده اولور
 مثلا اون دن آرتق اولغان قلیچ قه سیوف آرتق اولماسه آسیاف
 دیور لر

جمع سالم قلت و کثرة آراسنده مشترکدر

جمع قلت اوچون دورت وزن در اَفْعَلْ ، اَفْعَالٌ ، اَفْعَلَةٌ ،
 فِعْلَةٌ (اَفْعَلٌ) نَفْسٌ ، اَنْفَسٌ ، عَيْنٌ ، اَعْيُنٌ (اَفْعَالٌ) سَبَبٌ ،
 اَسْبَابٌ ، يَتِيمٌ ، اَيْتَامٌ (اَفْعَلَةٌ) فَاَنْتَکَ حَرَکَاتُ ثَلَاثِ اَيْلِهِ اَوْلَانِ
 فَعَالٌ وَرَنْدِه اَوْلَانِ مَفْرَدٌ جَمْعِنْدِه غَالِبِدِر جَوَابٌ - اَجْوِبَةٌ ،
 سُؤَالٌ اَسْئَلُهُ مِثَالِ اَمَثَلُهُ

(فَعْلَةٌ) اَخٌ - اِخْوَةٌ ، صَبِيٌّ - صَبِيَّةٌ *

(جمع مکسرده) قیاسی مرتبه سنه شائع اولان جمع لر اوشبولر در
 فَعْلٌ ، فَعْلٌ ، فَعْلَةٌ ، فَعْلَةٌ ، فَعْلَةٌ ، فَعْلَى ، فَعَالِيٌّ ، فَعَائِلٌ ، فَعَلَاءٌ ،
 اَفْعَالٌ ، اَفْعَالٌ ، اَفَاعِيْلٌ ، فَوَاعِلٌ ، فَيَاعِلٌ ، فَعَاوِلٌ ، فَوَاعِيْلٌ ،
 فَعَالِلٌ ، فَعَالِيْلٌ ، مَفَاعِلٌ ، مَفَاعِيْلٌ ، تَفَاعِيْلٌ ، يَفَاعِيْلٌ *

(فَعْلٌ) فَعْلَةٌ جَمْعِنْدِه و اسم تفضیل مؤنثی اولان فَعْلَى جَمْعِنْدِه
 قَاعِدِه در ظَلَمَهُ - ظُلْمٌ ، قُبَّةٌ - قُبٌّ ، کُبْرَى - کُرْبَةٌ غَائِبٌ
 اَوْلٌ ، کَاها فَعْلَةٌ اوشبو وزنه جمع ایدلور اِدْ
 قَرِيَّةٌ - قُرَى *

کور مشلر یستنصر
 استنصر نستنصر
 (ی) ده جائز ایمس
 مکر فاء بر ابرنگ و او
 چون جائز کور مشلر بوجله بیجمل کیبی

(فَعْل) فَعْلَةٌ جَمْعُنْهٖ مُطْرِدٌ فَعْلَةٌ جَمْعُنْهٖ كَاها كَلُورِ حِكْمَةٍ - حِكْمٍ ،

قِيَمَةٌ - قِيَمٍ ، قِصَّةٌ - قِصَعٍ *

* (مَطْرِدٌ) قِيَاسُ وَقَاعِدِ

دِيمِك ۵

(فَعْلَةٌ) فَاعِلٌ وَزَنْنَدَهٗ كِي اَجُوفِ اَوْلَانِ صِفَتِ لِرْ جَمْعُنْهٖ مَطْرِدٌ

غَيْرِ اَجُوفِ دَهٗ دُخِي كَثِيرِدِرِ بَاعِعٍ - بَاعَةٌ ، قَائِدٌ - قَادَةٌ اَصْلَهٗ
بِيَعَةٌ - قُوْدُوْدِرِ ظَالِمٍ - ظَلْمَةٌ . (فَعْلَةٌ) نَاقِصٌ اَوْلَانِ فَاعِلٌ جَمْعُنْهٖ

مَطْرِدِرِ قَاضِيٍّ ، قُضَاةٌ ، نَاجِيٌّ - نُجَاةٌ ، هَادِيٌّ - هُدَاةٌ كَبِيٌّ
اَصْلَهٗ قَضْوَةٌ ، نَجْوَةٌ ، هَدْوَةٌ دِرِ *

* (صِفَةٌ) مُشْتَقٌّ اِسْمٌ

دِيمِك ۵

(فَعْلِيٌّ) آفَاتٌ وَمَكَارِهِيٌّ اِفَادَهٗ اَيْدِنِ فَعِيْلَهٗ غَالِبِدِرِ صَرِيْعٍ -

صَرِيْعِيٌّ ، مَرِيضٌ - مَرِيضِيٌّ ، اَسِيْرٌ - اَسْرِيٌّ *

(فَعَالِيٌّ) نَاقِصٌ يَاكُهٗ مَهْمُوْزِ اللّامِ اَوْلَانِ فَعِيْلَةٌ جَمْعُنْهٖ مَطْرِدِرِ

قَضِيَّةٌ - قَضَايَا ، رَعِيَّةٌ - رَعَايَا ، خَطِيئَةٌ - خَطَايَا *

(فَعَالِلٌ) نَاقِصٌ وَمَهْمُوْزِ دِنِ مَاعِدِ فَعِيْلَةٌ جَمْعُنْهٗ وَحَرْفِ ثَالِثِيٍّ

حَرْفِ مَدِّ اَوْلَانِ اِسْمٌ مَوْئِنْتِ لِرْ جَمْعُنْهٖ مَطْرِدِرِ *

صَحِيْفَةٌ - صَحَافِيٌّ ، عَجُوْزٌ - عَجَائِزٌ ، رِسَالَةٌ ، رِسَائِلٌ *

(فَعْلَاءٌ) مَضَاعِفٌ وَمَعْتَلِ اللّامِ اَوْلَاغَانِ فَعِيْلٌ جَمْعُنْهٗ وَطَبِيْعَتِ

كَبِيٍّ اَوْلَانِ مَعْنَايَهٗ دَلَالَتِ اَيْدِنِ فَاعِلٌ جَمْعُنْهٗ قَاعِدِ دِرِ كَرِيْمٍ -

كِرْمَاءٌ ، شَرِيْعِيٌّ - شَرَفَاءٌ ، عَالِمٌ - عِلْمَاءٌ ، صَالِحٌ - صَالِحَاءٌ *

(اَفْعَلَاءٌ) مَضَاعِفٌ وَمَعْتَلِ اللّامِ اَوْلَانِ فَعِيْلٌ جَمْعُنْهٗ قَاعِدِ دِرِ

اَطْبَاءٌ ، حَبِيْبٌ - اَهْبَاءٌ ، ذَكِيٌّ - اَذْكِيَاءٌ ، وَلِيٌّ -

فصل في اقسام اقويا *

اَقْوِيَا زَمَانِيْنَهٗ دَلَالَتِ مَاتِ اَفْعَلِ وَزَنْنَدَهٗ اَوْلَانِ كَلْمَهٗ لِرَنْنَكِ جَمْعُنْهٗ

ذَاتِ مَعْنَايَهٗ دَلَالَتِ السِّيَاضِلِ ، اَصْبَعٌ - اَصْبَاعٌ ، اَنْمَلَةٌ - اَنْمَلَةٌ *

مَطْرِدٌ
اِسْمٌ
صِفَةٌ
مُشْتَقٌّ
اِسْمٌ

(تنبيه) صفة مشبهة اولان افعل - فعل - فعَلان - وزن لرینه

جمع اولنور - أحمر - حمر - حمران ، أعمى - عمى - عميان *

(أفاعيل) أفعول - أفعولة - أفعيل جمع لرنك مطرد در أسلوب -

أساليب ، أضحوكة - أضاحيك ، أبريق - أبريق *

(فواعل) فوعل ، فوعلة ، فاعل ، فاعله ، اسم اولان (فاعل)

جمع لرنده قاعده در جوهر - جواهر ، صومعة - صوامع ،

عالم - عوالم ، فائدة - فوائد ، جانب - جوانب ، حاجب -

حواجب *

(فباعل) فباعل جمعنده در عیالم - عیالم *

(فعاول) فعاول - فعاولة جمع لرنك در جدول - جد اول ، قسورة -

قساور *

(فواعیل) فاعول - فاعولة جمع لریدر فانوس - فوانیس ،

قارورة - قواریر *

(فعالل) رباعی جمعنده مطرد و خماسی لر حذف اخیر ایله دخی

بو وزنه جمع اولنور درهم - دراهم ، ترجمه - تراجم ،

سفرجل - سفارج ، عنكبوت - عناكب *

(فعالیل) ما قبل اخیرنده مد اولان خماسی لر ایدلور ،

قرطاس - قراطیس ، قندیل - قنادیل ، دکان لرنده غائب

فعلول جمعنده دخی واردر فردوس - فرادوس ، یضربون ،

مؤنت ننگ ، سنائیر *

مضارع دخی بجائز
کور مشلر یستنصر
استنصر نستنصر
(ی) ده جائز ایمس
مکرفاء بر ابرنگ و او
چون جائز کور مشلر یوجلاک بیجکل کبی

(مفاعیل) عین ننگ فتحه و کسر ه سیله تالی و تاسز مفعول ودخی

مفعول جمعند در مکتب - مکاتب ، مسجد - مساجد ، مدرسه -

مدارس ، منزله - منازل ، منبر - منابر ، مکنسه - مکانس *

(مفاعیل) مفعول جمع لرنه مطرد در مصباح -

مصایح ، مسکین - مساکین ، مجنون - مجانین *

(تفاعیل) تفعال ، تفعاله ، تفعیل ، تفعیله ، جمعلرنه فاعله در

تمثال - تمائیل ، تقصاره - تقاصیر ، تسبیح - تسابیح ، ترویجه -

تراویح *

(بفاعیل) یفعیل - یفعول جمعلرنده مطرد در

یقظین - یقاطین ، یعسوب - یعاسب *

فعل ، فاعل ، فعال ، فعل ، مفعولاء ، فعله ، فعله ، فعلان

وزن لری دخی اوزان مشهوره جمله سندن در *

(فعول) علم - علوم ، شاهد - شهود (فعال) جبل - جبال ،

کریم - کرام

(فعال) حاکم - حکام (فعل) راکع - رکع (مفعولاء) عبد

معبوداء ، شیخ - مشیوخاء (فعله) دیک - دیکه *

(فعلان) مضاعف - صبیان ، اخ - اخوان مجموع اوزان جموع

(فعلان) اطباء - اوج (وزن در (دورت) وزن قلت اوچون

فصل فی ال... اوچون *

دانش
مورد
لیقت زمانینه دلالت
ذات صبه دلالت
۳۵
ضاه

مجموعه

حضرت امام اعظم

ایدیلار بیله قیبر رست ایمان

عزرائیل علیه السلام آیتب دور

لا یریم پیش نماز فی خلدی تعالی

دین بولاک کیت پیلمات اول کیت

نینک مجری کیت پیلمات ایکنی زرقینه

پیلمات او صوچی نکاح فی به

تور توی آخر مجید ایمان بر

پیلمات پیشی بهشت

پیلمات

کین اب

اوشور

افصح در ماضیسنده

همزه کسرلی بولغان

مضارعده دخی جائز

کور مشلر یسننصر

استنصر نسننصر

(ی) ده جائز ایس

مکرفاء بر ابرنک و او

سی بونف

بر ایدلور

ح لرنده غائب

بان، یضر بون

مونت ننگ

چون جائز کور مشلر بوجانک بیچل کین ۵

معلم لره اخطار - درس باب افعال کا ایرشد کده
متعلم لرها اوقیانوس واختری دن لغت نابمق اصولینی
تعلیم وهر درسه اولان الفاظ عربیه ترجمه لرینی
• تفهیم اینکایلر •

کر
ده
ف)

(فعلاز) مضاعف

اطباء

فصل فی آداب اوج

محرر زمانینه دلائل

ذات صبه دلالت

مفرد ، تثنيه ، جمع ، اوزان

غائب مذکر، ضَرَبَ ، ضَرَبَا ، ضَرَبُوا ، فَعَلَ ، فَعَلَا ، فَعَلُوا
 غائب مؤنث، ضَرَبَتْ ، ضَرَبْنَا ، ضَرَبْتُمْ ، فَعَلْتِ ، فَعَلْنَا ، فَعَلْتُمْ
 مخاطب مذکر، ضَرَبْتَ ، ضَرَبْتَمَا ، ضَرَبْتُمْ ، فَعَلْتِ ، فَعَلْتَمَا ، فَعَلْتُمْ
 مخاطب مؤنث، ضَرَبْتِ ، ضَرَبْتِمَا ، ضَرَبْتُنَّ ، فَعَلْتِ ، فَعَلْتِمَا ، فَعَلْتُنَّ
 متکلم ، ضَرَبْتُ ، ضَرَبْنَا ، فَعَلْتُ ، فَعَلْنَا

ماضی ده مجهول فاعله سی ما قبل اخیرنی کسرله و حرف اولنی
 ضمیلی قبلیق در ضَرَبَ ، اَکْرِمَ ، دَحْرَجَ کبی *

مجهول متعدی اولان فعل لرها مخصوص در لازم فعل لرده اسم
 مفعول اولمادقی کبی مبنی للمفعول ده اولماس مکر بر حرف
 ایلان صله ایدلسه مفعول ومفعول کا بناء ممکن اولور

مدخول فیه مزید علیه مکان جَلَسَ فیه دَارَ خَرَجَ عنها کبی
 مجهول صرفی معلوم صرفی کبی در *

ضَرَبَ ، ضَرَبَا ، ضَرَبُوا ، ضَرَبْتُ ، ضَرَبْنَا ، ضَرَبْتُمْ ، ضَرَبْتِ ، ضَرَبْتِ
 ضَرَبْتِ ، ضَرَبْتِ ، ضَرَبْتِ ، ضَرَبْتِ ، ضَرَبْتِ ، ضَرَبْتِ ، ضَرَبْتِ ، ضَرَبْتِ
 ضربنا اوزانی فَعَلَ ، فَعَلَا ، فَعَلُوا ، فَعَلْتِ ، فَعَلْنَا ، فَعَلْتُمْ ، فَعَلْتُنَّ *

(مضارع علامتی) اولنده دورت حرف ننگ برسی بولمق در
 (ا ت ن ی) ، اتین ، تائی ، حروفی دیو تعبیر ایدلور ،
 (ی) غائب مذکر ننگ مفرد ، تثنيه ، و جمع لرنده غائب
 مؤنث ننگ جمع سنده اولور ، یضرب ، یضربان ، یضربون ،
 یضربن ، (ت) مخاطب لرننگ بارچه سنده غائب مؤنث ننگ

اوزین مستقبل
 دیکان کبی گاه اغایر
 دیورلر ۵

* (حروف) مضارعت
 ثلاثی مجرد لرده
 وثلاثی مزید ننگ
 مفاعله بابندن
 صونکلار ننگ و رباعی
 مزید ده فتحه لی در
 باشقه لرده ضمه لیدر
 و اهل حجاز عرب
 لرنندن باشقه لرتحه
 بدلتنده ماضی سی
 مکسور العین بولغان
 مضارع لرده (ی) دن
 باشقه حرف مضارعت
 ننگ کسره سنی جائز
 کور مشلر در انا اعلم
 انت تعلم نحن نعلم
 کبی ایجل اخال کبی
 اوشبو اخال کسرله
 افصح در ماضی سنده
 همزه کسرله بولغان
 مضارعه دخی جائز
 کور مشلر یستنصر
 استنصر یستنصر
 (ی) ده جائز ایمس
 مکر فاء بر ابرنگ او
 بواسه یاغه قلب ایتنگ او چون جائز کور مشلر بوجلمک ایجل کبی ۵

مفرد تشبیه لرننگ بولور، تضرب، تضربان، تضربون، تضربین،
تضربان، تضربین، (ا) متکلم مفرد اوچون اضرب (ن) متکلم
کثیر اوچون تضرب بس مضارعده هر وقتنده واحده، مؤنث
غائبه واحد مذکر مخاطب بر صیغهده بولور تضرب کبی ودخی
مخاطب ننگ تشبیه مذکری و تشبیه، مؤنثی و غائب ننگ تشبیه،
مؤنثی بر صیغهده بولور لر تضربان کبی بس مضارعده باری

اون بر توری صیغه بولور *

صحیح الاخیر = اخیرنگ حرف علت بولماغان مضارع مفرد، ننگ
مفرد مؤنث مخاطبه دن باشقه سی ننگ اخیر ی ضمه لی اولور
جمع متکلم صیغه سی ده اوشبو مفرد لر حکمنده در بضرِب،
تضرب، اضرب، تضرب، وهر قایو مضارع ننگ کرک صحیح
الاخیر کرک معتل الاخیر بولسون مفرد مؤنث مخاطبه سی
اخیرنده (ی ن) بولور تضربین . وهر قایو تشبیه لری ننگ اخیرنگ
(ان) بولور بضربان، تضربان . مذکر ننگ غائب و مخاطب
جمع لرنده (ون) بولور بضربون، تضربون، مؤنث ننگ
غائبه و مخاطبه جمع لرنده (ن) بولور بضربین، تضربین *

❖ صرف = تصرفات ❖

بِضْرِبٍ، بِضْرِبَانِ، بِضْرِبُونِ، تَضْرِبُ، تَضْرِبَانِ، يَضْرِبُ، يَضْرِبَانِ،
تَضْرِبُ، تَضْرِبَانِ، تَضْرِبُونِ، تَضْرِبِينَ، تَضْرِبَانِ، تَضْرِبِينَ،
أَضْرِبُ، أَضْرِبَانِ *

اوزانی دخی اوشبو قیاس اوزره در یفعل، یفعلان، یفعلون،
تفعل، تفعلان، یفعلن، تفعل، تفعلان، تفعلون، تفعلین،

* (مضارع) صیغه سی
زمان حال ایله زمان
استقبال آراسنگ
مشترک در اکر اولینه
تأکید اوچون بولغان
لام کر سه حال اوچون
بولور لیضرب کبی
البته حاضر صوغا
دیمک اکر سین یا که
سوف کر سه استقبال
غه خاص بولور سا
ذهب کبی بر آزدن
بارام دیمک سوف
انصر کبی صونکرات
یساردم اینسار من
دیمک در ۵

تفعلان، تفعَلن، افعَل، نفعَل *

مضارع مجهول زده قاعده اوشبودر ما قبل آخرنی فتحه لی
قیلوب حرف مضارعت نی ضمه لی قیلنور یضربُ نَنک
مجهولی یضربُ اولور مجهول صرفی معلوم صرفی کبیدر یضربُ
یضربان یضربون الخ

(فائده) فعل مضارع نی دورت حرف اَن لَن کَمِ اِذْنِ

نصب لی قیلور

کیفیه نصب مفر دلر نَنک اِخبرنی فتحه لی قلمق

اَن یضربَ لَن یرمی کَمِ یدعو اِذْنِ ینهبَ کَمِ اکر
اخیری الف اولسه حالنجه قالب فتحه تقدیرده بولور
اَن ینحشی کَمِ • تشنیه و جمع لرده نصب کیفیتنی نون اعرابنی
حذف دورولکن جمع مؤنث غایبات و مخاطبات ده اولان نون
نون اعراب توکل دور بلکه تشنیه لرده کی الف و جمع مذکر
لرده کی واو کَمِ علامت جمع اوچون در اوشبو سبب دن

نون جمع مؤنث محذوف بولماس اَن یضربَ اَن یضربا ان

یضربو اَن تَضْرِبَ اَن تَضْرِبَا اَن یضربن اَن تَضْرِبَ اَن

اَن تَضْرِبَا اَن تَضْرِبُوا اَن تَضْرِبِي اَن تَضْرِبَا اَن تَضْرِبِن اَن

اَضْرِبَ اَن تَضْرِبَ باشقه حرف لر کرکانه دخی اوشبو

قیاس اوزره بولور

اوشبو حرف لرنی (نواصب) هر برسنی (ناصبه) دیور لر

اَن مدخولی اولان مضارعنی مصدر معناسند و حکمنک قلور

بنا برین آن مصدریه دیورلر آن ینصر یاردم ویرماکی
 آن نکریم اکرام قلمتک آن تذهب کتمکنک

(لن) زمان مستقبله فعلنی تأکید ایله نفی اوچون دور
 لن یکتب البته یازماس لن یکذب البته بالغان سویلماس

(کی) تعلیل و سبب بیان ایتمک اوچون اسلمت کی ادخل

الجنة مسلمان اولدم تاکه کرایم جنت کا

(اذن) ما قبلی ننگ ما بعدینه سبب بولماقنی افاده ایدر

چئتینی اذن اکرماک کبی کلدنک منکا ایندی اکرام

قیلورمن سنکا

(جحد) جحد صیغه سی لم جازمه برله نفی ایدلکان مضارع

صیغه سی در لم حرفی فعل مضارع معناسنی حال واستقبالده

تبوت کا دلالت ایتودن چقاروب ملضی ده نفی اوچون قلور

لم یضرب کویا ما ضرب کبی سوقمادی بر ایرر دیماک اولور

لم وباشقه جازمه اولان کلمه لر مفر دلرده صحیح الاخیر اولان

مضارع اخیرینی ساکن ومعتل الاخیر اولان مضارع ننگ

حرف علتینی اسقاط ایدر لم یضرب لم ینصر لم یوم لم

یدع لم یخش بر ایرر سوقمادی یاردم ویرمادی آتمادی

چاقرمادی قورقمادی تشبیه ومذکر جمع لر نده ناصبه کبی

نون لر نی حذف ایدر لم یضرب بالم یرمیالم یضربوا لم یدعوا

ایکی ایرر سوقمادیلر آتمادیلر کوب ایرر سوقمادیلر

چاقرمادیلر ایکی جمع مؤنث لرده اولان نون هنوز باقی

اولورلر لم یضربن لم تضربن

(لم) * کرودن اول

بونلر یضرب ینصر

یرمی یدعو یخش

ایدی ۵

کوب خاتونلر سوقمادیلر سوقمادنکز خاتونلر
منصوب و مجزوم بولغان فعل مضارع ننگ مجهولی دخی اوشبو
حکملر قیاسنجه در حروف جازمه جمله سندن لَمَّا کلمه سی دخی
اوشبو روشچه در مکر لَمَّا زمان حالده نفی اوچوندر

(نفی) حرف نفی داخل اولان مضارع در لا یضرب مایقتل کی
(لا) فعلی زمان مستقبلده نفی اوچون بولور (ما) حالده نفی
اوچون بولور حروف نفی مضارع ننگ صیغه سنده هیچ تغییر
ویرماس لا یضرب لا یضربان لا یضربون لا تضرب لا
تضربان لا یضربن لا تضرب لا تضربان لا تضربون لا تضربین
لا تضربان لا تضربین لا تضرب لا تضرب

(امر بی لام = امر حاضر) فعل مضارع ننگ مجزوم اولان
آلتی مخاطب صیغه سندن اخذ ایدلکان آلتی نوع کا خطاب
اوچون آلتی صیغه اولور

(کیفیه اخذ) مجزوم اولان مضارع ننگ حرف مضارع عینی
حذف ایدوب افعال باینده حرف مضارعت جایینه همزه
مفتوحه قطعیه کلتور لر اکرم یکر مده اکرم احب بحبده
احب کی افعال دن اولماسه حرف مضارعت عقبنده
اولان حرف حرکتی اولسه باشقه عمل سز امر حاصل اولور
وَّثَبَّ یَثِبُّ ده آلتی مخاطب تَثِبُ تَثِبَانُ تَثِبُونَ تَثِبِينَ تَثِبَانِ

تَثِبِينَ مجزوم کر تَثِبُ تَثِبَانُ تَثِبُونَ تَثِبِينَ تَثِبَانِ حرف

مضارعت نی حذف ایتساک تَثِبُ تَثِبَانُ تَثِبُونَ تَثِبِينَ تَثِبَانِ

قالور اوشولر امر صیغه لریدر فرح یفرح ده فرح، تصور

یتصور ده تصور، تدارک یتدارک ده تدارک، تدرج یتدرج ده

تدرج، اوشبو قیاس اوزره در

حرف مضارعت عقینده ساکن اولسه ساکن ایله ابتدا

متعذر اولدقدن ثلاثی مجردنک ضم عین ایله یفعل بابنده

اولنه همزه مضمومه وصلیه کلتورلور نصر ینصر ده انصر

شرف یشرف ده اشرف کبی باشقه بابنده همزه مکسوره

وصلیه کلتورلر ضرب یضرب ده اضرب منع یمنع ده امنع

حمد یمحمد ده احمد نعم ینعم ده انعم کبی

اضرب ماده سی ننگ صرفی

مفرد	تثنیه	جمع
اَضْرَبُ	اَضْرَبَا	اَضْرَبُوا
افعل	افعلا	افعلوا
اضرِبُ	اضرِبا	اضرِبِن
افعلی	افعلا	افعلن

(امر بالام) لم کبی جازمه اولان کسره لی (ل) دخول

ایدن مضارع مجزوم دور معلومی آلتی غائب ایکی منکلم

لرکا حدث ایله امر اوچون آلتی صیغه در

لیضرب = سوقسون بر ایر، لیضربا = ایکی ایر، لیضربوا =

کوب ایر، لتضرب = سوقسون بر خاتون، لتضربا =

سوقسون ایکی خاتون، لیضربن = کوب خاتونلر، لاضرِبُ =

سوغایم بر ایر یا خاتون، لتضربُ = کوب ایر لر یا خاتونلر

امر بی لام مخاطب کا امر اوچون بولدقندن مخاطب اوچون
امر بالام حاجت توکل دور

امر بالام دن مجهول اون دورت صیغه تماما کلور
جحد مجهولی کبی لیضرب سوغلمش بولسون اول بر ایر

لیضربا سوغلمش بولسونلر ایکی ایر لیضربوا سوغلمش
بولسونلر کوب ایرلر لتضرب لتضربا لیضربن لتضرب
لتضربا لتضربوا لتضربی لتضربا لتضربن لأضرب لتضرب
بولنر معنالی دخی شول قیاس اوزره در . مثلا خطاب ده

لتضرب سوغلمش بولسن بر ایر لتضربی سوغلمش بول
سن بر خاتون، متکلم ده لاضرب سوغلمش بولیم من بر ایر

یا بر خاتون، بوا مرده اولان لام غالباً کسر هلی اولور بعض
اوقاتده اولنه (و) یا (ف) یا (ثم) دخولنده ساکن

لی اولور فلیضحکوا قلیلاً ولیبکوا کثیراً قول شریفی کبی
النار فاکهه الشئ فمن یرد اکل الفواکه شاتیا فلیصطل

شعرنده فلیصطل کبی *

(نهی حاضر) مخاطبنی بر فعل دن نهی اوچون مضارع کا
جازمه اولان (لا) اد خالیله حاصل اولان صیغه دور کاهام تکلم

صیغه لرینه کرمکله نهی منکلم غائب صیغه لرینه کرسه نهی
غائب اولور . جزم حکمنده بعینه جحد، امر بالام کبی دور

لا تضرب سوقما بر ایر، لا تضربی سوقما بر خاتون لایضرب
سوقماسون بر ایر، لاضرب سوقمایم من بر ایر یا خاتون

لا تضرب سوقمایق بز ایرلر یا خاتونلر . نهی مجهولی دخی

(فاکه) یش

(فواکه) جمع

(شاتی) شتاغه

نسبت صیغه سیدر

قش ده بولغوچی

دیمک (فلیصطل)

اوت قه قز ونمق

معناسنه اولان

(اصطلا) دن امر

بالام در حاصل معنی

اوت قش ننک

یشی در بس هر

قش داغی کشی

یشلر آشاو تلاسه

اوت قه قز ونسون ۵

امر بالام مجهولی کی دور لا تُضْرَبُ لا تضربا لا تضربوا لا
تضربی لا تضربا لا تضربن لا یضربُ لا یضربا لا یضربوا
لا تضرب لا تضربا لا یضربن لا أُضْرَبُ لا نُضْرَبُ *

فصل

امر ونهی لره تاکید اوچون نون خفیفه ونون مشدده لاحق
اولور نون تأکید خفیفه یا که محففه فقط بر نون ساکنه
بولوب تشبیه وجمع مؤنث لردن باشقه کا لاحق اولور امرده
مفرد مذکرده مثلا اضرب کا نون ساکنه لحوق ایدرشوننک
اوچون (ب) غه فتحه ویرلوب اضربن دیولر البته
سوق دیو بر ایرکا خطاب دور جمع مذکرده واونی حذف
ایدلوب ضمه ما قبل ایله اکتفاء ایدلور اضربوا ده
اضربن دیورلر • واحد مخاطبه ده یانی حذف ایدلوب کسره
ما قبل ایله اکتفاء ایدلور اضربی ده اضربن دیولر • تشبیه کا
لاحق بولماس زبراکه الف ایله نون آراسنده اجتماع ساکنین
علی غیر حده لازم کلور الف نی حذف ایدلسه مفرد ایله
التباس اولنور جمع مؤنث ده مثلا اضربن نون دن صونک
الف فاصله زیاده قلوب نون تأکید کلتور لسه اضربن
دیولسه دخی التقاء ساکنین علی غیر حده لازم کلور الف
برله نون آراسنده الف فاصله کلتور لسه اضربن کی
التقاء نونین سببلی ثقل لازم کلور • نهی ده نون تأکید خفیفه
توتاشقاندی لا تضربن لا تضربن لا یضربن

لا یضربن لا اضرِبِن لا نضربن دیولور باشقه فعل لرده
دخی اوشبو قیاس اوزره در *

فتحه کاحوق ایدن نون خفیفه وقف حالنده تنوین نونی کبی
الف کاقلب ایدلور وکاه الف صورتنده یازلور لسنسفاً
بالناصیه کبی لسنسفن ده نون تأکید الف صورتنده
یازلش در نون تأکید خفیفه نی کاه احنف ایدلنور اضرِب
القوم کبی اصله اضرِبِن در ودخی (لا تهِینَ الفقیرَ عَلَکَ اَنْ تَرَکَمَ
یوماً والذهر قدر فعه) کبی لاتهِین اصلده لا تهِینَ اهانه
دن نهی مفرد مذکر ننگ مؤکدی در *

نون تأکید مشدده ادغام اولنان یکی نون دور مفرد و جمع
مذکر صیغه لرنک مفتوحه تثنیه و جمع مؤنث لرده مکسوره دور
هر قایو صیغه کلاحق اولور امرده اَضْرِبِن اَضْرِبَانِ
اَضْرِبِن اَضْرِبِن اَضْرِبَانِ اَضْرِبَانِ دیولور تثنیه لرده
الف و نون مدغم هر ایکسی ساکن اولسه لرده اجتماع
ساکنین علی حده در یای مخاطبه و او جمع مذکر نی حذف
ایدلمش دور کلمه ده ثقل اولماسون اوچون جمع مؤنث ده
اوچ نون ننگ اجتماعندن ثقل کلماسون اوچون الف فاصله
آرندر ولمش دور *

﴿مضاعف﴾ فرار مفر مصدر لرندن مشتق اولان صیغه لر
اوشبو باب ننگ مضاعف لریدور *

(مضاعف ده) قاعده عین و لام برابرنده اولان متجانس

* (لا تهِینَ) ده نون
تأکید اعتبار
ایدلماسه لانه
سبیلی مجزوم بولوب
لا تهِین بولوب
اجتماع ساکنین
سبیلی یاء محذوف
اولوب لا تهِین
قالور ایدی بس
بو اورونده نون
تأکید محوقنده اصل
بولغان نون فتحه لی
قیلمشوب حذف
ایدلکان یا
قایتمش در بیت ده
عَلَّکَ لَعَلَّکَ کبی
لغت در مال بیت
فقیرنی خوار کورمه
شاید که سن بر کون
ایبولور سنک یعنی
فقیر بولور سنک
زمانه اول فقیرنی
کوتارکان یعنی غنی
ایتکان بولور ۵

حرف لر آراسنده فاصله بولسه ادغام ممتنع بولور مصدر
اولان فرار، مفعول اولان مفرور، آلت اولان مفرار، کبی
فاصله بولماسه مفرد مذکر بولسه ادغام واجب بولور ماضی
اولان فر، مضارع اولان یفر، تفر، فار مفر افر کبی اما
قطط شعره و شطط مثالی ساچی بیک بدره بولدی دیمک
ودخی ضببت البلد مثالی یعنی بلدننک ضبابی = یردن بولغان
بلوطی کوبایدی دیمک شاذدر بونلرغه قیاس اولونماس .
اکر اخیرینه الف تشبیه، و اوجمع مذکر، تأنث ساکنه،
یای مخاطبه، لاحق اولسه بونلره لواحق ساکنه دیرلر ادغام
دخی واجب بولور کرك فعلده کرك اسمده اولسون .
اسمده اولان تاء تأنث متحرکه ساکنه حکمنده اولور
فرا فروا فرت تفرین فارة اکر نون جمع مؤنث،
تاء خطاب، تاء متکلم، نون متکلم، لاحق اولسه بونلره لواحق
متحرکه دیرلر ادغام ممتنع اولور فررن فررت فررت
فررنا کبی *فائدة* بعض اوقانک مضاعفه متجانس نونک برسی
حذف ایدلور قول شریف فظلمتم تفکوهونده اصل فظلمتمدر
شعر (مسنا السماء فتلناها ودام لنا* حتی نری احدا یمشی
وشهلانا) ده مسنا اصل مسنادر اسماء مشتقه (فار) اسم
فاعل (مفرور) اسم مفعول (مفر) اسم زمان واسم مکان
(مفرار) اسم آلت (افر) اسم تفضیل افعال مشتقه

(فَرَّ) ماضی (یَفِرُّ) مضارع (لَمْ یَفِرَّ) جمحد (لَا یَفِرُّ)

نقی (فَرَّ) امر بی لام (لَیْفِرُّ) امر بالام (لَا تَفِرُّ) نهی

(اسم فاعل) فَاْرُ فَاْرَانُ فَاْرُوْنَ فَاْرُوْهُ فَاْرَتَانُ فَاْرَاتُ وَفَاْرُوْهُ

اوزان فَاعَلٌ فَاعْلَانٌ فَاعْلُوْنَ فَاعَلْتَهُ فَاعَلْتَانِ فَاعَلَاتُ

هر قایوسنده اجتماع ساکنین علی حده باردر اول

جائز دور اصل ده فَاْرُ فَاْرِرَانُ فَاْرِرُوْنَ فَاْرِرَاتُ فَاْرِرَتَانُ

فَاْرِرَاتُ وَفَاْرِرُوْهُ فَاْرِرُوْهُ فَاْرِرَاتُ فَاْرِرَتَانُ فَاْرِرَتَاتُ

ایتمک برله شرط ادغام متحقق اولوب ادغام قلنده دور *

(اسم مفعول) مَفْرُوْرٌ مَفْرُوْرَانُ مَفْرُوْرُوْنَ مَفْرُوْرَاتُ مَفْرُوْرَتَانُ

مفرورات او زانی ظاهر دور *

(اسم زمان اسم مکان) مَفِرٌّ مَفِرَّانُ مَفِرُّوْنَ مَفِرَّاتُ مَفِرَّتَانُ مَفِرَّاتُ

اصل ده مَفِرٌّ مَفِرَّانُ اولوب راء اولی ننگ کسره سنی ما

قبل اولان فاغه ویرلدکن صونکره ادغام ایدلوب مفر

مفران بولمشدر مَفِرَّانُ اصل ده مَفِرَّانُ راء اولی کسره سنی

تاشلاب ادغام ایدلشددر *

(اسم آلت) مَفِرَّانُ مَفِرَّانُ مَفِرَّانُ مَفِرَّانُ مَفِرَّانُ مَفِرَّانُ

راء میاننده فاصله اولدقنن ادغام ممنوع اولمشدر *

(اسم تفضیل) اَفِرُّ اَفِرَّانُ اَفِرُّوْنَ اَفِرُّوْهُ اَفِرَّتَانُ اَفِرَّتَاتُ

مذکر لرده راء اولی فتحه لرنی ما قبل لرنه ویرلوب ادغام

ایدلمش دور مؤنث لرده عمل آخردن باشقه توغری ادغام

واقع اولمشدر *

(ماضی) جمع مؤنث غائبات دن باشقه بش غایب صیغه لرند
 ادغام برله دور معلومنده و مجهولنده بش معلوم فر فرا
 فروا فرت فرنا اصلده فرر فررا الخ بش مجهول
 فر فرا فروا فرت فرنا اصلده فرر فررا الخ معلومده
 و مجهولده راء اولی حرکتنی طرح ایدوب ادغام ایدلشدن
 فالغان طوقز صیغه ده ادغام فك ایدلمش دور معلومده
 و مجهولده فررن فررت فررتما فررتم فررت فررتما
 فررتن فررت فررنا ماضی ننك جمع مذکر غایبین
 صیغه سنده ادغام واجب بولساده بعض اشعارده ضرورت
 اوچون فك ادغام ایله کلمشدر

مَهْلًا أَعَاذَلْ قَدْ جَرَّبْتِ مِنْ خُلُقِي * أَيْ أَجُودٌ لِأَقْوَامٍ
 وَأَنْ ضَنَّوْا قَاعِدَهُ جِهَةٌ وَأَنْ ضَنَّوْا كَرَكٌ أَيْدِي *
 (مضارع ننك) معلوم و مجهولنده ایکی جمع مؤنث ده ادغام

مفكوك، ماعدا سنده واجب دور
 صرف معلوم
 یفر یفران یفرون تفر تفران یفررن تفر تفران
 تفررون تفرین تفران تفررن افر نفره اوزان یفعل
 یفعلان الخ مجهول یفر یفران یفرون الخ

معلوم اصلی یفرر یفرران مجهول اصلی یفرر یفرران الخ
 هر قابوده راء اولی کسره سی فاغه ویرلوب ادغام ایدلشدور
 (جحد) مضارع کاحرف جازمه کرسه جحدده (لم) امرده
 (ل) نهی ده (لا) کبی یایسه باشقه سبب ایله مجزوم اولسه

(مَهْلًا * أَهْلًا مَهْلًا)

تقدیرنده اعاذله
 همزه حرف ندا
 عاذل اصلده عاذلة
 مال بیت ای عاذله
 مهلت ویر یعنی
 سکوت قیل منم
 خلقم فی تجربه
 ایتدنك که من
 قوم لرغه یوماردلق
 قبیلان آنلر بخل
 قبیلسالرده دیمك در

همزه و صلیه حاجت بولاس حذی ایدلنور فرا فروا الخ
 (نون تأکید) خفیفه فِرْن فِرْن فِرْن فِرْن • مشدده فِرْن
 فِرْن فِرْن فِرْن فِرْن فِرْن فِرْن فِرْن فِرْن فِرْن فِرْن

(امر بالام) لیفرر حجازیین قاشنده - لیفر بنو تمیم
 قاشنده - لیفرالیفروا لتفرر یائسه لتفر لتفرا لتفررن
 لافرر لتفرر یائسه لافر لتفر • مجهولی اون دورت صیغه
 (نهی حاضر) لا تفر لا تفر لا تفر لا تفری لا تفر لا
 تفررن نهی غائب و منکلم لایفر لایفرا الخ معلومی و مجهولی
 حمد کبی دور • اوشبو باب مضاعفنده ذکر ایدلکان احکام
 هر مضاعف لرده مجرد و مزیدده بر توری دور قیاس اولنه
 ﴿مثال﴾ وُتِبَ وُتِبَ وُتِبَ مصدر لرندن مشتق اولان

(وُتِبَ وُتِبَ)
 وُتِبَانَ (سیکر مک)
 معناسنه در یقال
 وُتِبَ وُتِبًا اِذَا طَفَرَ
 طُفُورًا ۵

صیغه لر اوشبو باب ننگ مثال و او ی قسمنه مثال دور *
 اسماء مشتقه (واثب) اسم فاعل (موثوب) اسم مفعول
 (موثب) اسم ظرف (میثاب) اسم آلت (اوثب)
 اسم تفضیل • افعال مشتقه (وثب) ماضی (یثب) مضارع
 (لم یثب) حمد (لایثب) نفی (ثب) امر بی لام (لیثب)
 امر بالام (لا تثب) نهی • مثال لرده اولان اعلال
 اکثر م قاعده کا بناء اولنور *

۱ ﴿ قاعده ﴾ یای ایله کسره ء اصلیه آراسنده و او واقع
 اولسه و او نی حذی ایدلور • اوشبو باب وُتِبَ وُتِبَ و یعد لرده
 بشنچی بسابده و رِثِ یَرِثُ ده و او ننگ حذی اولنماتی

اوشبو قائمه اوزره در واوتا برله كسره يايسه همزه ونون
 برله كسره اراسنده بولغانده حنف اولنماقي ياي ماده سنه
 ايارتمك اوچوندور بس قاعدهني حرف مضارعت برله كسره
 آراسنده بولغان واوني حنف ايدلور ديو تعبير ايتمك ده
 جائز دور وضع يضع وسع يسع كسي كسره اولماغان ماده لرده
 حنف اولنماقي اصلده كسره اولوب فتحه كا نقل ايدلد
 كندن دور كويماكه واو حرف مضارعت برله كسره تقدير به
 آراسنده واقع اولدقندن حنف اولنمشدر *

۲ ❁ قاعده ❁ مضارعي مكسور العين اولان مثال واوي
 لر ننگ مصدر لر نندن واوني حنف ايدوب عوضند اخيرينه
 ناء كلتور مك جائز دور وثب يثب مصدر نده وثب وهم
 ثبة، يعد مصدر نده وعد علة، وثق يثق مصدر نده وثق ثقة

كبي . بعضلر بو مصدر لرني اصل فعله وزننده اولوب
 كسره سني عين كا نقل بعدنده فاني حنف ايدلكان ديمشدر
 ثبة، عده، ثقة، اصل لري وثبة وعدة وثقة اولمش اولور *

۳ ❁ قاعده ❁ واو ساكن اولوب ما قبل مكمسور اولدق
 واوني كسره جنسندن اولغان ياغه قلب ايدلور ميثاب
 ميقات ميزان استيجاب ايجاد كبي اصلده موثاب موقات
 مؤزان استوجاب اوجاب دور وجل يوجل امر نك ايجل

دخي اصلده اوجل اولوب واوي يا ايدلمشدر *

۴ ❁ قاعده ❁ مثال يائي لرده ياء ساكن اولوب ما قبل

ضمه لی اولسه یانی ضمه جنسی اولان واوغه قلب ایدلور
یسر بیسره مضارع ننگ مجهولی اولان یوسر کبی اصل
بیسر دور ایقاظ ماده سندن اسم فاعل موقظ اصلده میقظ دور

(اسم فاعل) واثب واثبان واثبون الخ *

(اسم مفعول) موثوب موثوبان موثوبون الخ *

(اسم آلت) میثاب میثابان موثیب مفرد تشبیهده واو یاغه
قلب اولنمش در *

(اسم ظرف) موثب موثبان موثب *

(اسم تفضیل) اوثب الخ ووثبی ووثبان ووثبیات *

(ماضی) معلوم وثب وثبا ووثبو الخ *

(مجهول) وُثِبَ وُثِبَا وُثِبُوا الخ *

(مضارع) یثب یثبان الخ اوزانی یعل یعلان الخ بارچه سندن
فأ الفعل محذوف در اصلده یوثب یوثبان الخ قاعده اولی
مقتضاستجه واو حذف ایدلمش در مجهولی یوثب یوثبان الخ
اصل اوزره در *

(جحد) معلوم لم یثب لم یثبا لم یثبوا الخ لم یعل لم یعلا لم
یعلوا الخ *

(مجهولی) لم یوثب لم یوثبا لم یوثبوا الخ علی الاصل در
(نفی) معلوم لا یثب لا یثبان الخ مجهول لا یوثب لا
یوثبان الخ *

(امر بی لام) ثب ثبا تبوا ثبی ثبا ثبن اوزانی عل علا

علو الخ *

ثب ثباً تثبوا تثبى تثباً تثبن صیغه لرندان عبارت اولغان
مضارع ننگ مجزوم آلتی مخاطب صیغه لرندان مأخوذ
اولدق لرندان حرف مضارع تنی حذف بعدنده امر صیغه لر
ذکر ایدلمش روشچه اولور لر اصلده

اَوْثِبُ اَوْثِبَا اَوْثَبُوا اَوْثَبِي اَوْثِبَا اَوْثَبِنِ اَفْعَلُ اَفْعَلَا الخ
مضارع کا ايارتوب واوحذف ایدلور اثب اثبا اثموا الخ قالور
ثا متحرك اولدق ندان همزه وصلیه مستدرک اولور بس
حذف ایدلور ثب ثبا الخ قالور *

نون تا کیدلر الحاقی یوقاریلرغه قیاس ایله ظاهر اولور
(امر بالام) معلومی لِيَثِبُ لِيَثِبَا لِيَثِبُوا الخ *

(مجهولی) لَتُوثِبُ لَتُوثِبَا لَتُوثِبُوا الخ اون دورت صیغه تمام
مضارع مجهولی کبی اصل لر نجه کلور *

(نهی) معلومی لَا تَثِبُ لَا تَثِبَا لَا تَثِبُوا الخ مجهولی لَا تُوثِبُ الخ
مثالی یائی ❁ یسر و میسرۃ ماده لرندان مشتق اولان صیغه لر در

اسماء مشتقه (یاسر) اسم فاعل (میسور) اسم مفعول
(میسر) اسم ظرف (میسار) اسم آلت (ایسر)
اسم تفضیل *

افعال مشتقه (یسر) ماضی (ییسر) مضارع (لم ییسر)
هجد (لا ییسر) نفی (ایسر) امر بی لام (لییسر) امر
بالام (لا تیسر) نهی حاضر هر قایو ماده ده تصرفاتی ظاهر در
مضارع ننگ مجهولی اصلده ییسر اولوب قاعده رابعه و ففتحه

(یسر) قمار اویوننده
بولغان ایستنی
بولوشمک در یقال
یسر القوم الجزور
ای اقساموا اعضاها

یاغه تبدیل اولنوب یوسر کلمشدر *

(بیع) مبیع صائغ
 و صانوب آلمق
 معنالر نك در تقول
 بعثُ الشیء اذا
 شریته وبعته اذا
 اشتریته بوننك كیبی
 صیغه لری فی
 اصد اذن دیورلر

جحد نفی امر بالام نهی مجهول لری دخی اوشنداق در *
 ﴿اجوف﴾ بیع مبیع ماده لرندن مشتق اولان صیغه لر اجوف
 یائی اولرلر بو بابدان اجوف واوی ایکنچی بابدان اجوف
 یائی مسموع اولمغاندر دورتچی بابدان اجوف واوی ویائی
 کلور آلتچی باب دن اجوف واوی کلمشدر *

اسماء مشتقة (باع) اسم فاعل (مبیع) اسم مفعول (مبیع)
 اسم ظرفی (مبیاع) اسم آلت (ایبع) اسم تفضیل
 (افعال مشتقة باع) ماضی (یبیع) مضارع (لم بیع)
 جحد (لا یبیع) نفی (بع) امر بی لام (لیبع) امر بالام
 (لا تبع) نهی حاضر اجوف لرده اولان اعلالات غالباً
 یدی قاعده کا مبنی در *

۱ ﴿قاعده﴾ واو یای متحرك اولوب ما قبل لری مفتوح
 اولسه الفی کا قلب اولنورلر قال باع خاف کیبی اصلده قول
 بیع خوف در بوقاعده فعل لرکا موازن اولان ثلاثی اسم لرده
 دخی جاری در باب ناب کیبی اصلده بوب نیب در جمع لری
 ابواب انیاب بولمق قرینه سیله ثلاثی مزید رباعی مجرد
 و مزید لر نك ناقص دن ماضی و مضارع لر نك اخیر لرنده
 الفی بولسه اوشبو قاعده اوزره در *

۲ ﴿قاعده﴾ ماضی ده جمع مؤنث غائبات و آلتی خطاب
 وایکی متکلم صیغه لرنده یا واوی الفی کا قلب بعدنده التقاء
 ساکنین علی غیر حده لازم کلدکندن الفی حذف ایدلور

اجوف یائی ده یاغه علامت اولمق اوچون فاء فعلنی کسرلی
 قیلنور **بَعْن** الخ کبی اصلده **بِيعَنَّ** یانی الف کا قلب بعدند
بَاعَنَّ الفنی حذف ایتکاج **بَعْن** محذوف اولان یاغه علامت
 اولمق اوچون یاغه کسره ویرامز **بَعْن** اولور **فَلَنْ** وزنده
 اجوف واوی ده واوغه علامت اولمق اوچون فاء الفعلغه ضمه
 ویرامز **دَمَنَّ** الخ کبی اصلده **دَمَنَّ** در **بَعْن** کبی اعلال ایدلمش در
 دورتچی بابده خاف هاب ماده لرنده **خَفَنَّ** **هَبَنَّ** اصلده **خَوْفَنَّ**
هَبَنَّ اولوب الف اعلالینی تمام ایتدکده فاء الفعل که کسره
 ویرلمش در اصلده مکسور العین بولماق لرینه علامت اوچون *
 ۳ قاعده ﴿ اجوف ننگ مضارع لرنده واوغه ضمه یاغه کسره
 ثقیل اولدغندان ساکن اولان ماقبل لرینه ویرولوب حرف
 مد اولوب قالور لر **بِيعَ** یدوم کبی ایکی جمع مؤنث ده بو
 صورته اجتماع ساکنین علی غیر حده اولدقندن حرف
 علت دخی حذف ایدلور **بِيعَنَّ** یدمن کبی *

۴ قاعده ﴿ ماضی مجهولندل حرف علت کسره سنی - حرکت سنی
 سلب بعدنده ما قبلنه ویرلور واوی ده واوی یاغه قلب
 ایدلور **بِيعَ** **دِيمَ** **خِيفَ** **هَيْبَ** کبی اولکی بش صیغه لرند ان
 ما عداسنده عین الفعل لر محذوف اولوب معلوم لری ایله
 مشترك کلور لر *

لغه غیر مشهوره اوزره عین برابرند اولان حرف علت
 حرکت سنی حذف ایدوب ویائی ده یانی واوغه قلب ایله کلمش دور

بوع دوم کبی اشمام ایله ده کلمه مشدور یعنی فاء الفعل کسره سنی
 ضمه یه قریب حالتده یانی دخی واوغه قریب حالتده تلفظ
 ایتمکله کلمه مشدور *

۵ ﴿ قاعده ﴾ واویا اولده حرکت لی اولوب صونکره ساکن
 اولغان حال لرنده ما قبل لری فتحه لی اولسه ینه الف کا قلب
 اولنور لر بیبع مدوم مجهول لرنده یباع یدام کبی اصلده
 بیبع مدوم حرف علت حرکت سنی ما قبل لر ینه ویر ولد کده
 ما قبل لری مفتوح اولوب بونلر اصلده متحرک اولدقلری
 ایلدن الف کا قلب ایدلوب یباع یدام اولمشلر خاف یخاف
 ماده سنک معلوم و مجهول ده اشبو قاعده ایله اعلال اولنمشدور *

۶ ﴿ قاعده ﴾ اسم فاعل لرده حرف علت همزه که قلب اولنور
 بائع دائم کبی . مرما کبی الف زائد صونکننده
 حرف علت واقع بولغان اورنلرده دخی همزه کا قلب اولنور

۷ ﴿ قاعده ﴾ اسم مفعول لر مبیع مدوم مخوف کلور اصلده
 مبیوع مدووم مخوف در یاغه واوغه ضمه آغیر اولدقندان
 ما قبل لریکا ویرولوب اجتماع ساکنین بولوب احد همانی
 حنف لازم کلور امام سبویه فاشنده حروف اصلیه دن اولغان
 واو مفعولنی حنف ایدلوب مبیع مدوم مخوف اولور اولده
 یاغنه یا جنسندان اولان کسره ویرولوب مبیع ایدلور بس

مبیع مفعول مدوم مفعول وزننده اولور *

امام اخفش عین الفعلنی حنف ایدر اکثر قابل اعلال
 وحنف اولدقندن مدوم مخوف معول وزنلارنده اولور لر

* (تذکر) ضمیری بیت سابقه اولان ظلم کا راجع در یوم الرذاذ واق یغورلی
 کون الدجن بلوطنک سمانی قابلاماغی مأل بیت شاعر سرعت سیرده توه سنی یغور
 یاغه باشلاغانک یغورطه لرین تذکر ایدوب آشغوب قایتقان توه قوشینه تشبیه ایتمش در ۵

(اِخَالُ) خیال دن

واحد متکلم در همزه
 سنه کسره فصیح در

(معیون کوز تیکولش
 مال بیت قومنگ سنی

الوغ حساب ایدلر
 ایدی من الوغلقنکا

کوز تیکان دیوگمان
 قیلان دیمک در ۵

مصوون محفوظ
 معناسنه (مدووف)

مبلول معناسنه ۵
 (اجوف) بولغان اسم

آلت مفعَل مفعَل
 وزنرنک مقول مخیط

مقوال مخیط کبی
 اعلالسر در هر وقتک

ایکی وزن آراسنه
 التباس لازم

کلدکندن وهم اسم
 تفضیل اصلتجه در

اطیب اجود اقوم
 اخوف کبی اعلال

ایدلسه اخاف کبی
 متکلم ایله، وقف

حالنه اقام کبی افعال
 ماضی سی ایله

التباس لازم کلور
 اوشوبویان استقراء ایله ثابت و شافیهم و مراح شهادت لری ایله مؤید در ۵ (ماضی)

مبوعده اجوف واوی ایله التباس اولماسون اوچون باغه

کسره و یروب واوی باغه قلب ایدر مبیع مفیل وزنک قالور *

(بنوتمیم) اجوف یائی اسم مفعولنک اصلتجه تلفظ ایتمشلر در

قال الشاعر (حتی تذکر بیضات وهیجه * یوم الرذاذ علیه
 الدجن مغموم) وشعر آخر (قد کان قومک یحسبونک سیدا

واخال انک سید معیون) اجوف واوی ده علی الندره دخی

(ثوب مصوون مسک مدووف) کبی لر مسموع اولمشدر *

(اسم فاعل) بائع بائعان بائعون الخ *

(اسم مفعول) مبیع مبیعان الخ مفعَل مفعَلان عند سیبویه

مفیل مفیلان عند الاخفش اعلالاتی یدخی قاعده دن ظاهر در

(اسم ظرف) مبیع مبیعان مباح اصلده مبیع مبیعان اولوب

یالرننک کسره لری ما قبل لرینه ویرولوب مبیع مبیعان

قالمشلر در مباح دخی همزه ایله اولده اولان یاسی اسم فاعل

کبی همزه اولمشدر *

(اسم آلت) مبیع مبیعان مباح در یا حالتجه قالمشدر *

(اسم تفضیل) ابیع ابیعان ابیعون بوعی بوعیان بوعیات

اسم آلت اسم تفضیلده او یا اعلال اولنماسلر یعنی الف کا

قلب ایدلسلر بوعی الخ اصلده بیعی الخ اولوب باب مثالده

ذکر ایدلان قاعده مقتضاستجه یائی واوغه قلب ایدلشدور *

(ماضی) باع باعا باعوا باعت باعنا بعن بعث بعثا بعثم

بعث بعثما بعثنا بعثت بعثتوا بعثتوا بعثتوا بعثتوا بعثتوا

فلن فلنت فلنما فلنتما فلن فلنما فلنت فلنما فلنتما فلنما فلنتما

قاعدهٔ اولی و ثانیه دن استخراج ایدلکای . ماضی مجهول بیع

بیعاً بیعوا بیعت بیعتا بیعن بیعت بعثما بعثم الخ بعن الخ

معلوم ایله مجهول آراسنده مشترك اولوب اصل اعتباری

ایله فرق اولنور *

(مضارع) یبیع یبیعان یبیعون الخ یبیعده یاننک کسره سی

ماقبل لرینه ویرلمش در ایکی جمع مؤنث ده اجتماع ساکنین

لازم کلدکندن عین الفعل بتون محذوف اولور یبعن تبعن

مجهولده یباع یباعان یباعون الخ جمع مؤنث یبعن تبعن

اولور مضارع اعلا لاتی قاعدهٔ ثالثه و خامسه ایله اجراء ایدلکای

اوزانی دخی ظاهر در (جحد) لم یبع لم یبیعا لم یبیعوا لم

تبع لم تبیعوا لم تبیع لم تبیعوا لم تبیعوا لم تبیعوا لم تبیعوا

لم ابع لم تبع غائبه ایکی متکلم صیغه لرنده لم جازمه دخولنده

لام الفعل ساکن اولماقله یا وعین آراسنده اجتماع ساکنین

اولوب یا حذف ایدلور جمع مؤنث لرنده لم دخولندن مقدم

حذف ایدلمش در . مجهولی لم یبع لم یباعا لم یباعوا لم تبع

الخ موندک دخی دورت صیغه ده الف وعین ساکن اولدقلرندن

الف حذف ایدلور اوزان لم یقل لم یقلوا لم یقلوا لم یقلوا

(نفی) مضارع کبی در *

(امر بی لام) جحدده کورلکان آلتی مجزوم مضارع دان
 آلتندقدن امر لر بع بیعا بیعوا بیعی بیعا بعن اولور اوزانی
 فل فعلا الخ اصل لری اَبِیعْ اَبِیعا اَبِیعوا الخ مفرد مذکر و جمع
 مؤنث دن باشقده یا کسره سنی ماقبلینه و یروب همزه دن
 استغنا* اولرده اعلال تمام اما اول ایکیده حرکت یائی ما
 قبلینه و یردکده یا وعین ساکن اولوب یائی حذف ایدلور
 صونکره همزه فی حذف ایله اعلال تمام اولور *

(امر بالام) لَبِیعْ لَبِیعا لَبِیعا لَبِیعْ لَبِیعا لَبِیعْ لَبِیعْ
 مجهولی دخی جحد مقایسه سی ایله معلوم اولور . واوشنداق نهی *
 ناقص* رمی ورمایه دن مشتق اولان صیغهلر بوباب ننگ
 ناقصی غه مثالدر . ناقص باب اول و ثالث دن فقط یائی کلور
 باب ثانی و سادس دن فقط واوی کلور باب رابع دن واوی
 وهم یائی کلور باب خامس دن مسموع توکلدر * اسما مشتقه
 (رام) اسم فاعل (رمی) اسم مفعول (رمی) اسم ظرف
 (مرما) اسم آلت (رمی) اسم تفضیل * افعال مشتقه
 (رمی) ماضی (یرمی) مضارع (لم یرم) جحد (لایرمی)
 نفی (اَرم) امر بی لام (لیرم) امر بالام (لانرم) نهی .
 ناقص لارده ولقیف و ملتوی لرده جاری اولان قواعد
 ۱ قاعده* لام الفعل اولان حرف علت ثلاثی لرده واو
 اولوب الف کا قلب ایدلسه الف صورتنده یازلور دعا کبی
 اصل دَعَوَ اکر یائی اولوب الف کا قلب ایدلسه یا صورتندک
 یازلور رمی کبی اصلده رمی در *

(رمی) ورمایه آتمق
 يقال رمیت السهم
 رمیا ورمایه اذا القاه
 واحسان ایتمک
 يقال رمی الله
 لك ای نصرک
 وزیاده اولق ایلیلی
 دن اونکان کشی
 رمیت علی الخمسین
 دیور ایش و آتمق
 معناسنه مبالغه
 اوچون رمیی ده
 کلمشدر یقال کانت
 بینهم رمیی ثم صاروا
 الی حبیزی یعنی
 اول آتشدی لر
 صونکره طبولدی لر
 دیمکدر ۵

۲ قاعده ﴿ برنجی ایکنچی باب ناقص لری ننگ ماضی معلوملرننگ مذکر غائب ننگ مفرد و جمع لرنده مؤنث غائبه ننگ مفرد و تننیه سنده حرف علت الف کا قلب اول نور باشقه صیغه لری اعلال سز صحتک قالور لر رمی رموا رمت رمنا کبی *

۳ قاعده ﴿ دورت حرفلی یاز یاده حرفلی اولان کلمه لرننگ اخیرنگ اولان واوغه یایسه یاغه ضمه و کسره ثقیل اولد قلرنندن اسقاط ایدلور لر صونکره حرف علت ایله تنوین ایکی ساکن اولد قلرنندن حرف علت نی حذف ایدلور رام داع مرمی مرام کبی اصلده رامی داعو مرمی مرامی در *

۴ قاعده ﴿ واو برله یای جمع اولوب سابق اولغانی ساکن اولسه واوی یاغه قلب ایدلوب ادغام قیلنور مرمی کبی اصلده مرموی در *

(اسم فاعل) رام رامیان رامون رامیه رامیتان رامیات رام اعلالی ذکر ایدلدی رامون اصلده رامیون یاغه ضمه ثقیل اولد قدن اولکی حرکتینی سلب بعدنده ماقبلینه ویرلوب اجتماع ساکنین اولد قده یایی حذف ایدلور *

(اسم مفعول) مرمی مرمیان مرمیون مرمیه مرمیتان مرمیات اصلده مرموی مرمویان الخ

قاعده رابعه اقتضاستجه واولارنی یاغه قلب ایدلوب مرمیی اولد قده ادغام ایدوب ماقبل یاغه کسره ویرامز یا سلامت نورسون اوچون مرمی الخ *

(اسم ظرف) مرمی مر میان مر ام مفعی مفعلان مفاع مر می

مرام قاعده^{۱۰} ثالثه و فقاچه اعلال اولنمشلردر *

(اسم آلت) مرما^{۱۰} مر ما^{۱۰} ن مر امی مفرد تثنيه اصلده

مرمای مر میان در حرف علت الف زائد صوتکننده

اولدقندان همزه یه قلب اولنمشدور اجوفده اونکان قاعده^{۱۰}

سادسه مقتضاسنجه *

(اسم تفضیل) آرمی آر میان آر مون رمی رم میان رمیات^{۱۰}

مذکر ننگ مفرد و جمعنده یا لر الف کا قلب اولنمشدور جمعده

اجتماع ساکنین اولدقندان الف حذف ایدلمشدر *

(ماضی) معلوم رمی رمیا رموا رمت رمتا رمین رمیت^{۱۰}

رمیتما رمیتم رمیت رمیتما رمیتن رمیت رمینا دورت مادهده

قاعده^{۱۰} ثانیهده بیان ایدلکاچه یانی الف کا قلب ایدوب رمی دن ما

عدا سنده اجتماع ساکنین اولدقندان الف حذف ایدلور

رمتا ماده سنده اجتماع ساکنین تقدیری در فعلده اولان تا^{۱۰}

ثانیث تقدیرا ساکنه اولدقی اوچون^{۱۰} مجهول رمی رمیا رموا

رمیت رمیتا رمین الخ مونده فقط رموا ماده سنده رامون کبی^{۱۰}

اعلال اوقلور باشقهده اعلال یوقدر *

(مضارع) برمی بر میان بر مون بر می بر میان بر مین^{۱۰}

بر می بر میان بر مون بر مین بر میان بر مین بر می^{۱۰}

بر می بر می بر می بر می بر می بر می بر می بر می بر می^{۱۰}

بر می بر می بر می بر می بر می بر می بر می بر می بر می^{۱۰}

بر می بر می بر می بر می بر می بر می بر می بر می بر می^{۱۰}

بر می بر می بر می بر می بر می بر می بر می بر می بر می^{۱۰}

* (مکرطی) قبيله سی

رمی مجهولنی مجرد

ضم اول ایلهرمی تلفظ

ایدلر لر کویا اصلده

رمی اولوب میم

کسره سنی فتحه کا

تبدیل ویانی الف کا

قلب ایتمشلر طی

شاعری دیور

(سنستوقد النبیل^{۱۰}

بالخصیض ونه * طاد^{۱۰}

نفوسا بنت علی^{۱۰}

الکریم) بنی یمنی

ننگ واحده مؤنث

غایبه مجهولننگ

مشهورده بنیت کلور

شاعر بنت دیمشدر

مال بیت تاوا ایثا کنده

اوقلر ایله اوت

یاندر وپ صاحب

کرم اولان آدم لرنی

ضیافتله صید

ایدارمز دیمکدر

اعلا سز • واحده مخاطبه اولان ترمين اصلده ترمين تفعلين
ياغه كسره ثقيل اولدقدان كسره في اسقاط ايله التقاء ساكنين
اولوب لام الفعل اولان ياني حذف ايدوب ترمين تفعلين
وزنده قالور *

مجهول يرمى يرميان يرمون ترمى ترميان يرمين ترمى
ترميان ترمون ترمين ترميان ترمين ترمى ترمى *

يرمى ترمى ارمى ترمى ده يالرنى الفكا قلب ايدلور
يرمون ترمون ده رموا اعلا لى • مخاطبه اولان ترمين اصلده
ترمين اولوب ياء اولى نى الفكا قلب بعدنده اجتماع
ساكنين اولورده الفى حذف ايدلور تفعلين وزنده قالور
باشقه لرى اعلا سزدر *

(جمد) لم يرم لم يرميا لم يرموا لم ترم لم ترميا
لم يرمين الخ جزم مضارع مجتثنده ذكر ايدلكان قاعده ايله
ومضارعه اولان اعلا ايله تصرف ايدلور ناقص نيك
مفردى بعض اشعارده جزم سز كلمشدر (الم ياتيك
والانبا تنمى * بما لاقت لبون بنى زياد) لام الفعلنى حذف
ايله الم ياتك اولسه كرك ايدى شاذ اولغان حالده
يا ايله كلمشدر *

(نفى) لا يرمى لا يرميان الخ *

(امرى لام) ارم ارميا ارموا ارمى ارميا ارمين افع
افعلا افعوا افعى افعلا افعلن ارم اصلده ارمى جزم

(بنوز يادتوه لرى)
بولقغان اش كلمادى
مى سنكا و حال
اينست كه خبر لرى
آرتوچى البتسه
كلكاندر مضموننده در

قاعده سنجه اخیر کلمه حرف علت اولدندن یا حذف ایدلور
 ارموا اصلده ارمبوا رامون کبی اعلال اولنور ارمی اصلده
 ارمیی یا اولی کا کسره ثقیل اولدندن کسره سنی طرح
 بعدنک النقاء ساکنین اولدقنک یا مذکورهنی حذف ایدلشدر *
 (نون تأکید) لحوقنده مفردده مخذوف اولان حرف علت
 عودقیلور جمع مذکر و مخاطبه لرده عودقیلماس هر قایوناقص لرده
 وهر مجزوم فعل لرده تأکید لحوقنده اوشبو روشلی در
 خفیفهده ارمین ارمین ارمین ارمین ارمین ارمین ارمین
 ارمین ارمین ارمین ارمین ارمین *

(امر بالام) لیرم لیرمیا لیرموا لترم الخ مجهولی لترم
 لترمیا لترموا لترمی الخ محمد قیاس سنجه در *

(نهی) دخی اوشبو قیاس اوزره در معلوم و مجهولنده *
 لقیف مقرون * اوچون روایت دن مشتق اولان صیغه لر
 امثله در لقیف مقرون باب اول و رابع کا مخصوص در *

اسماء مشتقه (راو) اسم فاعل (مروی) اسم مفعول (مروی)
 اسم ظرف (مروا) اسم آلت (اروی) اسم تفضیل *
 افعال مشتقه (روی) ماضی (یروی) مضارع (لمیرو)
 جحد (لا یروی) نفی (ارو) امر بی لام (لیرو) امر
 بالام (لا ترو) نهی حاضر *

اوشبو لقیف ناقص کبیدور هر تصرفده وهر اعلالده روی
 اولان ماضی اصلده روی اولوب رمی کبی لامده اعلال

(روایه) حدیث
 یا که شعر نقل ایتیمک
 تقول رویت الحدیث
 او الشعر روایه
 مضارع ده قصیده
 محفوظه نی نقل آروی
 کتابدن نقلده انشد
 دیورلر ۵

قیلمش دور عین الفعلده متحرك اولوب ما قبلی مفتوح
اولدقدان الفی کالقب اولنماقنی قاعده تحمل ایتسهده اعلال
قیلماغانلر زیراکه فقط عین الفعلده قیلسهلر رای اولور
مضارعده دخی اوشبو روشلی عین الفعلده اعلال ایدلمک
کریک برای اولوب لام الفعل اولان (یا) ضمهلی اولوب قالور *
بوغیر جائزدر عین ولامننک هر ایکاونده اعلال ایتسهلر
عین ولام برابرنده اجتماع اعلالین لازم کلور بوده مهجوردر *
(لفیف مفروق = ملتوی) اوچون وحی دن مشتق اولان
سیغه لر مثال اولور لفیف مفروق باب اول و رابع وخامس کا خاص در
اسماء مشتقه (واح) اسم فاعل (موحی) اسم مفعول (موحی)
اسم ظرف (مبحاً) اسم آلت (اوحی) اسم تفضیل *
افعال مشتقه (وحی) ماضی (یحی) مضارع (لم یح) جمع
(لا یحی) نفی (ح) امر بی لام (لیح) امر بالام (لا تح)
نهی حاضر *
(اسم فاعل) واح و احیان و احون الخ رام کبی *
(اسم مفعول) موحی موحیان الخ مرمی کبی *
(اسم ظرف) موحی موحیان الخ مرمی کبی *
(اسم آلت) مبحاً مبحاً ن موحی اصلده موحای
موحیان و او کسره صوتکننده بولماققدان یاغه قلب ایدلور
میزان میقات کبی یا الفی زائد عقیبنده بولدقدان همزه کا
ایدال ایدلور بافع کبی *
(اسم تفضیل) اوحی اوحیان اوحون وحیی و حییان و حیبات

*
یحاف و زنده اولقله
بابنده التباس اولور

۵

*
(وحی) یا شرون
سوز ایتسک
معناسنه در ۵

مذکر ننگ مفرد و جمعند فقط اعلال واردر ارمی ارمون کبی *

(ماضی) وحی و حیا و حوا الخ معلوم و مجهولی رمی کبی در *

(مضارع) ده حرف مضارعت ایله کسره آراسنده واو واقع

اولدقدان یشب داکی کبی واونی حذف ایدلمش در ودخی

لام الفعل حرف علت اولدقدان ضمّه سنی طرح ایدلمش در

یرمی ده کی کبی . صرف معلوم یحی یحیان یحون تحی

تحیان یحین تحی تحیان تحون تحین تحیان تحین اهی

نهی اوزان یعل یعلان یعون نعل نعلان یعلن تعل

تعلان تعون تعین نعلان نعلان نعل اعل اعلال لری

یشب یرمی ماده لری ننگ اعلال لری ضبط ایله آسان اولور

مجهولی یوحی یوحیان یوحون توحی توحیان یوحین

توحی توحیان توحون توحین توحیان توحین اوهی

نوحی یرمی یرمیان الخ ماده لری کبیدور *

(جمع) لم یح لم یحیا لم یحوا لم تح لم تحیا لم یحین

الخ مجهولی لم یوح لم یوحیا لم یوحوا الخ لم یرم الخ لم

یرم الخ قیاسیچه در فقط معلوم ده اسقاطا و فرقی ملاحظه ایدلکای *

(نفی) لا یحی لا یحیان الخ مضارع کبی در *

(امر بی لام) ح حیا حوا حی حیا حین اوزان ع

علا عوا عی علا علن اصلده اوچی اوحیا اوحیوا

اوحیی اوحیا اوحین جزم قاعده سنیچه حرف علت اولان

آغیر کلمه‌ی مفرد مذکرده اسقاط و هر قایوسنده مأخوذ عنه
 اولان مضارع کا اتباع ایله و اولرنی حذف ایدلور جمع مذکر
 و واحد، مخاطبه ده یاغه آغیر اولان کسره‌نی طرح بعدنده
 اجتماع ساکنین اولوب لام الفعلنی دخی حذف ایدلور
 صوتکره هر قایوده همزه دن استغناء حاصل اولور ح حیا الخ
 بر حرفلی اولان مفرد لکر کاهالت وقف ده برهائ سکتیه زیاده قبلنور
 حه وقی یقی ده قه ولی یلی ده له دیو وقف ایدلور*
 نون تأکید (خفیفه حین حن حن شدیدہ حین حیان حن
 حن حیان حینان (امر بالام) لیح لیحیا لیحو! لیح لیحیا
 لیحین لاح لیح . اوزان لیع لیعل لیبعوا لیع لیعلن لاع لیع
 اعلالده جمحد کی در مجهولی دخی شول مقایسه ده در

(نهی حاضر) لانح لانحیا لانحو لانحی لانحیا لانحین . لایح
 لایحیا لایحو لایح لانحیا لایحین لاح لانح . اوزان
 لانح لانعلا لانعوا لانعی لانعیا لانعلن لایع لایعلا لایعوا لانع
 لانعلا لایعلن لاع لانع

مجهولی لانوح لانوحیا لانوحوا لانوحی لانوحیا لانوحین لایوح
 لایوحیا الخ اوزانی لانفع لانفعلا لانفعوا لانفعی لانفعلا لانفعلن
 الخ جمحد مقایسه سنچه در*

باب ثانی ماضی متعین مضارع ضم ایله فعل یفعل در
 (صحیح) نصردن مشتق اولان کلمه لر صحیح کامثال در اسماء

*
 (نصر و نصرة) یاردم
 و یرمک یقال نصره
 علی عدوه نصرأ
 و کاهایغور یاغیق
 معناسنه اولور یقال
 نصر الغیث الأرض
 اذا غائها یغور یرنی
 صواری دیمک
 اولور ۵

مشتقه (ناصر) اسم فاعل (منصور) اسم مفعول (منصر) اسم
 ظرف (منصار) اسم آلت (انصر) اسم تفضیل . افعال مشتقه
 (نصر) ماضی (ینصر) مضارع (لم ینصر) جحد (لا ینصر) نفی
 (انصر) امر بی لام (لینصر) امر بالام (لانصر) نفی حاضر .
 (مضاعف) ردّ مرددن مشتق اولان صیغه لر کبی اسماً مشتقه
 (راد) اسم فاعل (مردود) اسم مفعول (مرد) اسم ظرف
 (مرداد) اسم آلت (ارد) اسم تفضیل افعال مشتقه (رد)
 ماضی (یرد) مضارع (لم یرد) جحد (لا یرد) نفی (رد)
 امر بی لام (لیرد) امر بالام (لانرد) نفی حاضر
 اوشو باب مضاعفنده باب اول مضاعفنده اولان احکام جاری در
 مضارع مجزوم ننگ مفرد معلوم لری اخیرنده دورت وجه درست
 بولور ضمه فتحه کسره فك ادغام امر بی لام دخی اوشو حکمه در
 اما مجهولک ضمه درست بولماس ادغام صورتلری بنو تمیم لغتی در
 فك ادغام اهل حجاز لغتی در باب اولده بیان ایدلدی تذکر
 ایدله (مثال) ود و د موده مصدر لرندن مشتق اولان کلمات
 باب ثانی مثالنه امثله در بویابدن کلان مثال فقط مثال واوی
 مضاعف در مثال یائی وهم مضاعف اولغان واوی اولغاندر . اسیا
 مشتقه (واد) اسم فاعل (مودود) اسم مفعول (مود) اسم ظرف
 (میداد) اسم آلت (اود) اسم تفضیل . افعال مشتقه (ود)
 ماضی (یود) مضارع (لم یود) جحد (لا یود) نفی (ود)
 امر بی لام (لیود) امر بالام (لانود) نفی حاضر

رد مرد) دوندر مک
 صرف کبی یقالرده
 عن وجهه ای صرفه
 وبر نرسه نی قبول
 ایتمی خطاغه
 نسبت ویرمک
 ومنزلینه قایتارمق
 وجواب قایتارمق
 رده الی منزله ورد
 الیه جوابا دیورلر
 رد کبی مصدر اولوب
 مردود هم کلمشدر
 آنط ایتمک معناسنه
 اولان مخلوف و بلمک
 معناسنه اولان معقول
 کبی
 (ود و د موده)
 محبت معناسنه

(اجوف) دَوْمٌ و دَوَامٌ دَنْ مَشْتَقٌ اَوْلَانُ كَلِمَاتٌ اَوْ شَبُوبَابُ نَنْكَ
 اجوف قسینه مثال در اسم مشتقه (دائم) اسم فاعل (مدوم)
 اسم مفعول (مدام) اسم ظرف (مدوام) اسم آلت (ادوم)
 اسم تفضیل . افعال مشتقه (دام) ماضی (یدوم) مضارع
 (لم یدم) جحد (لایدوم) نفی (دَم) امر بی لام (لیدم)
 امر بالام (لاندم) نهی حاضر باع یبیع ده اولغان قواعد
 و تصرفات موندده هم اعتبار ایدلکای مدوم اصلده مدووم اولوب
 و او اولی ضمه سنی ماقبلنه نقل بعدنده اجتماع ساکنین اوچون
 امام سیبویه فاشنده و او ثانیه فی حذف ایدلوب مدوم مفعول
 و زنده امام اخفش فاشنده و او اولی حذف اولنوب مدوم
 مفعول و زنده قالور اجوف ده اسم آلت و اسم تفضیلده اعلال
 یوقلغنی خاطر دن چقار لاسون (ماضی ده) دَمَنْ الخ معلوم ده
 اصلده دَوْمَنْ اولوب و اونی الف کا قلب ایله اجتماع ساکنین
 اولدقده الفی حذف صونکره محذوف اولان حرف و او
 اولماقنه علامه اوچون دالغه ضمه ویرلشدر . مجهول دیم اصلده
 دَوْمٌ حرکت و اونی ضمه سنی سلب بعدند ماقبلینه ویرلوب
 و اونی یاغه قلب ایدلشدر موندده اولغان دَمَنْ الخ اصلده
 دَوْمَنْ در (جحد) لم یدم لم یدوما لم یدوموا لم ندم الخ
 مجهولی لم یدم لم یداما لم یداموا لم ندم الخ یدوم کا لم جازمه
 کروب میم ساکنلی اولدقده اجتماع ساکنین اولوب و او

*
 - - - -
 - - - -
 (دوم و دوام و دیمومه)
 دائم بولمق ۵

حذف ایدلور مجهولندید امده اوشبو قیاس ایله تصرف ایدلور

امرده دم دو مادومو ادومی دو ما دمن اصلده ادوم ادوما ادومو

ادومی ادوما ادومن واوننک حرکتنی ماقبلنه ویرلدکده

مفرد مخاطبه وجمع مؤنثده اجماع ساکنین اولوب و او

حذف ایدلور باشقهده و اوساکن حالنده قالور

صونکره همزه دن استغنا اولدقن حذف ایدلور *

امر بالام ونهی حاضر ماسبق قیاس ایله تصرف ایدلور *

(ناقص) دَعْوَة دَعْوَة دَعْوَة ماده لرندن مشتق اولان کلمات کبی

اسما مشتقه (داع) اسم فاعل (مدعو) اسم مفعول (مدعی)

اسم ظرف (مدعاً) اسم آلت (ادعا) اسم تفضیل افعال

مشتقه (دعا) ماضی (يدعو) مضارع (لم يدع) جمحد

(لا يدعو) نفی (ادع) امر بی لام (لیدع) امر بالام (لاتدع)

نهی حاضر

تصرفات و اعلالاتنده رمی یرمی قیاسجه اجرا ایدلور و ناقص

واویدهده یائیده کی کبی علی سبیل الشذوذ جزم حالنده

لام الفعل ذکر ایدلمش حالنده وارد اولمشدر (هجوت زبان

ثم جئت معتدرا * من هجوزبان لم تهجو ولم تدعی) *

(باب ثالث) هر ایکاوی مفتوح العین اولان فعل یفعل

وزننده در شاذلق اوزره کلکان بابلردندر عین یا که لامی

برابرندده حرف حلق اسمنده اولان (ا ه ح خ ع غ)

(دَعْوَة) فتح له و مدعاة

طعام کا چاقرمق دَعْوَة

کسرله بر اونی نسب کا

چاقرمق دَعْوَة ودخی

(دعا) چاقرمق

والله دن بر نرسه

طلب قیلماق معناسنه

در اکر لام برله

صله لانسه خیر علی

برله صله لانسه شر

طلب اوچون دعا الله

له دعا الله علیه کبی

* زباننی هجو ایدب

سونکندن عنذر

لاونک برله تمام

هجو ایتکانده و هجونی

ترک ایتکانده

بولما یسنک دیک در

آلتی حروف ننگ برسی واقع اولغان ماده لردن کلور آبی
 یآبی عین ولامی برابرنده حرف اولمانچه بو بابدن
 کلسهده حکم معدومده اولان نادر در ودخی بو باب صحیح
 مثال ناقص ماده لرینه منحصر در

(صحیح اوچون) منع دن مشتق اولان اسماء و افعال مثال لردر

(مثال) اوچون مثال وضع دن مشتق اولان کلمات در

اسماء مشتقه (واضع) اسم فاعل (موضوع) اسم مفعول

(موضع) اسم ظرف (میضاع) اسم آلت (اوضع) اسم

تفضیل افعال مشتقه (وضع) ماضی (یضع) مضارع (لم یضع)

جحد (لایضع) نفی (ضَع) امر بی لام (لیضع) امر بالام

(لاتضع) نهی حاضر (مضارع ده) یضع اصلده یوضع اولوب

کسره ننگ حرف حلق اولان عین کا مجاورتی ثقلنی موجب

اولدقندن ضادقه فتحه ویرلمش یوضع اولوب اوشبو بابدن

اولش در صوتکره واو حرف مضارعت ایله کسره تقدیریه

اراسنده واقع اولماقندن حنف آیدلمش در باشقه یفعل ورننده

اولوب واوی حنف آیدلکان ماده لر اوشبو طریق اوزره در

(امر بی لام) ضَع ضَعَا ضَعُوا ضَعِيَ ضَعَا ضَعْن بوبابدن بولماقنه

بناءً اصل لری اَوْضَعُ اَوْضَعَا الخ مضارع کا ابارتوب واونی

حنف آیدلور صوتکره همزدن استغناء واقع اولوب عل علا الخ

وزن لرنده قالور

(وضع و موضع)
 و موضوع (قویمق
 و حامل بالاسنی
 طوغورمق یقال
 وَضَعَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا
 وَلَدَتْ وَسُرِعَتْ إِلَيْهِ
 یورمک یقال وضع
 البعیر اذا اسرع
 فی سیره ۵

(ناقص) اوچون رعى رعایة رعیه مرعى مصدر لر نندن

مشتق اولان کلمه لر در اسماء مشتقه (راع) اسم فاعل

(مرعى) اسم مفعول (مرعى) اسم ظرف (مرعاء) اسم

آلت (ارعى) اسم تفضیل افعال مشتقه (رعى) ماضى

(یرعى) مضارع (لم یرع) جحد (لا یرعى) نفى

(ارع) امر بى لام (لیرع) امر بالام (لانرع) نهى حاضر

تصرفات و اعلال لری ناقص لرده اوتکان قواعد اوزره

استخراج ایدلور

(باب رابع) ماضى کسر عین مضارع فتحه ایله فعل یفعل در

(صحیح) حمد محمد دن مشتق اولان صیغه لر بیان مشتق لر

و تصرف لر ظاهر در

(مضاعف) عض دن مشتق اولان صیغه لر کبى

اسماء مشتقه (عاض) اسم فاعل (معضوض) اسم مفعول

(معض) اسم ظرف (معضاض) اسم آلت (اعض) اسم

تفضیل افعال مشتقه (عض) ماضى (یعض) مضارع (لم

یعض) جحد (لا یعض) نفى (عض) امر بى لام (لیعض)

امر بالام (لانعض) نهى حاضر تصرف لرده باب اول وثانى

مضاعف لری قیاسچه در

(مثال واوى) ایكى نوع کلمشدر بر نوعنده مضارعده

فاء الفعل غیر محذوف در و ضر دن مشتق اولان صیغه لر کبى

* رعى مرعى (رعى)

اوتلمق و اوتلاتمق

معنالرینه تقول

رعى البعیر الکلاء

بنفسه توه بیجان

آشادی دیمک

رعیت الابل توهنى

اوتلاتدوم دیمک

رعایة کشى نى حرمت

ایتیمک در ۵

* (عض) تشلمک ۵

اسماء مشتقه سی (وَضِرٌ) صفة مشبیه (مَوْضِرٌ) اسم ظرف
 (مِیْضَارٌ) اسم آلت (اَوْضُرٌ) اسم تفضیل . غیر متعدی
 اولدقندن اسم مفعولی اولماس افعال مشتقه (وَضِرٌ) ماضی (یَوْضِرُ)
 مضارع (لَمْ یَوْضِرْ) جحد (لَایَوْضِرُ) نفی (اِیْضِرُ) امر
 بی لام (لَیْوَضِرُ) امر بام (لَایَوْضِرُ) نهی حاضر (امر بی لام)
 اِیْضِرُ اصلده اَوْضُرٌ باب اول مثالنده ذکر ایدلکن قاعده
 مقتضاستجه اِیْضِرُ اولمشدر

(مثال واوی ننگ) نوع آخری مضارع ده و او حرف مضارعت
 برله کسره تقدیر به اراسنده واقع اولدقندن حذف ایدلمش در
 یونلرعین یا که لام بر ابرنده حرف حلق اولغان ماده لر در
 سَعَدَن مشتق اولان ماده لر کیب اسماء مشتقه سی

* (وَسِعٌ وَسَعَةٌ)
 صیدرمق وطاق
 معناسنه ۵

(واسع) اسم فاعل (موسوع) اسم مفعول (موسع) اسم ظرف
 (مِیْسَاعٌ) اسم آلت (اَوْسَعٌ) اسم تفضیل افعال مشتقه سی
 (وَسِعَ) ماضی (یَسَعُ) مضارع (لَمْ یَسَعْ) جحد (لَایَسَعُ)
 نفی (سَعٌ) امر بی لام (لَیْسَعُ) امر بالام (لَاسَعُ) نهی حاضر
 (تنبیه) یَفْعَلُ ورننده اولان حرف حلق لی مضارع لرده و او حذف
 ایدلمش در حرف مضارعت ایله کسره اصلیه اراسنده واقع
 اولدقندن امایذر اصلده یوذر اولوب و او حذف ایدلمش در
 حرف حلق اولماسه ده مراد فی اولان یَدْعُ کا تبعیت ایله

(مثال یایی) مهموز العین اولان یأس ماده سندن مشتق

اولان کلمات کبی اسماً مشتقه سی

(یَأُوسُ) صفة مشبهه (میئس) اسم ظرف (میئاس)

اسم آلت (ایأس) اسم تفضیل افعال مشتقه سی (یئس)

ماضی (ییأس) مضارع (لم ییأس) جحد (لاییأس) نفی

(ایأس) امر بی لام (لییأس) امر بالام (لاتیأس) نفی حاضر

(اجوف و اوی) خوف دن مشتق اولان صیغه لر در

اسماً مشتقه سی (خائف) اصلده خاوف اسم فاعل (مخوف)

اصلده مخووف اسم مفعول (مخاف) اصلده مخوف اسم ظرف

(مخواف) اسم آلت (اخوف) اسم تفضیل افعال مشتقه سی

(خاف) ماضی (يخاف) مضارع (لم يخف) جحد (لایخاف)

نفی (خف) امر بی لام (لیخف) امر بالام (لاتخف) نفی حاضر

(جحد) لم يخف لم يخافا لم يخافوا لم تخف لم تخافا لم يخفن

الخ مجهولی لم يخف لم يخافا لم يخافوا الخ

(امر بی لام) خف خافا خافوا خافی خافا خفن اصلده اخوف

اخوفا الخ و او حرکننی ماقبلنه و برلر کدن صوتکره الف کا

قلب ایدلوب مفردده و جمع مؤنثده اجتماع ساکنین اولورده

الف بی حذف ایدلور باشقه لرده الف حالنجه قالور صوتکره

همزه دن استغنا ایدلور *

نون تأکید خفیفه خَافُنْ خَافُنْ خَافِنْ مفرد مذکر جمع مذکر

(یأس) *
نومید
بولمق ۵

مفرد مؤنث شدیدہ خَافَنَّ خَافَنَّ خَافَنَّ خَافَنَّ خَافَنَّ خَافَنَّ

(اجوف یا ئی) ہیبتہ مہابتہ مادہ لریدن مشتق اولان کلمہ لر

کی اسم مشتقہ (هائب) اسم فاعل (مهيب) اسم مفعول

واسم ظرف (مهيب) اسم آلت (اهيب) اسم تفضیل

افعال مشتقہ سی (هاب) ماضی (يهاب) مضارع (لم يهب)

جحد (لايهاب) نفی (هب) امر بی لام (ليهب) امر بالام

(لانهب) نهی حاضر

مهيب اسم مفعول اولغانند مهيبوب اولوب امام سيبويه قاشنده

واو حنف ايدلوب مفعول ورننده امام اخفش قاشنده يا حنفی

ايدلوب مفعول ورننده قالمشدر مبيع دا کی کی ماضی هاب

هابا هابوا هابت هابتا هبن الخ

خَفَنَ هَبْنِ الخ بر روش ايله اصلده خَوْفَنَ هَبْنِ اولوب

عين الفعل كسره سنی ماقبل لرینه نقل بعدنده التقاسا كينن

اولوب عين الفعلنی حنف ايدلور يا كه اولکی بش صيفه کی

ابتداده الفی کا قلب ايدلوب اجتماع سا کینن سبیلی الفنی

حنف ايدلوب ماضی مکسور العين بولماقنه علامه اوچون

فأ الفعل کا كسره ويرلور *

(ناقص واوی) رضا ورضوان دن مشتق اولان کلمات در

اسماً مشتقہ سی (راض) اسم فاعل (مرضی) اسم مفعول

(مرضی) اسم ظرف (مرضاً) اسم آلت (ارضی) اسم تفضیل

* (رضوان رضوان)

مرضاة) جوهری ننگ

فصل واوده ذکر

ایتما کنه بنا ناقص

واوی اولماقنی

تفتازانی تحقیق

ایتمشدر ه

افعال مشتقه (رَضِيَ) ماضی (يَرْضَى) مضارع (لم يَرْضَ)
 جحد (لا يَرْضَى) نفی (اَرْضَ) امری لام (لِيَرْضَ) امری بالام
 (لا تَرْضَ) نهی حاضر رضی اصلده رَضُوْا و او کسره صوتکنند
 اولوب طرف کلمه بولسه یاغه قلب ایدلماک قاعده سیله یاغه
 قلب ایدلمش در مؤنث و تشبیه و جمع لرده مفرد مذکر کاتبعبت
 ایله قلب ایدلمش در باشقه تصرف لر دخی اوشبو قیاس ایله در
 (ناقص یائی) اوچون خشية دن مشتق اولان صیغه لر مثال در
 اسماً مشتقه سی (خشیان) صفة مشبیه (محشی) اسم ظرف
 (محشاً) اسم آلت (آخشی) اسم تفضیل • افعال مشتقه سی
 (حَشَى) ماضی (يَحْشَى) مضارع (لم يَحْشَ) جحد (لا يَحْشَى)
 نفی (اَحْشَ) امری لام (لِيَحْشَ) امری بالام (لا تَحْشَ) نهی حاضر
 (ماضی) حَشِيَ حَشِيًا حَشُوا حَشِيَت حَشِيَتًا حَشِيَن الخ
 اعلال فقط خشواده در خشيو اولوب یاغه ضمه ثقیل اولدقن
 ماقبلینه ویرلوب اجتماع ساکینن اولوب یا حذف ایدلمش در
 (امری لام) اَحْشَ اَحْشِيًا اَحْشُوا اَحْشِيَ اَحْشِيًا اَحْشِيَن
 اَحْشَ اصلده اَحْشِيَ اولوب جزم قاعده سنجه اخیر کلمه
 معتل اولدقن یا حذف ایدلور • اَحْشُوا اصلده اَحْشِيُوا
 اولوب حرکت یائی طرح بعدنده التقاً ساکینن اولوب
 یائی ده حذف ایدلمش در *

* (يَرْضَى) اصلده
 يَرْضُوْا و او ما قبلی
 مضموم اولما ییچه
 طرف کلمه ده اولسه
 یاغه قلب ایدلور
 اوشبو قاعده وفتچه
 یاغه قلب ایدلور
 یائی الف کا قلب
 ایدلمش در ۵

* (قاعده) لام برابرنده
اولان واو کسره
صونکنده واقع اولسه
یاکه دور توچی
حرف بولوب ماقبلی
مضموم اولماسه یاغه
قلب ایدلور قوی
اصلده قوو اولوب
اوشبو قاعده برله
اعلال ایدلشدر
یقوی اصلده یقوو
اولوب اوشبو قاعده
برله یقوی اولوب
یاسی الف کا قلب
ایدلشدر ۵

* (فوارس) جمع فارس
کهمس نام قبیله در
قبیله دن بر فرقه نی
مدح در مال بیت
آنلری کهمس فارس
لری حساب ایتمز که
آنلر اولکاندن
صونک نیک ناملریله
کوب عصر لر ترک
قالدی لر ۵

أخشی اصلده أخشی اولوب کسره یاغه ثقیل اولدقندن
کسره نی صونکره یاننک اوزنی اسقاط ایدلور افعی وزننک قالمشدر
(لقیف مقرون) قوۀ دن مشتق اولان صیغهلر کبیدر *
اسماً مشتقه سی (قوی) صفة مشبهه (مقوی) اسم ظرف
(مقوای) اسم آلت (اقوی) اسم تفضیل • افعال مشتقه
(قوی) ماضی (یقوی) مضارع (لم یقو) جحد (لایقوی)
نفی (اقو) امر بی لام (لیقو) امر بالام (لائقو) نهی حاضر
(لقیف مقرون) اوچون حیاه دن مشتق اولان صیغهلر
دخی مثال اولور • اسماً مشتقه سی (حی) صفة مشبهه
(محیی) اسم ظرف (محیای) اسم آلت (اخی) اسم تفضیل
افعال مشتقه سی (حیی) ماضی (یحیی) مضارع (لم یحیی)
جحد (لایحیی) نفی (اخی) امر بی لام (لیحیی) امر بالام
(لایحیی) نهی حاضر

(ماضی ده) ادغام برله حی ده کلمشدر امام جوهری ادغام نی
اکثر دیمشدر

(قوله تعالی) و یحیی من حی عن بینة کبی ادغام سز

دخی کلمشدر • حیوا خشوا کبی ادغام سزدر شاعر

و کنا حسبنا هم فوارس کهمس * حیوا بعد ماتوا من الدهر

اعصرا قولنده ادغام سز ایتمشدر و بعضلر ادغام برله

مال بیت اشلرنده
 یسورطه باسقتان
 کوارچین کی
 عاجز بولدیلر
 دیمکدر ۵

هیونی ده جائز کورمشلر نظیری اولان عیوا کلماک سببندن

قال عبید (عیوا بامرهم کما * عیت بییضتها الحمامة)

(ملتوی) اوچون وجی دن مشتق اولان صیغله لر مثالدر

اسماً مشتقه سی وج صفة مشبهه (موجی) اسم ظرف

(اوجی) اسم تفضیل • افعال مشتقه سی (وجی) ماضی

(یوجی) مضارع (لم یوج) جحد (لایوجی) نفی (ایج)

امر بی لام (لیوج) امر بالام (لانوج) نهی حاضر *

مضارع لرده فاء الفعل محذوف اولماوی عین الفعل اصلده
 مکسور اولما دقتندن در

(صفة مشبهة) وج وجیان وجون وجیاً وجیوان وج

وج اصلده وجی اولوب یاغه ضمه ثقیل اولدقتندن ضمه

حذف ایدلوب یابرله تنوین ساکنین اولوب یانی حذف

ایدلشدر جمع مؤنث اولان وج اصلده حمر کبی وجی

اولوب دخی وجی کبی اعلال لنوب وج قالشدر

❖ باب خامس ❖ هر ایکاوی مکسور العین اولان فعل یفعل

وزننده در نادر کلکن باب لر جمله سندن در (صحیح)

مثالی نعومه دن مشتق اولان صیغله لر در *

اسماً مشتقه سی (نعیم) صفة مشبهه (نعیم) اسم ظرف

(انعم) اسم تفضیل • افعال مشتقه سی (نعیم) ماضی (ینعم)

مضارع (لَمْ يَنْعَمْ) جحد (لَا يَنْعَمْ) نفی (اَنْعَمْ) امر بی لام
 (لِيَنْعَمْ) امر باللام (لا تَنْعَمْ) نهی حاضر *

بوماده دورت باب اوزره کلمشدر باب ثانی دن رابع دن
 واشبو باب خامس دن ودخی تداخل باین طریق ایله ماضی

کسر عین ومضارع ضم عین ایله نَعَمْ يَنْعَمْ کلمشدر *

(امر بی لام) اَنْعَمْ اَنْعَمَا الخ باب رابع دن بولوینه بنا اَنْعَمْ
 دخی مستعمل در . عرب لر ننگ جاهلینده کسر وفتح ایله
 (عَمَّ صباها) دیو تحیه لرنده عَمَّ اَنْعَمْ دن مخفی در *

وهم اوشبو تخفیف اوزره باشقه تصرف لرده کلور

امراً القیس

* کویا (صبا حک خیر
 اولسون ای
 ایسکورکان اثر لر
 یعنی آنده بولغان
 آدم لر اوتکان عصرده
 اولوب اوتکان آدم
 خوش صبا حلی
 اولورمی البته
 اولماس) دیمشدر ۵

الأعم صبا حایها الطلل البالی * وهل یعمن من كان فی العصر الخالی *
 (مثال) ارث وراثته دن مشتق اولان صیغه لر کبی اسماً
 مشتقه سی (وارت) اسم فاعل (موروث) اسم مفعول
 (مورث) اسم ظرف (میراث) اسم آلت (اورث) اسم تفضیل
 افعال مشتقه سی (ورت) ماضی (یرث) مضارع (لم یرث)
 جحد (لایرث) نفی (یرث) امر بی لام (لیرث) امر باللام
 (لایرث) نهی حاضر *

مصدرده ارث اصلده ورت اولوب واوهمزه کا قلب ایدلمشدر
 رثه ده واوی حذف ایدلوب عوضینه تا صغیره کنترولشدر

(لفيف مفروق) غه ولى ولايه دن مشتق اولان صيغه لر مثال
 اسماً مشتقه سى (ولى) صفة مشببه (وال) اسم فاعل (مولى)
 اسم مفعول (مولى) اسم ظرف (مبلاً) اسم آلت (اولى)
 اسم تفضيل . افعال مشتقه سى (ولى) ماضى (يلى)
 مضارع (لم يلى) جمد (لا يلى) نفي (ل) امر بى لام (ليل)
 امر بالام (لانل) نهى حاضر . وحى يحيى تصرفانچه در
 (باب سادس) هرايكوى ضم عين ايله فعل يفعل وزنند
 (صحيح) شرافة دن مشتق اولان كلمات كيبى در
 اسماً مشتقه سى (شريف) صفة مشببه (مشرف) اسم ظرف
 (اشرف) اسم تفضيل . افعال مشتقه سى (شرف) ماضى
 (يشرف) مضارع (لم يشرف) جمد (لا يشرف) نفي
 (اشرف) امر بى لام (ليشرف) امر بالام (لانشرف) نهى حاضر
 (مضاعف) حب محبة دن مشتق صيغه لر كيبى در . اسماً مشتقه سى
 (حبيب) صفة مشببه (حَبَّ) اسم ظرف (أحب) اسم تفضيل
 . افعال مشتقه سى (حَبَّ) ماضى (يحب) مضارع (لم يحب)
 جمد (لا يحب) نفي (حَبَّ) امر بى لام (ليحب) امر بالام
 (لانحب) نهى حاضر (مثال واوى) وقاحة وقوحة وُقح
 قحة دن مشتق اولان كلمات در اسماً مشتقه سى (وقاح) صفة
 مشببه (موقح) اسم ظرف (اوقح) اسم تفضيل . افعال مشتقه سى
 (وقح) ماضى (يوقح) مضارع (لم يوقح) جمد (لا يوقح)

وقاحة وقوحة وُقح قحة
 طرفى قانى بولوق

نقی (اَوْح) امر بی لام (لبوقح) امر باللام (لاتوقح) نهی حاضر
 (مثال یائی) یسر دن مشتق اولان کلمات کبی در

اسماء مشتقه سی (یسیر) صفة مشبهه (میسر) اسم ظرف
 (ایسر) اسم تفضیل • افعال مشتقه سی (یسر) ماضی
 (بیسر) مضارع (لم ییسر) جحد (لاییسر) نفی (اوسر)
 امر بی لام (لییسر) امر باللام (لانیسر) نهی حاضر
 امر بی لام اصلده ایسر اولوب یائی ماقبلی مضموم اولدقندن
 واوغه قلب ایدلمش در

(اجوف) طول دن مشتق اولان کلمات در اسماء مشتقه سی
 (طویل) صفة مشبهه (مطال) اسم ظرف (اطول) اسم
 تفضیل • افعال مشتقه سی (طال) ماضی (یطول) مضارع
 (لم یطل) جحد (لایطول) نفی (طل) امر بی لام (لیطل)
 امر باللام (لآنطل) نهی حاضر

(ناقص) رخاوة دن مشتق اولان کلمات کبی در

اسماء مشتقه سی (رخو) صفة مشبهه (مرخی) اسم ظرف
 (ارخی) اسم تفضیل • افعال مشتقه سی (رخو) ماضی
 (یرخو) مضارع (لم یرخ) جحد (لایرخو) نفی (ارخ)
 امر بی لام (لیرخ) امر باللام (لآنرخ) نهی حاضر

اسم تفضیل ارخی ارخیان ارخون رخوی رخیوان
 رخیوات ارخی اصلده ارخو اولوب واو الف کا قلب
 ایدلمش در

(خانته) مهموز اکثر احکامه صحیح مضاعف معتدل کبی

و *
 یسر و میسر
 ویسری آسان
 بولق ۵

همزه اول کلمه ده
 بولسه (ا) صورتند
 یازلور ایل احد احد
 اکل اکل اضرب کبی
 اکر وسط کلمه ده
 اولوب ساکن اولسه
 ماقبلی ننگ حرکتی
 جنسنندن بولغان
 حرف علت صورتند
 یازلور راس لوم
 ذئب اکر حرکت لی
 اولسه حرکتی
 جنسنندن بولغان
 حرف صورتند
 یازلور یسال یلوم
 یسیم کبی اکر
 همزه اخیر کلمه
 اولسه حرکت ما
 قبلی اعتبار یسه
 یازلور قرأ طروء
 فتی کبی اکر ما

بولدقندن تصرفاتی علی حده ذکر ایدلادی ولکن -
 اقسام مذکوره دن بعض احکامده ممتاز اولور
 (چنانچه) مهموزده ایکی همزه بر کلمه ده مجتمع اولوب همزه
 ثانیه ساکنه اولسه آء من کبیده همزه اولی حرکتی جنسنندن اولغان
 حرفکه قلب ایله آمن دیرلر آمن ده واوغه قلب ایله اومن امل
 یامل امرنگ اومله اماناده یاغه قلب ایله ایمانا دیرلر ائی
 یأتی امرنده ایت دیرلر * اخذ یاخذ ، اکل یاکل ، سأل
 یسأل امرلرنگ تخفیفاً همزه فی حذف ایدوب خذ - کل - سل
 دیرلر امر یامر امرنده مر ائر سألده اسأل کلمشدر
 رای یرای ننگ مضارعنده همزه فتحه سنی راغه ویروب
 صونکره همزه فی حذف ایدوب یری دیرلر همزه ایله ده علی
 الندره بعض شعرلارده کلور

التم ترمالاقیت والدهر اعصر ومن یتمل العیش یرای ویسمع

شعر آخر سراقه الباری

اری عینی ما لم تر ایاه کلانا عالم بالترهات

بعض

قبلی ساکن اولسه همزه اوچون صورت خطیه اولماس بلکه محدث اولان (ء) علامتی
 ایله اکتفا ایدلور خذ ذی بر کبی ۵ کوب عصرلر زماننگ من یولقغان نرسه فی
 کورمادنگمی کوب تر کلک ایتکان کشی البته کوره وایشده دیمک در ۵
 (اری) اعلام معناسنه اولان ارأئده دن متکلم واحد ترهات بیهود
 سوزکا اطلاق قبیلغان تره جمعیدر کوزلرم کا کور مکانلرینی کورساتام ولسکر
 ایکم زده بیهوده سوزلرنی بلامز دیو تحمل کا اشاره ایتمشدر کوزلرینی رفیق
 منزله سنده ایدوب کلانا دیمشدر ۵

بعض اشعارده ماضی ده محذوف الهمزه اولمش دور اسمعیل
بن بشار

يَا صَاحِبَ هَدْرَيْتِ أَوْ سَمِعْتَ بَرَّاعٍ رَدَّفِي الضَّرْعَ مَا قَرَى فِي الْحِلَابِ

مذکور الهمزه دن امر اِراءُ اولور محذوف دن ره اولور

هَاءُ وَقَفَ اِبْلَانُ تَصْرَفِي رَ رِيَا رُو رِي رِيَا رِيْنَفِ

فَلَا فَوْفِي فَلَا فَلَْنِ اَصْلَدَه اِرَائِي اِرَائِيَا اِرَائِيُو اِرَائِي

اِرَائِيَا اِرَائِيْنِ مَقْرَدَنَكِ لَامِ الْفَعْلِي اِسْقَاطِ بَعْدَنَكِ هِرْقَايُو لَارَنَكِ

همزه نى حرکتينى راغه نقل بعدنده حذف ايتساك اِرِ اِرِيَا

اِرِيُو اِرِي اِرِيَا اِرِيْنِ اولور اِرِيُو اِرِي ده ضمه وكسره

ياغه ثقیل اولد قلرندان حذف ايتكاچ اجتماع ساكنين سببلى هر

ايكاونده لام الفعلنى حذف ايدلور اِرُو اِرِي قالور بارچه دن

امر همزه وصليه سنى لا حاجة اليها بولغانندان اسقاطله

رَ رِيَا رُو الخ قالور نون تاكيد خفيفه رِيْنِ رُوْنِ رِيْنِ

شديده رِيْنِ رِيَانِ رُوْنِ رِيْنِ رِيَانِ رِيْنَانِ *

المرتبة الثانية في الثلاثى المزيد فيه

كلمه ده حرف ننگ زياده سى اوچ نوع بولور كلمه اخرى غه

الحاق اوچون بولور . بونوع دن شملل ، حوقل ، بيطر ،

جهور ، قلنس ، قلنسى ، اولده لام ، ثابى ده واو ، ثالث ده

يا ، رابعه ده واو ، خامس ده نون ، سادس ده يا زياده

(صاح) صاحب
مرخمبدر (قرى)
قرده اولان بررأنى
ياغه تبديل ايله
حاصل اولمشدر
(حلاب) سوت
ساوغان ظرف مأل
بيت اى رفيقم
حلاب قه ساوغان
سوتنى يانكا دن
جلين كا قايتارغان
راعنى كوردنك يا
ايشندنكمى بولماس
محال در ديمك دره

ایدلکان مصدر لارده اتحادی اولغان دهرج کالحاق اوچون،
 بو انواعی دهرج بابنده ذکر ایدرمز انشاء الله *
 ایکنجی نوع زیاده معنی ده زیاده اوچون بونوع یا مجرد تضعیف
 حرف ایله اولور نجوک حرف اولسه ده فرح کبی . مجردی
 فرح رانی تضعیف ایدلکان اولده لازم ایدی تضعیف
 بعدنده متعدی اولغان *

یایسه معدود اولغان اون حرف لاردن آرتدر مق برله بولور
 بو حروف کا حروف زیاده دیرلار *

الْیَوْمُ تَنْسَاهُ ، سَأَلْتُمُونَهَا ، لَمْ يَأْتِنَا سَهْوٌ ، يَا أَوْسُ هَلْ
 نِمَتْ ، هَوَيْتُ السَّمَانُ کلمه لاری ایله تعبیر ایدلکان حرف لاردن
 ابو العباس مبرداستادی ابو عثمان مازنی دن حروف زیاده

سور دقده مازنی ، هَوَيْتُ السَّمَانُ فُشِبْتَنِي ، وَقَدْ كُنْتُ قَدِيمًا
 هَوَيْتُ السَّمَانُ دیمش . اوشبو مرتبه ثانیه ده زیاده معنی اوچون
 بولغان مزید فیه لاری اون ایکی باب ایله ذکر ایدلور

مشتقات ده بر حرف زائد اولور بو قسم اوّل ، یا ایکی حرف
 زائد اولور بو قسم ثانی ، یا اوچ حرف زائد اولور بو قسم
 ثالث ، اقسام ثلاثی ترتیب ایله بیان ایدلور *
 القسم الأوّل بر حرف زائد اولغان باب لار

❁ الباب الأوّل باب الافعال ❁

بو باب ننگ جمیع مشتقاتنده برهمزه قطعیه آرتدر لمش دور

سیمزلرنی سویدم
 منی قارتایتدیلم
 ایسکیده ده
 سیمزلرنی سویر
 ایدم دیمک در ۵

مثلاً اصلده اسم فاعل = مَفْعَلٌ ، اسم مفعول اسم ظرف
 مشترك اولوب مَفْعَلٌ در ماضی = اَفْعَلٌ ، مضارع = يَافْعَلُ ،
 امر بی لام = اَفْعَلْ ، امر بالام = لِيَأْفَعَلْ ، جحد = لم
 يَأْفَعَلْ ، نفی = لا يَأْفَعَلْ ، نهی = لا تَأْفَعَلْ و زلزله اولورلار
 ولكن مضارع ننگ واحد منكم صيغه سنده اَفْعَلُ و لما قبله اجتماع
 همزین فی ثقیل کوروب حرف زائد اولغان همزه فی حذف
 اینتوب و آنکار تبعیه باشقه مضارع لرده حذف اینکانلار . اسم
 فاعل اسم مفعول لار دخی صیغه جهتندن مضارع کاتابعدور .
 بس آنلاردهده همزه حذف ایدلمش دور . اوشبو افعال
 بابندان اولان صیغه لر ننگ هر قایوسنده اوشبو قیاس اوزره در .
 امر لارده کتورلکان همزه قطعیه مفتوحه اوشبو حذف ایدلکان
 همزه دور . امر استخراجنده مضارع ننگ اصل صیغه سنه قاراب
 اعتبارده جائزدر مثلاً تَأْكُرِمُ دِنَ امْرِ اَلْمَقِ اوساق حرف
 مضارعت فی حذف و اخیر کلمه فی جزم اینتساك اَكْرِمُ صیغه سی
 حاصل بولور *

فصل فی معنی الباب

همزه فی زیاده قیلماق تورلی معنالار اوچون بولور تعدیه
 اوچون بولور یعنی اولده لازم بولغان فعل بر مفعول کا
 متعدی بولوب اولور . اذهب زيدا فذهب ، اجلسه

فَجَلَسَ كَبِي ، ذَهَبَ = باردی ، جَلَسَ = اوتوردی
 معنای اذہبت = بیماردم ، اجلست = اوتورندم
 معنای اذہبت = اولغان بر مفعول کا . اگر اولده بر مفعول
 متعدی بولسه همزه سببلی ایکی مفعول کا متعدی بولور
 حفر زید بئراً = زید قازودی قیونی ، حفر بر مفعول
 اوتمش احفر عمرو زیداً بئراً کبی عمرو زید کا قازود
 قیونی ، یعنی عمرو زیدنی قیوقازوچی قیلغان (ترکیب
 زیداً بئراً هر ایکای مفعول بولغانلار . اگر اولده
 مفعول کا اوتکان بولسه همزه سببلی اوچ مفعول کا اوتار
 علمت زیداً فاضلاً = زیدنی فاضل دیوب بلدم ، زید
 فاضلاً ایکسیده مفعول لاردور اعلمت عمراً زیداً فاضلاً
 عمرو کا زیدنی فاضل دیو بلدردم ، زیدنک فاضل بولماق
 عمرو بلکان بولادور عمراً زیداً فاضلاً اوچ مفعول بولور لار
 ۲ و زیاده همزه گاها اولده متعدی اولغان فعلنی لازم قیلماق
 اوچون بولور . کَبِهَ اللّٰه = یوز توبان ایتدی اول من
 اللّٰه تعالی ، فَاکَبَّ = بس یوز توبان اولدی اول من
 عرضته = ظاهر قیلدم اول نرسه نی ، فَاَعْرَضَ = بس ظاهر
 بولدی اول نرسه ، قَشَعَتِ الرِّيحُ السَّحَابَ = یل تارقاتدی
 بلوت نی ، فَاقْشَعَّ = یز تارقالدی اول بلوت ، مجرد لاری

متعدی مزیدلاری لازم بولغاندور • اوشو اوج مثالدن
ما عدا مسموع توکل دور *

۳ و زیاده همزه گها مفعولنی بر صفت اوزره تابعنی بیان
اوچون بولور اصل فعل کا فاعل بولماق صفتنی بولور اکر

اصل فعل لازم بولسه ، ^{°-°-°} آسمنت زیداً = ^{°-°-°} زیدنی سمین تابدوم ،

^{°-°-°} ایتلته = ^{°-°-°} آنی بخیل تابدوم اکر اصل فعل متعدی اولسه

مفعول بولماق صفتنی اوزره تابعنی اوچون بولور ، ^{°-°-°} احمدته =

آنی محمود تابدوم • و بعض اوقانده نفس افعلدن مفعول

صفتنی اوزره تابعنی اوچون کلور ، ^{°-°-°} اقمته کبی = آنی مفحم

یعنی اسکات ایدلمش تابدوم دیمک *

عمر و بن معدی کرب - مجاشع بن مسعود السلمی دن حاجت

استاب - ویردکنده اینکلن (لله درکم یا بنی سلیم سالناکم

فما ایتلناکم وقاتلناکم فما اجیناکم وهاجیناکم فما اقمناکم •

ما ایتلناکم ما وجدناکم بخلاء - ما اجیناکم ما وجدناکم جیناء

ما اقمناکم ما وجدناکم (مفحمین) تفسیر لارنده دور *

کاهان زیاده همزه مفعولنی اصل فعل کا عرض اوچون کلور *

ابت الفرس = فرس نی بیع اوچون عرض ایتدوم ،

^{°-°-°} اقتلته = آنی مقتول بولماق غه عرض ایتدوم *

و کاهان فاعل ننگ مشتق منه صاحبی بولوب اورلمکی اوچون کلور

الْحَمَّ زَيْدٌ = زید لحمی بولوب اوردی ، اَطْفَلَتِ الْمَرْأَةُ =
خاتون طفللی بولدی *

۶ وفاعل ننگ اصل فعل وقتنه یتماکنی بیان اوچون بولور
اَحْصَدَ الزَّرْعُ = ایگون حصاد اورمق وقتنه یتشدی ،
اجزم التخل = خرما کیسماک وقتنه یتشدی *

۷ وفاعل ننگ مشتق منه بولغان وقت کا کرماک اوچون بولور
اصبح الرجل وافجر واشهر = ایرته وقتنه وتانکا وآیغه
کردی دیمک *

۸ واصل فعلنی ازاله و سلب اوچون کلور اعجمت الکتاب =
کتاب ننگ عجمه لکنی التباسنی ازاله ایتنوم ، اشکیت
زیداً = زید ننگ شکایتنی بتوردوم *

۹ وکاهها مجرد بولغان فعل معناسنده بولوب محض تحسین لفظ
اوچون بولور اَقْلْتُ الْبَيْعَ = بیعنی اقاله قیلدوم یعنی قایتاردوم ،
اوشبو معنالار هر قایوسی سماعی دور بو معنالارده مسموع
بولغان صیغه لارنی اول معنالارده استعمال جائز اولماس *

❁ فصل فی الامثله ❁

سالم اوچون ، اکرم = ماضی ، یکرم = مضارع ، اکرام =
کرامه مصدر ، مکرم = اسم فاعل ، مکرم = اسم مفعول اسم
ظرفی مصدر میمی آرا لارنده مشترک ، لن یکرم = مضارع
منصوب ، لم یکرم = جمید ، لا یکرم = نفی ، اکرم = امر

* قَلْتُ الْبَيْعَ مَعْنَاهُ
در ۵

بی لام ، لیکرم = امر بالام ، لا تکریم = نهی حاضر *
 مضاعف ، احب = ماضی ، محب = مضارع ، احباب = مصدر ،
 محب = اسم فاعل ، محب = مشترک ، لن محب = منصوب ،
 لم محب = جحد ، لا محب = نفی ، احب = امر بی لام ، لم محب =
 امر بالام ، لا محب = نهی حاضر *

هر قابولارند باً اولی حرکتنی ماقبلینه ویروب ادغام ایدلشد
 فر یفر ماده سنده ادغام و فک ادغام موضع لاری مونده ده
 شول روشلی دور *

قاعدہ مجرد مضاعفندہ کی کبی مزید فیہ مضاعفندہ گاه
 متجانس ثانی نی ابدال قیلنور املیت کبی اصلده املتت
 اولوب ادغام ممنع اولوب تلفظغه ثقیل اولدقندان لام
 ثانیہنی یاغه ابدال قیلنمش دور احسیت بالخیر دیرلار ،
 احسست دن ابدال ایدلشدن حرفی تضعیفنی ابدال ایتمک
 باشقه باب لارده ده کلور . تقضی البازی = تقضض ننگ ضاد
 ثانیہسنی ابدال برلان ، تلعت = تلعت بدلنده رباعیده ،
 دهدیت = دهدت بدلنده ، صهصیت = صهصت بدلنده *

(وکاه احد متجانسین نی حذف ایدلور ابو زبیده)

خَلَا إِنَّ الْعِنَاقَ مِنَ الْمَطَايَا أَحْسَنَ بِهِ فَهِنَّ إِلَيْهِ شَوْسُ
 احسن اصلده احسن اولوب سین اولی حرکتنی ماقبلینه
 ویردکن صونکره بر سین نی حذف ایدلمش دور *

* (عناق) پاکیزه

توه معناسنه اولان

عتیق جمعیدر

شوس کوز اوچی

برله قار اوچی

معناسنه اولان شوساً

جمعیدر (به الیه)

ضمیر لری بیت

سابقده اولان اسدکا

راجع در مال بیت

بخشی توه لر

آرسلان نی کورکاج

قورقمای آنکار کوز

چیتی برله کنسه

قارایلار دیمکدر ۵

مثال واوی ، اَوْجِبُ ، يُوجِبُ ، اِجَابُ ، مُوجِبٌ ، مُوجِبٌ ،
 لَمْ يُوجِبْ ، لَا يُوجِبُ ، اَوْجِبُ ، لِيُوجِبَ ، لَا تُوجِبُ ،
 اِجَابُ اصلده اوجاب و اوساکن ماقبلی مکسور اولدقندان
 یاغه قلب ایدلمش دور

مثال یائی ، اِيسِرُ ، يُوَسِّرُ ، اِيسَارًا ، مُوسِرٌ ، مُوسِرٌ ،
 لَمْ يُوسِرْ ، لَا يُوسِرُ ، اِيسِرُ ، لِيُوسِرَ ، لَا تُوسِرُ *
 يُوَسِّرُ اصلده ییسر اولوب یاء ساکن ماقبلی مضموم
 اولدقندان یاغه قلب ایدلمش دور • باشقه ماده لارده
 اوشبو روشجه دور *

اجوف واوی ، اِقَامُ ، يَقِيمُ ، اِقَامَةٌ ، مَقِيمٌ ، مَقَامٌ ، لَمْ يَقَمْ ،
 لَا يَقِيمُ ، اِقَمْ ، لِيَقَمْ ، لَا تَقَمْ *

اقام ، اِقَامًا ، اِقَامُوا ، اِقَامْتُمْ ، اِقَامْنَا ، اِقْمِنَ ، اِقْمِتِ الْخَ *
 اقام اصلده اقوم حرکت واونی ماقبل کا ویروب و اواصلده
 حرکتلی بولماقله الف کا قلب ایدلور یخاف اعلاالی کبی *
 یقیم اصلده یقوم حرکت واونی ماقبلنه ویروب و اوساکن
 ماقبلی مکسور اولدقندان یاغه قلب ایدلور *

اقامة اصلده اقوام حرکت واونی ماقبلنه ویروب و واونی الف کا
 قلب ایدلکاج اجتماع ساکنین بولور امام خلیل و امام سیبویه
 مصدر الفنی حذف ایدوب اخیرنه عوض اوچون تاء
 کلتورر لر اَفْعَلَةٌ و زنده قالور امام اخفش عین الفعل اولغان

الفنی حذف ایثار تا عوض ایله افاله و زننده اولور
لم یقم مضارع حالنده یقیم اولوب جازمه سببلی لام الفعل ساکن
اولغاج اجتماع ساکنین اولوب عین الفعل محذوف اولور
امر لرده نهی لرده اوشبو قیاس اوزره دور . اجوف یائی

آرَبٌ ، یَرِیبُ ، اِرَابَةٌ ، مُرِیبٌ ، مُرَابٌ ، لَمْ یُرِیبْ ، لَا
یُرِیبُ ، آرِبٌ ، لَیْرِیبُ ، لَا تُرِیبُ *

(فائده) ثلاثی مزید ننگ افعال افعال استفعال
باب لارنده معتل العین صیغه لارنده عین اعلال ایدلور ،
اقام یقیم ، اکتال یکتال ، انقاد ینقاد ، استقام یستقیم کیی
باشقه باب لارده اعلال ایدلمس ه

افعال بابندان اعلال ایدلمکان شاذ اولغان ماده لارده واردور ،
اخیلت ، اغیلت ، اغیمت ، اطیبت ، احوشت ، اطولت ،
احولت کیی بونلر اعلال برله ده اعلال سزده مسموع اولمشلردر
(امرؤ القیس)

فَمِثْلِكَ حَبْلِي قَدْ طَرَقْتُ وَمَرَضِعُ فَالهِيتُهَا عَنِ ذِي تَمَائِمٍ مَحْوِلٌ
محول بدلنه امام اصمعی محیل روایت ایتمشدور *

افتعال استفعال دان اعلال سز صیغه لار علی الشذوذ مسموع دور
(ناقص) اهدی ، یهدی ، اهدا ، مهدي ، مهدي ، لم یهد ،
لا یهدی ، آهد ، لیهد ، لا تهد * ماضی مجهولی اهدی ،
أهدیا ، اهدو ، الخ * مضارع مجهولی یهدی ، یهدیان ،

* سنک کیی کوب حامل
ومرضع خاتونلرغه
یولقوب بر یاشلیک
بتی لر تاغولغان
بالالرنندن غافل
ایتدوم دیمک دره

یهدون، الخ * اهداً اصلده اهدای دور یانی الف زائد
 صونکنده اولدقندن همزه که قلب ایدلمش * مهدی اصلده
 مهدی اولوب یاغه ثقیل اولان ضمهنی حذف بعدنده اجتماع
 ساکنین سببلی یای حذف ایدلمش دور * مهدی، مهدیان،
 مهدون، مهدیه، مهدینان، مهدیات * مفعی، مفعلان،
 مفعون الخ * مهدون اصلده مهدیون دور یا ضمه سنی ماقبلنه
 ویروب التقاء ساکنین سببلی یانی حذف ایدلمش دور *
 امر بی لام آهد، آهدیا، آهدوا، آهدی، آهدیا، آهدین،
 اهد اصلده آهدی دور اخیر کلمه اولان حرف علت بی
 امر قاعده سنجه اسقاط ایدلمش دور *
 اهدی اصلده اهدیی یاننک کسره سنی اسقاط ایله اجتماع
 ساکنین اولغاج لام الفعل اولغان یاء مذکورهنی حذف ایدلمش *
 (لفیف مقرون) آروی، یروی، آروا، مروی، مروی، لم یروی،
 لا یروی، آرو، لیروی، لا تروی *
 آحیی، یحیی، آحیا، محی، محیا، لم یحیی، لا یحیی، آهی،
 لیحیی، لا تحیی ماده لریده لفیف مقرون اوچون امثله دور *
 (لفیف مفروق) اوصی، یوصی، ایصا، موصی، موصی، لم یوصی،
 لا یوصی، اوصی، لیوصی، لا توصی *
 ایدی، یودی، ایدا، مودی، مودی، لم یودی، لا یودی، آید،

لیود، لاتود ماده لاری دخی لفیف مفروق امثله سندن دور *
 یودی اصلده ییدی اولوب یاء ساکنه ننگ ما قبلی مضموم
 اولدقندن واوغه قلب ایدلش دور * باشقه تصرفلرده
 دخی اوشبو قیاس ایله دور امر بی لام لر یاسی واوغه قلب ایدلکان
 مضارع لردن مأخوذ اولسه لرده آنلرده یاء حالچه قالمش دور
 سبب قلب اولما دقندن * اوشبو ماده لرننگ هر قایسی
 تصرف لرینی واعلال لرینی اهدی یهدی وفتچه و مجردده
 ذکر ایدلکان قواعد مقتضاسنجه متعلم استخراج واجراً
 اینکای *

❁ الباب الثانی باب التفعیل ❁

بو باب ننگ جمیع مشتقاتنده تضعیف طریقیله عین برابرنگ
 بر حرف آرندرلش دور اسم فاعل مفعول، مشترک اوچون
 مفعول، ماضی فعل، مضارع یفعل، امر فعمل، امر بالام لیفعل،
 وزنلرنک اولور *

❁ فصل ❁

حرف زائد اولان عین اولی می یا که عین ثانیه می صرفیون
 آراسنده اختلاف اولمشدور بعض صرفیین عین اولی زائد
 دیمشدر ثلاثی فعل لارده اصل قاعده عین الفعل حرکت لی
 اولمق بس حرکتلی اولان عین ثانیه نی حرف اصلی، وساکن
 اولان عین اولی نی زائد دیمک اولی دور دیمشدر

و بعضلر سبب زیاده تکرار - تکرار عین ثانیه ایلان حاص
بس آننک زیادهسی اولی دیمشدر *

❁ فصل فی معنی الباب ❁

اوشبو باب کاها مجرد تعدیه اوچون کلور فرحت زیاده
شادلندردم زیدنی مجردی فریح دور شادلندی معناسنداغیر
متعدی . و تکثیر فعل اوچون یعنی اصل فعلنی کوبایتمال
اوچون کلور طوّفت کبی کوب طواف قیلدم دیمک
و تکثیر فاعل اوچون کلور موتّ الأیل کبی کوب توهلا
اولدی دیمک اوشبو تمویت تکثیر اصل فعل اوچونک کلور

❁ شاعر ❁

فَعْرُوةٌ مَاتَ مَوْتًا مَسْتَرِيحًا * وَهَا أَنَا إِذَا مَوْتُتُ كُلَّ يَوْمٍ *
و تکثیر مفعول اوچون کلور غلقتُ الابواب کبی کوب
ایشک لرنی باغلا دوم دیمک بر ایشک باغلاسه غلقت
دیولماس بلکه غلقتُ دیرلار * ودخی مفعولنی اصل فعل که
نسبت اوچون کلور فسقت زید ازیدنی فسق غه نسب ویردم

کفرته آنی کفر کا نسبت ویر دوم دیمک *

وسلب اوچون کلور، جَلَدْتُ البَعِيرَ کبی = توهننک جلدنی

ازاله قیلدم طونادم دیمک، قَرَدْتَهُ توهننک قرآدینی قنداله سنی
سلب ایتدم *

* اوشبو مثالده فاعل
بر متکلم واحد دور
اوزینه تکرار موتنی
نسبت ویرکان دور
عروة اولدی بتدی
راحت امامن هرکون
قات قات اولمکنده
من دیمک در ۵

فاعل ننگ مشتق منه صاحبی اولوب اورلماکی اوچون کلور، و رقت
الشجرة آماج یفراق صاحبی اولدی *

فاعل ننگ مشتق منه کا اوخشامقی اوچون کلور، قوس الرجل
ایر قوس کبی بولدی بوکر ایدی دیمک *

فاعل ننگ مشتق منه اولان موضع طرفنه یورماکی اوچون کلور،
کوف کوفه کا کندی، فوز مغازه کا یوردی دیمک

واصل فعل معناسنه کلور، زیلت الشیء کبی زلته معناسنه
اول نرسه فی تارتقاندیم دیمک

ویاشقه معنالر اوچون ده مسموع اولمش دور

❁ فصل فی الامثله ❁

(سالم) صرح ، یصرح ، تصریحاً ، مصریح ، مصرح ، لم
یصرح ، لا یصرح ، صرح ، لیصرح ، لا تصریح

مضاعف جدد ، یجدد ، تجدیداً باشقه ماده لارینی تصریح
ماده سنه قیاس ایله استخراج ایدلور

(مثال واوی) وحد ، یوحد ، توحیداً *

(مثال یائی) یسر ، ییسر ، تیسیراً *

(اجوف واوی) صوب ، یصوب ، تصویباً *

(اجوف یائی) طیب ، یطیب ، تطیباً *

(ناقص) ربی ، یربی ، تربیه ، مربی ، مربی ، لم یرب

لَا يَرْبِي ، رَبِّ ، لِيَرْبِ ، لَا تَرْبِ *

ناقص لردن مصدر تفعله وزننده کلور لغیف لر دخی ناقص

کبی در ، لغیف مقرون سوی ، یسوی ، تسویة ، مسوی

مسوی ، لم یسوی ، لا یسوی ، سو ، لیسو ، لانسو *

ودخی حیی ، یحیی ، تحییه ، حی ، صحیا ، لم یحی ، لا یحیی

حی ، لیحیی ، لائحی ، مصدر تحیه اصلده تحییه اولوب یا اول

کسره سنی حاغه ویرلوب یانی یاغه ادغام ایدلکان دور *

لغیف مفروق وفی ، یوفی ، توفیه ، موفی ، موفی ، لم یوفی

لایوفی ، وفی ، لیوفی ، لاتفوفی *

❁ الباب الثالث فی المفاعلة ❁

بو بابده حرف زائد فاء الفعل صوکننده بولغان الف دور فاعل

ماضی ، یفاعل مضارع ، مصدر مفاعلة ، فعلا فیعالا ، اسم فاعل

مفاعل ، مشترک مفاعل ، جحد لم یفاعل ، نفی لا یفاعل ، امر

بی لام فاعل ، امر بالام لیفاعل ، نهی حاضر لاتفاعل وزنلرنند

اولور هر امثلهنی اوشبو اوزان کا تطبیق ایدلکلی *

❁ فصل فی معنی الباب ❁

مفاعله بابی اکثرده فاعل برله مفعول ننگ اصل فعلده

اشتراک لاری اوچون بولور ظاهرده برسی فاعل آخری

مفعول بولوب ضمنا فاعلی ده مفعول مفعولی ده فاعل بولور
ضارب زید عمرا کبی صوغشدی زید عمروکا، فی الحقیقه
زید عمرونی عمرو زیدنی صوقغان بولادور بعض اوقاتده
فعل مجرد برطرفدن صادر بولوب مستعمل بولور، قاتله الله
کبی الله آنی قتل ایتسون دیمک * قتل الله طرفندن بولور *
عافاک الله ده اوشبو قبیل دن دور * وکاهها فعل معناسنده تکثیر
اوچون کلور ضاعف الله اجره کبی * ضعف معناسنده الله
تعالی آتک اجری ننگ اضعافنی کوب قیلسون دیمک *
وکاهها فعل معناسنده کلور، سافر کبی سفر معناسنده سفر
ایتدی *

❁ فصل فی الامثله ❁

(سالم) سافر ، یسافر ، مسافرة ، لم یسافر ، لا یسافر ،
سافر ، لیسافر ، لا تسافر = سافر ننگ مجهولی سوفر کلور
ما قبل اخیرنی کسرملی اول کلمه نی ضمه لی ایدوب الفنی
واوغه قلب ایتیمک برله * مضاعف حاب

یحاب محابه محاب لم یحاب لا یحاب حاب لیحاب لا یحاب .
ماضی وامر بی لام بر صورتده دور . ماضی ننگ اصلی حاب
بأ اولی حرکتنی طرح ایدوب ادغام ایدلمش دور . ماضی ده
بش صیغه ده ادغام اولوب اوشبوروشلی تخریج ایدلور . مجهولی
حوب اصلده حوب معلوم روشلی ادغام ایدلور . بوباب

مضارع لرنده اجتماع ساکنین متحقق دور لکن هر ماده ده
 ساکن اول حرف مد ساکن ثانی مدغم در جائز بولغان
 اجتماع ساکنین در مبحثنده ذکر ایدلدی . مضارع ده معلوم
 وجهولی بر صورتده در مکرفک ادغام بولغان ایکی جمع
 مؤنث لرده آبرلورلر مُحَابُّ معلوم بولسه اصلده یحَابُّ .
 مجهول بولسه یحَابُّ ماضی روشنچه ادغام ایدلور . اسم
 فاعل اسم مفعول اسم ظرف مصدر میمی دخی بر صورتده
 اولورلر مُحَابُّ اسم فاعل بولسه اصلده مُحَابُّ مشترک بولسه
 مُحَابُّ در حَابُّ امر بولسه اصلی حَابُّ دور . اهل حجاز
 مفرد مذکرفی اوشبو روشلی ادغام سز استعمال ایدرلر .
 جحد امر بالام نهی حاضر مفرد لری کبی بتوتمیم باثانیه کا
 اخف حرکات بولغان فتحه ویروب ادغام ایدوب حَابُّ دیرلر
 یا که ساکن نی تحریک قلغانده اکثرده کسره یرلک عادت
 بولغاندن کسره برله ادغام ایدوب حَابُّ دیورلر عین مضارع
 مضموم بولغانده عین کا ایارتوب ضمه برله ادغام ایتمک ده
 وارد ثلاثی مجرد ننگ باب اولنده تفصیلی اوندی جمع مؤنث
 مخاطبات ده بالاتفاق فک ادغام برله حَابِّین دیورلر
 (مثال واوی) وَاظَبَ یُؤَظِبُ مَوَظِبَهُ مَوَظِبٌ مَوَظِبٌ لَمْ
 یَوَظِبْ لَیَوَظِبْ وَإِظِبْ لَیَوَظِبْ لَا تَوَظِبْ . وَاظِبْ مَجْهُولِ
 وَوُظِبَ در یَوَظِبُ مَجْهُولِ یَوَظِبُ در (مثال یای) یَاسِرَ

يُبَاسِرُ مِبَاسِرَةً مِبَاسِرٌ النخ (اجوف واوی) جَاوَبَ يُجَابِبُ
 مجاوبَةُ النخ (اجوف يائی) طَايِبٌ يَطَايِبُ مطايبه النخ (ناقص)
 حَابِيٌ يُحَابِيُ مُحَابَاةٌ مُحَابِيٌ مُحَابِيٌّ لَمْ يُحَابِ لِأَيُّحَابِيٍّ حَابٍ لِيُحَابِ لِأَنحَابِ
 حَابِيٌ اصلده حابودر واو دور تنجی حرف بولوب اخير كلمه ده
 بولغان اوچون ياغه قلب ايدلور صونكره يانی الف كه قلب
 ايدلور . باشقه تصرفلرده ده اوشبو قياس اوزره در

(لقيف مقرون) دَاوِيٌ يَدَاوِيٌّ مَدَاوَاةٌ مَدَاوِيٌّ مَدَاوِيٌّ
 لَمْ يَدَاوِ لِأَيُّدَاوِيٍّ دَاوٍ لِيَدَاوِ لِأَتَدَاوِ (لقيف مفروق) والی
 يُوَالِيٌ مَوَالَاةٌ مَوَالِيٌ مَوَالِيٌّ النخ ❁ القسم الثاني ❁ ايکی حرف
 زائد اولغان ثلاثی لر ثلاثی مزید فيه ننگ اون ايکی بابی
 صاناوده سهل اولف اوچون قسم ثانی وثالث بابلرنیده قسم
 اول بابلرينه قوشوب صانايمز

(الباب الرابع باب الافتعال فصل) بوبايده حرف زائد لر
 همزه، وصلیه ايله فادن صونكره اولغان تادر . لكن همزه
 زائده وصلیه اولدقندن مابعد همزه فی ماقبلنه وصل اينكاته
 ساقط اولور . اِحْتَسَبَنِيْ اَوْلَدُهُ بولغان كلمه كا ياكه حرف كه
 وصل ايدلسه همزه ايتولماس الرجل اِحْتَسَبَنِيْ وَاِحْتَسَبْتُهُ كَبِيٌّ .

بِحْتَسَبِ دَهْ ماضی كبی حرف مضارعت عقينده همزه زائده
 وار حكمنده در مابعد همزه اولان حانی ما قبلی اولان ياغه
 وصل قلوب تلفظ ايتوبرله لفظده ساقط اولمشدر حائنتك حرف

مضارعت کا اتصالی هر وقت بولوب همزه اصلا تلفظ اید
 اوچون کتابنده اسقاط اید لکاندر . ماضی بعض او
 اول کلامده بولوب همزه تلفظ اید لادر شول سبیدان کتا
 اسقاط اید لادی . اوزنگنه ایتیمک ممکن اولوردای بول
 تورسون اوچون . اسم فاعل اسم مفعول وباشقه مشق
 مضارع قیاسنچه در

(فصل فی معنی الباب)

افتعال بابی غالباً مطاوعت اوچون بولور (مطاوعت) اطاع
 اید شیاک بواورنده فعل متعدی دن مفعولده حاصل بولور
 اثرنی بیان ایتیمک مراددر زید برنرسه نی جمع قلمق بر
 اول نرسه جیولسه زید جمع الشیء فاجتمع دیرلر زید مطاوع
 شیء مطاوع بولور اجتمع صیغه سی شیء ننگ مطاوع ایرکانیه
 بیان ایدادر . غممه فاعنم قایغورتدم آنی بس اول قایغورد
 . فاسی (ولم نر) حر و فندن برسی بولغان فعل ننگ مطاوع
 اکثرده افتعال بابیندر کلور انفعال دن کلامس وصلته فاتصا
 توتاشدردم آنی بس توتاشدی لآمت الجرح فالتمام جراحت نی
 اونکالدردم بس اونکالدی محوت الباطل فامتھی باطلنی یوغالتد
 بس یوغالیدی مونده انمحدی ده کلمشدر نفیته فانتهی
 یوغالتدم آنی بس یوغالیدی رمیت به فارتمی آندم آنی بس
 آتلیدی

افعال کاها اَتَّخَذَ اوچون کلور . یعنی مصدرنی
 اصلندن اخذ اوچون کلور ، اشتویت اللحم = ایتنی
 شواتونتم یعنی کباب ایتدم ، اَخْتَبِرْتُ الدَّقِيقَ = اوننی
 اکمک ایتدم وکاهاتصرف ومبالغه اوچون کلور اکتسب
 کبی ، اجتهاد ومشققت ایله کسب ایتدی دیمک ، وکاهات
 تفاعَل معناسنده فعلننک طرفین دان صدورنی اوچون کلور ،
 اَعْتَمَرَ اَجْتَمَرَ کبی تعاور نوبتاشدی تجاور کورشی بولوشدی
 اختصم تخاصم مخاصمه قیلشدی دیمک . باشقه معنی لراوچونده
 وارد اولور

❁ فصل ❁

افتعلننک فاسی برابرنده (ص) یا (ض) یا (ط) یا (ظ) توششه
 تآ افتعلنی (ط) غه قلب ایدلور مذکور دورت حرف کا
 حروف اطباق دیرلر صاَح مادهسی نَنک افتعالنده اصطاح
 یصطاح اصطلاحا الخ دیرلر اصلده اصتاح یصتاح اصطلاحا
 کاها طاً مهملهنی صاد مهمله کا قلب بعدنده ادغام ایدوب
 اصَّاحه کلمشدر ضرب مادهسنده اضرب الخ وکاهاتانی
 ضادقه قلب وصورنکره ادغام ایدوب اَضْرَبَ کلمشدر طرد
 مادهسنده اَطْرَدَ الخ اطرد اولوب تانی طاغه قلب اینکاج
 طاده ادغام ایدلکان ظلم مادهسنده اظلم الخ ظآ معجمهنی
 طاغه ادغام برله اَطْلَمَ الخ ودخی طانی ظآ معجمه کا قلب

وادغام ایله اظلم ده کلمشدر

زهیر شعرنده اوج تورلی روایت کلکان

(هو الجواد الذی یُعطیک نائله * عفواً ویظلم آحی
فیظلم) فیظلم فیظلم

ودخی فابرابرنک د یا ذ باز واقع بولسه تاء افتعل

دالغه قلب ایدلور درء مادسنده تانی دالغه قلب صونکر

دالنی دالغه ادغام ایدوب آدرء دیورلر

تَحیی علی الشوک جرازاً مقضباً والهرم ندریه آدرء آ

ذکر ماده سنده آدر دیورلر اصلده اذتکر . تانی دال قلوب اذتکر

کلور دال مهملهنی ذال معجمه کا قلب برله اذکر کلور ذ

معجمهنی دال مهمله کا ادغام ایدوب آدر کلور وبوغالب

قول شریف وآدر بعدامة

زجر ماده سنده ازجر دیورلر اصلده ازتجر

تانی دال مهمله که قلب صونکر زاء معجمه که قلب برله ادغ

ایدلشدر کاها دال حالنچهده وارد اولور قول شریف وقال

مجنون وازدجر *

وعلی سبیل الشدود فا برابرنده جیم بولغانده تانی دالغ

قلب کلمشدر

قللت لصاحبی لا تحبسانی بنزع اصوله واجدز شیء

بابقائینی بیروچی
اگر ظلم ایدلسه

تحمّل ایدوچی مآلند
مدح در ۵

(جراز مقضب)

کسکین قانچ مونده
توه ننگ تشی اراده

قیلنمشدر هر م
کیکن آچی اولن

اوتکون تشینی
تیکاناک کا یونالته

هرمنی یخشی سلکوته
دیو قوه اکل برله

توهنی مدح در ۵

(لا تحبسانی)

رفیقنی تعظیما ایکی
حکمنده قیلوب خطا

بدر شیخ یاوشان
دیکن اولان در

صاحبی تامیری برله
آلوب شغلنکاند

شیخ ننگ اوزین
کیس سنک کفایه

سامیرلرینسی
سووروب منسی

کوندورمه دیمک در
۵

وَدَخِي (مَثَلِ) وَاوِي وَيَأِي لِرَدِّهِ حَرْفِ عِلْتِ تَاغَهُ قَلْبِ اَيْدِلُوبِ
 ادغام ایدلور و عد ماده سنده اتعد یسر ماده سنده اتسر دیور لر
 اصل ده اوتعد ایتسر در بعض لغاتده ادغام ایتمایبجه

ایتعد ایتسر حالنده استعمال و اردر شعر

قَامَتْ بِهَاتِنَشْدُ كُلِّ الْمُنْشِدِ وَأَيْتَصَلَّتْ بِمِثْلِ ضَوْءِ الْفَرْقَدِ

(وَدَخِي) عَيْنِ بَرَابَرِنْدِهِ تَابُولَسُهُ تَأُفْتَعَالِي ادغام جائز

بولور یقتلده حالبجه فالدرمق و فتحه تانی ماقبلنه ویروب

ادغام ایدوب یقتل وهم ادغام اوچون تاولی فتحه سنی

اسقاط بعدنده ساکن اولان قانی قه کسره ویروب ادغام

ایدوب یقتل دیمک جائزدر عین برابرنده صاد یا که دال

بولغانده دخی اوج صورت جائز دور یختصم یهتدی یخصم

یهتدی یخصم یهتدی عین برابرنده ث د ز س ش

ص ض ط ظ بولغانده دخی اوشبو قیاس اوزره ادغام

جائز اولور ماضی ده بعض لر دخی ادغامنی تجویز ایتمیشلر

اقتتل اختصمده قتل خصم کسر فأ الفعل ایله واما فتحه

ایله تفعیل ماضی سیله التباس بولدقدان جائز توکل در

ادغام ذکر همزه ایله فتح فأ و کسر ایله بعضلر قاشنده جائزدر

اقتل اخصم اقتل اخصم کبی مصدر دخی خصاما اخصاما

کلمشدر باشقه تصرفلر مضارع قیاسبجه در *

* محبوسه بقعه

مذکورده انشاء شعر

ایدوب توردی

فرق دین اتصالی کبی

عاشقینه ملاقات

ایتدی مضمونلار

❁ فصل فی الامثله سالم ❁

احتسب یحتسب احتسابا محتسب الخ *

(مضاعف) احتج یحتج احتجاجا محتج لم یحتج الخ

محتج اسم فاعل بولسه اصلده محتجج • مشترک اولسه محتجج بولور احتج صیغه سی امر ایله ماضی آراسنده مشترک در *

(مثال واوی) انضح ، ینضح ، انضاحا ، منضح ، منضح

لم ینضح ، لاینضح ، انضح ، لینضح ، لاتنضح ، اصلده اوتنضح

یوتنضح ، اوتنضاحا (مثال یائی) اتسر ، یتسر ، اتسارا الخ

اصلده ایتسر ، یتتسر الخ (اجوف واوی) اقتات ، یقتات

اقتیاتا ، مقتات ، لم یقتت ، لایقتات ، اقتت ، لیقتت ، لاتقتت

اقتات اقتانا ، اقتانوا ، اقتانت ، اقتاننا ، اقتتن ، اقتت

اقتتما ، اقتتم ، اقتتی ، اقتتما ، اقتتن ، اقتت ، اقتتنا

اقتیات اصلده اقتوات مقتات اسم فاعل بولسه اصلده مقتوت

اسم مفعول بولسه مقتوت در (اجوف یائی) اکتال ، یکتال

اکتبالا ، مکتال ، لم یکتل ، الخ (ناقص) اختفی ، یختفی

اختفأ ، حنتفی ، یختفی ، لم یختفی ، لایختفی ، اختفی ، لیختفی

لاختفی (لفیف مقرون) احتوی ، یحتوی ، احتواء ، محتوی

محتوی ، الخ (لفیف مفروق) اتقی ، یتقی ، اتقأ ، متقی

متقی ، لم یتقی ، لایتقی ، اتقی ، لیتقی ، لاتتقی

اتقی اصلده اوتقی اتعد انضح کبی واونی تاغه قلب ایدوب

ادغام قلنور اتقی یای متحرك بولوب ماقبلی مفتوح اولدندن
 الف کا قلب ایدلور • یتقی اصلده یوتقی واونی تا قلوب
 ادغام بعدنده یاغه ضمه ثقیل اولدندن اسقاط ایدلور
 یتقی ایدلش در *

❖ الباب الخامس باب الانفعال ❖ فصل ❖

اوشبو بابده حرف زائد لر همزه وصلیه ایله نون در همزه
 افتعالده کی کبی ماضی ده ابتداء کلام بولغانده تلفظ ایدلور
 آلدنده بولغان کلمه کا یا حرف کا وصل حالنده تلفظ قلنمای
 مجرد کتابتده قالور ماضی دن باشقه تصرفرده تلفظه
 و کتابتده ساقطدر

❖ فصل ❖

انفعال بابی فعل کا مطاوعت اوچون کلور قطعنه فانقطع
 کیسدم آنی بس کسلیدی کسرتنه فانکسر صندردم آنی بس
 صندی وعلی سبیل الندره افعال کا مطاوع بولور اسفقت
 الباب فانسفق ایشوکنی قایتاردم یابدوم بس قایتدی
 از عجتته فانزعج قوباردم آنی بس قوبدی (ودخی) علاج
 بولغان یعنی حصولنده اعضانک دخلی بولغان فعل که مطاوع
 بولور • بس علمته فانعلم عدمته فانعدم دیمک جائز بولماس
 علم عدمننک بر اعضا ظاهره کا توقفی بولغان اوچون

❖ فصل فی الامثله سالم ❖

انسحب، ینسحب، انسحاباً، منسحب، منسحب، لم ینسحب

لا ینسحب ، انسحب ، لینسحب ، لاتسحب

(مضاعف) انقض ، ینقض ، انقضا ، منقض ، لم ینقض

لا ینقض ، انقض ، لینقض ، لاتنقض

(اجوف واوی) انقاد ، ینقاد ، انقبادا ، منقاد ، لم ینقاد ، الخ

(اجوف یائی) انقاس ، ینقاس ، انقیاسا ، منقاس ، الخ

(ناقص) انجلی ، ینجلی ، انجلا ، منجلی ، منجلی ، لم ینجل ، الخ

انجلی ، ینجلی اصله انجلو ، ینجلودر • واو طرف کلمه ده

بولوب ماقبلی غیر مضموم بولوقدن یاغه قلب ایدلوب

صونکره ماضی ده یای الف کا قلب ایدلور مضارع ده یاننک

ضمه سن طرح ایدلور (لفیف) انزوی ، ینزوی ، انزوا

منزوی ، منزوی ، الخ لفیف مفروق اولماغاندور

❁ الباب السادس باب الافعال فصل ❁

افعال بابنده حرف زائد لرهمزه وصلیه ایله برلام درتفعیل

بابی ننگ عیننده اولغان اختلاف کبی مونده ده بعضلر لام

اولی ساکنه بعضلر لام ثانیه زائد دیدیلر *

❁ فصل ❁

اوشبو باب مبالغه اوچون بولور ودخی الوان وعیوب دان

اولور و غیر متعدی اولور *

❁ فصل امثله ❁

احمر ، یحمر ، احمرارا ، محمر ، لم یحمر ، لایحمر ، احمر ، لیحمر

لا تمحر، هر قابولرنده لام الفعل برابرنده اولان راء شده لی دور
 (اجوف واوی) اسود، یسود، اسودآدا، مسود، لم یسود
 لایسود، اسود، لیسود، لاتسود،

(اجوف یائی) ایض، بیض، ایضا، مبيض، الخ

❁ ناقص ❁

ارعوی، یرعوی، ارعوا، مرعوی، لم یرعو، لایرعو
 ارعو، لیرعو، لائرعو. ارعوی، اصلده ارعو اولوب
 واو طرفی کلمهده بولدقندن یاغه قلب ایدلوب صونکره
 یای الفی کا قلب ایدلمش در *

صرف ارعوی، ارعویا، ارعوا، ارعوت، ارعوتا، الخ
 یرعوی اصلده یرعو در واویاغه قلب صونکره ضمه سی طرح
 ایدلمش در . اصل وزن باب کبی ادغام ایدلمکان ارعو
 یرعو^{۲-۰} دیو اجتماع و این سبیلی ثقل کلمه لازم کلدکندن
 خصوصا مضارعده ضمه لی و اولر بولماقی زیاده ثقلنی موجب
 بس ادغام سز افعلل یفعلل^{۰-۰} و زتلرنده قالور *

❁ الباب السابع باب التفعّل ❁ فصل

بو بابده حرف زائد تاو برعین در اوشبو تفعّل بابنده و تفاعل
 بابنده و تفعّل بابنده حرف مضارعنی تا بولغان وقتده
 بر تانی حذف جافز بولور (فانت له تصدی) (تنزل
 الملائكة) کبی اصلده تصدی تنزل در اوشبو سبیدن

مذکور اوچ باب ننگ امر لری تالی و ناسز ایکی روشلی کلور
 تفصح فَصَّحَ کبی • باب ننگ اوزان مشتقاتی ماضی (تفعل)
 مضارع (یتفعل) اسم فاعل (متفعل) اسم مفعول (متفعل)
 جمید (لم یتفعل) نفی (لا یتفعل) امر بی لام (تفعل) یا که
 (فعل) امر بالام (لیتفعل) نهی (لا تفتعل)

❁ فصل ❁

فی معنی الباب اوشبو باب تعدیه اوچون بولغان فعل کا
 مطاوعت اوچون کلور کسرتیه فنکسر علمته فتعلم کبی
 ودخی نسبت اوچون بولغان فعل که مطاوعت اوچون بولور
 قیسته فتقیس قیسر قبیله سنه نسبت و یردم آنی بس قیسلندی
 یعنی قیس کا نسبت لندی نزرته فتنزر نزار لادم یعنی نزار
 قبیله سنه نسبت لادم آنی بس نزار لندی ودخی تکلف اوچون
 کلور تشجیع کبی باطر لندی دیمک ودخی فاعل ننگ اصل
 فعلنی اتخاذی اوچون کلور توسد بالتراب کبی توفراقنی
 و ساده یا صدق توندی ودخی اصل فعل دن بر جانب ده
 بولق اوچون بولور تهجد کبی هجوددن تون یوقوسندان
 بر جانب بولدی • ودخی اصل فعل ننگ برم برم حاصل
 بولمافنه دلالت اوچون بولور تجرع الماء صونی جرعه جرعه
 بولم بولم اچدی تفهم برم برم فهملدی
 ودخی استفعل معناسنک اعتقاد اوچون کلور تکبر تعظم کبی

الوغ صایسدی اوزنی الوغ اعتقاد ایندی دیمک
 وکاهما فعل معناسنده کلور تخلص کبی خلص معناسنده
 تخلصنی من غفلة الغی منعا * وکنت زمانا فی ضمان اساره

﴿ فصل فی الامثله سالم ﴾

تفصح یتفصح تفصحا متفصح لم یتفصح لا یتفصح تفصح
 لیتفصح لا یتفصح

مضاعف تجدد یتجدد تجددا متجدد متجدد الخ

مثال واوی نورد یتورد توردا منورد الخ

مثال یای نیر یتیر تیسرا متیرس الخ

أجوفی واوی تصور یتصور تصورا متصور الخ

أجوفی یای تحیر یتحیر تحیرا متحیر الخ

ناقص تقضى یتقضى تقضیا متقضى الخ

تقضى اصلده تقضى در ما قبل یاغه کسره ویرلوب یاننک

ضمه سنی اسقاط بعدنده اجتماع ساکنین بولوب یانی حذف

ایدلور تقضى قالور فتحه لی وقنده یاثابت اولور تقضیا

دیولور

(لفیق مقرون) تروی یتروی ترویا متروی الخ

(ودخی) تزبی یتزبی تزبیا متزبی الخ

(لفیق مفروق) توفی یتوفی توفیا متوفی متوفی الخ

❁ الباب الثامن ، باب التفاعل ، فصل ❁

بو باب ده حرف زائد تا والف در اوزان مشتقاتی ماضی
 (تَفَاعَل) مضارع (يَتَفَاعَل) اسم فاعل (متفاعل) اسم
 مفعول (منفاعل) جحد (لم يتفاعل) نفی (لا يتفاعل) امر
 بی لام (تَفَاعَلْ) یا که (فَاعَلْ) امر بالام (ليتفاعل) نهی
 حاضر (لا تتفاعل) یا که (لا تفاعل)

❁ فصل ❁

اوشبو تفاعل بابی فعل ننگ ایکی یا کوب کشی اراستنده
 اشتراکی اوچون بولور کوب کشی لار هر قایوسی صریحا
 فاعل بولور لر فاعل وقتنده بر مفعول کا اوتکان بولسه تفاعل
 وزنده بولغاچ اصلا اوتماس ضارب زید عمرا صورتنده
 تضارب زید وعمرو دیولور اکر فاعل ایکی مفعول کا
 اوتکان بولسه تفاعل بولغاچ بر مفعول کا اوتار
 نازعت زید الحدیث ده تنازعنا الحدیث دیولور
 وکاهافاعل کا مطاوع بولور باعدت زید افتباعد کبی = یراق
 بولدم زید دن ، بس یراق بولدی زید دیمک در *
 وکاه اوزنده بولغان نرسه نی تکلف برله اظهار ایتیمک
 اوچون بولور آورو بولغان کشی آورو صورتنی کورسانس
 تَمَارَض دیرلر = بلکان آدم بلمامش کا صالونسه تجاهل دیرلر
 امانفعلده بولغان تکلف بولماغانی بولدرمق اوچون در
 مونده مجرد بار کورساتیمک اوچوندر

❁ فصل ❁

افتعال ده ذکر ابدلگان ادغام حرف لری ننگ برسی تفاعل ننگ
 فاس برابرنده واقع اولسه تا تفاعلنی ساکن ایدوب حروف
 مذکوره کا ادغام قلمق جائز بولور ماضی ده ابتدا اوچون
 همزه مکسوره وصلیه کلتور لر
 تدارک ده ادّارک یتدارک ده یدّارک تدارک ده ادّارک دیولور
 تئاقل یتئاقل ده ائاقل یتئاقل دیولور = تفعل بابنده دخی

اوشبو حکم جاریدر

تدثر یتدثر ده ادثر یتدثر مدثر یتدثر مدثر الخ دیولور

❁ فصل فی الامثله سالم ❁

تدارک یتدارک تدارکا متدارک الخ

(مضاعفی) تصام یتصام تصاماً متصام الخ

(مثال واوی) توارث یتوارث توارثاً متوارث الخ

(مثال یائی) تياسر یتياسر تياسراً متياسر الخ

(اجوف واوی) تجاوب یتجاوب تجاوباً متجاوب الخ

(اجوف یائی) تزاید یتزاید تزایداً متزاید الخ

(ناقص واوی) تصابی یتصابی تصابياً متصابی الخ

بو تصرفلر اصل واوی اولوب طرف کلمه ده اولدقندان واوی

یاغه قلب ایدوب هر یانی ماضی مضارع لرده الفکا قلب

ایدلمش در مجزوم لرده دخی جزم قاعده سنجه عمل ایدلمش در

* (افعال) ده عین
 برابرنده تائاً خاً
 د ز س ش ص
 ض ط ظ بولسه تاء
 افعالنی حروف
 مذکوره کا ادغام
 جائز اولور دیو
 ذکر ایدلمش ایدی
 منه ۵

(لفیف مقرون) تداوی ، يتداوی ، تداویا ، متداوی ، الخ

(لفیف مفروق) تواری ، يتواری ، تواریا ، متواری الخ

(القسم الثالث) اوج حرف آر تدرلغان قسم در

❁ الباب التاسع ، باب الافعیلال ، فصل ❁

بو بابتده حرف زائد لر همزه وصلیه مکسوره عین دن صونکره اولغان الف وبر لام *

(اوزان مشتقات) ماضی (افعال) مضارع (یفعال) اسم

فاعل (مفعال) حمد (لم یفعال) نفی (لا یفعال) امر بی لام

(افعال) امر بالام (لیفعال) نهی حاضر (لاتفعال) هر

قاپولرنده اصلده ایکی لام اولوب ادغام اولنمشدر *

❁ فصل ❁

بو باب دخی افعلال بابی کبی ، الوان و عیوب کا خاص در

معناسی مبالغه در افعلال بابندن مبالغه فی افاده ده اقوی در

❁ فصل فی الامثله سالم ❁ اعمار ، یعمار ، احمیرارا ، حمارا الخ

(اجوف واوی) اسواد ، یسواد ، اسویداد ، الخ

(اجوف یای) ایباض ، ییباض ، ایباضا ، اصلده اییباضا ،

در یاینک کسره سنی اسقاط بعدنده التقاء ساکنین سببای

اوزنی ده حذف ایدلمشدر *

❁ الباب العاشر ، باب الاستفعال ، فصل ❁

بو بابتده حرف زائد همزه وصلیه سین (تا) در اکر عین

برابرند طأ واقع بولسه استفعال تاسنی حنف جائز بولور
استطاع ده استطاع کبی یستطیع ده یسطیع کبی *

(اوزان مشتقات) ماضی (استفعال) مضارع (یستفعال) اسم
فاعل (مستفعال در) باشقه لار دخی اوشبو قیاس اوزره در

❁ فصل ❁

استفعال صیغه سی طلب فعل اوچون بولور طلب ممکن بولسه
طلب ظاهر نجه بولور استکتبت زیداً زیددن کتابت
استادم آنی کاتب قلدیم دیمک، طلب ممکن بولسه تقدیری
بولور استخرجت الوند من الحائط کبی، قداق ننگ
دیواردن چقیاقنی استادم چقارمق اوچون اجتهاد ایتماک
سورامق حکمنده در *

ودخی فاعل ننگ اصل فعل کاتحولی اوچون بولور استخرج
الطین کبی بالچی حجر = تاش بولوب اورلدی • وبرشی ئنی
بر صفة اوزره تابعی یا که صفة اوزره اعتقاد ایتماک اوچون
بولور استعظمته کبی الوغ تابدم آنی استکرسته کریم
تابدم کریم اعتقاد ایتدم آنی دیمک وکاهما فعل معناسنده
کلور استقر کبی قر معاسنک *

❁ فصل فی الامثله سالم ❁

استنسخ، یستنسخ، استنساخا مستنسخ، الخ
(مضاعفی) استحب، یستحب، استحبابا، مستحب، مستحب الخ

مثال واوی) استوجب ، يستوجب استجابا ، مستوجب

مستوجب الخ

مثال یائی) استیسر ، يستیسر ، استیسارا ، مستیسر ، الخ

(اجوف واوی) استجاب ، يستجب ، استجابة ، مستجب ، آه

استجابة اصله استجواب در اقامه اعلالی کبی اعلال ایدلور

(اجوف یائی) استباع ، يستبع ، استباعه ، مستبع ، آه

(ناقص یائی) استهدی ، يستهدی ، استهدأ مستهدی آه

(لغیف مقرون) استهوری ، يستهوری ، استهوا ، مستهوری آه

(ودخی) استحیی ، يستحیی ، استحیا ، مستحیا ، مستحیا لم

يستحی آه استحیا مشتقانینی اهل حجاز یکی یا ایله استعمال

ایدر لر بنو تمیم یا اولی نی حذف ایدوب فقط بر یا ایله

تلفظ ایدر لر اهل حجاز چه صرف ماضی استحیی استحیا

استحیوا استحیت استحینا استحیین استحیت آه مضارع يستحیی

يستحییان يستحیون آه قران اوشبوننک وفتحه کلمشدر

قول شریف (ان الله لا يستحیی ان یضرب مثلا) بنو تمیم

لغتنجه صرف ماضی استحی استحیا استحوا استحت استحنأ

استحین آه مضارع دخی شول مقایسه ایله در *

(لغیف مفروق) استوفی يستوفی استیفا مستوفی آه

الباب الحادی عشر باب الافعال ، فصل

بو باب ده حرف زائد همزه ویر عین واودر معناس

مبالغه اوچون در

﴿ فصل في الأمثلة ﴾

(اوزان مشتقانی) ماضی (افعوعل) مضارع (یفعوعل) اسم
 فاعل (مفعوعل) اسم مفعول (مفعوعل) جحد (لم یفعوعل)
 نفی (لا یفعوعل) امر بی لام (افعوعل) امر بالام (لیفعوعل)
 نهی حاضر (لا تفعوعل)

﴿ فصل في الأمثلة سالم ﴾

احدودب یحدودب احد ید ابا محدودب لم یحدودب آه
 (ناقص واوی) اعروری ، یعروری ، اعریراً ، معروری
 لم یعرور آه تصرف لر همہسی اصلده واوی اولوب یاغه
 قلب ایدلش در *

﴿ الباب الثانی عشر ، باب الافعال ، فصل ﴾

بو بابه حرف زائد همزه وادغاملی اولان ایکی واور
 وضع سی مبالغه اوچون در *

(اوزان مشتقانی) ماضی (افعول) مضارع (یفعول) اسم
 فاعل (مفعول) جحد (لم یفعول) نفی (لا یفعول) امر
 بی لام (افعول) امر بالام (لیفعول) نهی حاضر (لاتفعول)
 (مثالی) اِجْلُوذٌ یَجْلُوذُ اِجْلُوذًا اِجْلُوذٌ لَمْ یَجْلُوذْ لَا یَجْلُوذُ
 اِجْلُوذٌ لَیَجْلُوذُ لَا تَجْلُوذُ *

(المرتبة الثالثة في الرباعي المجرد) رباعي مجرد فعل بابی در

﴿ مشتقات ﴾

ماضی (فَعَلَّ) مضارع (یَفْعَلُ) مصدر (فَعَلَّاهُ فَعَلَّالًا)

فاعل (مَفْعُولٌ) اسم مفعول (مَفْعَلٌ) جحد (لم یَفْعَلْ)

(لا یَفْعَلُ) امر بی لام (فَعَلُّ) امر بالام (لَیَفْعَلَنَّ)

(لا تَفْعَلَنَّ) * (امثله سالم)

دَحْرَج ، یُدْحِرِج ، دَحْرَجَةٌ ، وَدَحْرَاجًا ، مَدْحَرِجٌ ، مَدْحَرِجٌ

لَمْ یُدْحِرِجْ ، لا یُدْحِرِجْ ، دَحْرِجْ ، لَیُدْحِرِجْ ، لا تَدْحِرِجْ

(مضاعف) صرصر ، یصرصر ، صرصره ، وصر صارا ، مصرصر

مصرصرٌ ، لم یصرصرٌ ، لا یصرصرٌ ، صرصرٌ ، لیصرصرٌ ، لا تصرصر

(مثال) وسوس ، یوسوس ، وسوسة ، وسواسا ، موسوس

موسوسٌ ، لم یوسوس ، لا یوسوس ، وسوس ، لیوسوس

لائوسوس ، بوماده مضاعف ولفیف مفروق لرغدهه مثال بولوب

(اجوف واوی) جورب ، یجورب جوربه ، جیرابا مجورب

مجورب ، لم یجورب آه

(اجوف یائی) شیطن ، یشیطن ، شیطنه ، مشیطن ، مشیطن آ

(ناقص واوی) قلسی یقلسی قلساء مقلسی مقلسی لم یقلسی آ

(لفیف مقرون) ضوضی یضوضی ، ضوضاه ، موضوضی ، موضوضی آ

(تنبیه) سهولت ضبط او چون حقیقه فعل وزندک بولهاغان

صیغه لرنی اوشبو فعلل بابندک ذکر ایدلدی فی الحقیقه

جورب شِبْطَن قَلْسَى صِبْغَه لَرِی دَحْرَج نَنْک مَاحِقَا تَنْدَنْدَر *
 علماٌ صرفِ آلتی نوع و زن لَرِی دَحْرَج کَا مَاحِق دِیو حَکَم اِیْتَمَش لَر
 (اَوَّل) بَاب (فَعَّل) شَمَّل - شَمَّلَ ، دَحْرَج کَا مَاحِق اَوْچُون
 اَخِر نَمَا بَر لَام آرْتَدَر لَمَش دَر *

(ثانی) بَاب فَوَعَلَ حَوَقَلَ حَوَقَلَه کِی بَعْضَلَر جُورَب
 جُورِبَتَنی اَوْشُو قَبیل دَان صَايْغَانَلَر *

(ثالث) بَاب فَعَّلَ بَیْطَرَ ، بَیْطَرَه - بَیْقَرَ ، بَیْقَرَه ، شَیْطَن شَیْطَانَه کِی

(رابع) بَاب فَعُولَ جَهْوَرَ ، جَهْوَرَه ، کِی *

(خامس) بَاب فَعَعَلَ قَلَنَسَ قَلَنَسَه کِی *

(سادس) بَاب فَعَلَى قَلَسَاةَ کِی * سَهْوَلَه ضَبْط

اَوْچُون بَعْضَلَر بُونَلَرِی دَحْرَج جَمَلَه سِنْدَان ذِکَر اِیْتَمَش لَر

﴿ المَرْتَبَةُ الرَّابِعَةُ فِي الرَّبَاعِي الْمَزِيد فِيهِ ﴾ رِبَاعِي مَزِيد

اَوْچ بَاب اَوْزَرَه کَلُور *

(بَاب اَوَّل) تَفَعَّلَ يَتَفَعَّلُ تَفَعَّلًا الخ حَرْف زَائِد تَأَدَّر

فَعَّلَ کَا مَطَاوَعَت اَوْچُون بُولُور دَحْرَجْتَه فِتْدَحْرَج تُوکَارَانْدَم

مِن آتِي بِس تُوکَارَادِي *

(سَالِم) تَدَحْرَج يَتَدَحْرَج تَدَحْرَجَا مَتَدَحْرَج لَمْ يَتَدَحْرَج

لَا يَتَدَحْرَجُ تَدَحْرَجُ لِيَتَدَحْرَجُ لَا تَتَدَحْرَجُ *

(مَضَاعِف) تَصَلِّص ، يَتَصَلِّص ، تَصَلِّصَا ، مَتَصَلِّص ، آه

(تَنْبِيْه) علماٌ صرفِ بِش بَاب فِي تَدَحْرَج مَاحِقَا تَنْدَنْدِن دِیْمَشَلَر *

(اول) باب تفعلل تجلبب تجلببا کبی حرف زائد تاویر لامدر
 (ثانی) باب تفوعل تجورب تجوربا کبی تاواو زائددر *
 (ثالث) باب تفعیل تشیطن، تشیطنا کبی (تایا) زائد
 (رابع) باب تفوعول ترهول، ترهولا کبی (تاواو) زائد
 (خامس) باب تمفعل تمسکن، تمسکنا کبی تاومیم زائددر
 مذکور حر فلرنی تدخرج کا الحاق اوچون زیاده قلنمشدر
 وبعض صرفیین تسهیل ضبط اوچون بو بش بابنی تفعلل
 بابتدن عد ایتمشدر *

(باب ثانی) افعللال بابی در حر و ف زائد همزه و صلیه و نون در
 (اوزان مشتقات) افعللل یفعلل مفعنلل لم یفعلنل آه .
 ابر نشق یر نشق، مبر نشق، لم یر نشق، لایبر نشق،
 ابر نشق، لایبر نشق، لا تبر نشق،

(تنبیه) ابر نشق غه ایکی بابنی لاحق عد ایکنانار برنجیسی
 اقعنسس یقعنسس اقعنسا آه . همزه و نون زائددر
 ودخی الحاق اوچون بر سین زیاده ایدلمش در سین زائده لام
 برابرنگ کی سین جنسندن اولدقندن افعلنل یفعلنل
 وزننگ اعتبار ایدلور * ایکنچیسی اسلنقی یسلنقی اسلنقاء
 افعلنلی یفعلنلی افعلنلاء وزننگ همزه و نون زائددر ودخی
 الحاق اوچون اخیره یاء آرتدرلمشدر *

(باب ثالث) افعللال بابی همزه و بر لام زیاده ایدلمشدر

(اوزان مشتقانی) اَفْعَلَّ اَفْعَلَّ اَفْعَلَّ مَفْعَلَّ لَمْ يَفْعَلَّ آه اصلده

اَفْعَلَّ آه لام ثانيه فتحه سنی ما قبله ویروب لام ثانيه فی

لام ثالثه کا ادغام ایدمش در باشقه لرده دخی اوشبو قیاس

اوزه در (مثالی) اِقشَعَرُ، یَقشَعِرُ اِقشَعِرُ اِرا، و قشَعِرُ برة مَقشَعِرُ

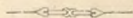
لَمْ یَقشَعِرُ لَا یَقشَعِرُ اِقشَعِرُ لَیَقشَعِرُ لَا تَقشَعِرُ *

(بو باب) اکثر سالم ومهموزده کلمشدر وعلى الندره

اجوف کلور اِکوهِدُ یَکوهِدُ اِکوهِدُ اِدا آه والله اعلم * *

قد استراح قام العبد الضعیف عالم جان بن محمد جان بن
بنیامین بن علی بن قل محمد البارودی عن ترتیبه وتهذیبه
بعون الله تعالى وحسن توفیقه داخل العشر الثالث من
ذی الحجة من سنة ۱۳۰۷ هـ سبعة وثلاثمائة والفاء والحمد لله

وسلام على عباده الذين اصطفى

صواب	خطا	صفحه	صواب	خطا	صفحه
حواجب	حواجب	۸ ۴۳	حرمان	حرمان	۱ ۱۷
لثلاث عشرة	لثلاث	۳ ۴۵	نزوان	نزوان	۱
ربيع	الربيع	۴ ۴۵	اقوال	اقوال	۶ ۱۹
يدى	آلتى	۶ ۴۶	استمك	استمك	۱۹ ۲۰
امر، نهى	امر	۷	مقوى	مقوى	۱۲ ۲۳
نعلم	نعلم	۲۰ ۵۲	معرورى	معرورى	۱۷ ۲۴
يضرب	يضرب	۴ ۵۳	منصر	منصر	۱۶ ۲۹
شرف	شرف	۷ ۵۶	ضمه	ضمن	۲ ۳۰
فاكهة	فاكهة	۱ ۵۷	اسم لرده تانيث ناسى كوچك	صغيره	۱۲ ۳۴
ان تر كع	ان تر كع	۷ ۵۹	(o) صورتنده ياز لغاسدن		
فاعلان	فاعلان	۴ ۶۱	صغيره اسملى اولور		
فر	فر	۴ ۶۲	رجل	رجل	۶ ۳۶
افر افرا	افر	۲۱ ۶۴	برله	برل	۲۰ ۳۸
فر فرا	فر	۱ ۶۵	اجوبه	اجوبه	۹ ۴۱
سيبويه	سبويه	۱۷ ۷۱	قضوة	قضوة	۷ ۴۲
الحديث	الحديث	۳ ۷۸	هدوة	هدوة	۷ ۴۲
لا تعلا	لا تعيا	۱۴ ۸۱	نجوة		۷ ۴۲

صواب	خطا	رقم	صفحه
اجتماع	اجماع	۴	۸۴
خافن ^۰	خافن ^۰	۲	۸۸
ایج ^۰	ایج ^۰	۶	۹۲
یا حرکنشی	دخی وجی کبی	۱۴	۹۲
جیم کا ویروب	اعلال لنوب وج		
اجتماع ساکنین			
سبیلی یا حذف			
ایدلوب وج			
رثه	رثه	۱۲	۹۳
ارائه	ارائه	۲۰	۹۶
ترهات	ترهات	۲۰	۹۶
عمر و	عمر و	۶	۱۰۰
تطیبا	تطیبا	۱۸	۱۰۹
انشاد	انشاء	۲	۱۱۷

الجزء الخیر الرابع

لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا
مِمَّا تُحِبُّونَ ۗ

دار الفتوى محمدیه * اورنبورغیہ ضوایدی
واذن سدیدی اوزره طبع ایدلدی

لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا
مِمَّا تُحِبُّونَ ۗ

